

SODANKYLÄ KELUKOSKI
KAIVAUSKERTOMUS

—

Esihistoriallisten kohteiden tutkimukset
Kelukosken voimalaitoksen rakentamisen
vaikutusalueella 1993

Museovirasto, arkeologian osasto
Mika Sarkkinen 1993

JOHDANTO	1
SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI	3
ARKISTOTIEDOT	3
ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	3
KAIVAUKSISTA YLEISESTI	4
TUTKIMUSALUEEN ESITTELY KOHTEITTAIN	5
I TASOKAIVAUSALUE HIEKKAKUOPAN ETELÄREUNALLA	5
II KOEKAISTAT HIEKKAKUOPAN POHJOISREUNALLA	10
III KOERUUDUT	10
IV KUOPANTEET	11
YHTEENVETO	13
SODANKYLÄ 62 KOTAMAA	14
ARKISTOTIEDOT	14
ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	14
KAIVAUKSISTA YLEISESTI	15
TUTKIMUSALUEEN ESITTELY KOHTEITTAIN	16
I TASOKAIVAUSALUE A SORAKUOPAN ITÄREUNALLA	16
II TASOKAIVAUSALUE B	22
III KOERUUDUT HIEKKAKUOPAN REUNALLA	23
IV ETELÄINEN ALUE	24
V PAINANTEET	26
TALONPOIKAISISTA JÄÄNTEISTÄ JA ALUETTA	
KOSKEVASTA PERIMÄTIEDOSTA	29
YHTEENVETO	30
SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA	32
ARKISTOTIEDOT	32
ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	32
TUTKIMUKSET ALUEELLA	33
YHTEENVETO	38

SODANKYLÄ 87 KELUKOSKI E	39
ARKISTOTIEDOT	39
ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	39
TUTKIMUKSISTA	40
YHTEENVETO	42
SODANKYLÄ 147 SATTASEN SUU	43
ARKISTOTIEDOT	43
ASUINPAIKAN SIJAINTI, TOPOGRAFIA JA ALUEEN VAIHEET	43
ETELÄINEN ALUE	45
POHJOINEN ALUE	48
YHTEENVETO	49
SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N	51
ARKISTOTIEDOT	51
ALUEEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	51
KUOPAN 11 KAIVAUKSET	52
MUUT KUOPAT	55
YHTEENVETO	55
LIITTEET	
1. Esitykset löytöjen jakaumasta ja taulukot koekuopista	1-5
2. Luettelo mustavalkonegatiiveista 95234-95304	1-2
3. Luettelo diapositiiveista 28407-28486	1-2
4. Luettelo kartoista	1-1
5. Raportti luuanalyysista / P.Ukkonen	1-5
6. Fosforianalyysi ja sen tilastot - Poikamalla / T. Jussila	1-10+i-ii
7. Kuvataulut	1-21
+ KARTAT JA KARTTA-LIITTEET	22-49

JOHDANTO

Sodankylän Kitisen voimalaitosrakentamisen johdosta on museovirasto suorittanut alueella arkeologisia tutkimuksia vuodesta 1978 lähtien. Tutkimuksiin on kuulunut sekä inventointia että kaivaustoimintaa. Viimeksi on työn alla ollut Sodankylän pohjoispuolinen alue rakennettavien Matarakosken ja Kelukosken voimalaitosten vaikutusalueella.

Mainittu alue on inventoitu 1991. Inventointia ovat tehneet P. Halinen, H. Uuksulainen ja J. Saukkonen. Inventoitujen kohteiden tutkiminen aloitettiin 1992, jolloin P. Halinen tutki viittä Matarakosken alueella ja yhtä Kelukosken alueella sijainnutta muinaisjäännöstä. Kelukosken alueen kohteiden tutkimista jatkettiin 1993.

Kemijoki Oy kustansi muinaismuistolain 15 § mukaisesti tutkimusten kustannukset kaivausjohdon osalta. Yhtiö järjesti myös kaivausjohdon asunnon, entisen Jalasharjun omakotitalon Kelukosken rannalta, sekä antoi käyttöön pikkubussin polttoaineineen kaivausajoa ja työvoiman sekä -välineiden kuljettamista varten. Kaivauksia varten oli varattu 200 000 mk. Työvoimaksi oli palkattu viisi paikkakuntalaista nuorta. Heidän osaltaan toteutettiin 75 % työaika. Työmaan toiminnan vuoksi työaika toteutettiin täysinä työpäivinä, mikä tarkoitti käytännössä sitä, että joko perjantai tai joko sekä torstai että perjantai olivat kaivajilla vapaapäiviä. Tällöin kaivausjohdolle jäi aikaa esimerkiksi uusien kohteiden valmisteluun, piirtämiseen ja kaivamiseen.

Kemijoki Oy:n Sodankylän toimipisteestä saatiin käyttöön puolijoukkueteltoa ja kamina, jotka pikkupakkasella osoittautuivat hyvinkin tarpeellisiksi. Yhtiön paikallisen esimiehen Alpo Illikaisen konsultoimana antoi Rovakaira Oy tarvittaessa käyttöön pylväskengät ja -vyön. Osa paaluina käytetystä puutavarasta saatiin lahjoituksena Torvisen sahalta.

Kenttätutkimukset tehtiin 2.8. – 30. 9. Tutkimuskohteita oli kaikkiaan kuusi: 60 Neulaniemi, 62 Kotamaa, 63 Poikamalla, 87 Kelukoski E, 147 Sattasen suu ja 148 Mustasuvanto N. Tehtävänä oli kohteiden tutkiminen koekaivauksella mahdollisia tulevia kaivauksia varten. Kuitenkin ajan salliessa pitäisi pienet kohteet kaivaa mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi edellisvuonna osin tutkitulta Poikamellan asuinpaikalta tuli ottaa näytteet fosforianalyysiä varten.

Neulaniemen asuinpaikka koekuopitettiin ja aloitettiin suppea tasokaivaus asuinpainanteella. Kotamaalla löytöalueet koekuopitettiin, tutkittiin kaksi löytökeskittymää ja dokumentoitiin mahdollisen asuinpainanteen profiili. Poikamellan asuinpaikalla selvitettiin sen laajuutta koekuopituksella ja fosforianalyysillä sekä avattiin pieni

kaivausalue. Kohteissa Kelukoski E ja Sattasen suu selvitettiin asuinpaikan laajuutta ja Mustasuvanto N:ssä tutkittiin yksi pyyntikuoppa. Yhteensä kaivettiin noin 205 m². Löytöjä saatiin kaikkiaan 487 alanumeroa. Merkittävin löytö oli Sattasen suun käyräselkäisen kourutaltan kärkikatkelma. Muu löytömateriaali oli kvartssia ja palanutta luuta. Tutkimukset ja niiden tulokset on esitelty alla yksityiskohtaisemmin kulloisenkin kohteen yhteydessä arkistotietoineen. Allekirjoittaneen käsitys kohteiden mahdollisesta jatkotutkimustarpeesta on esitetty kunkin kohteen yhteydessä olevassa yhteenvedossa.

Kaivausryhmän muodostivat Huk Mika Sarkkisen johdolla piirtäjä Huk Timo Ylimaunu ja kaivajat Marjo Bergdahl, Miina-Liisa Tiikkaja, Jukka-Pekka Harrinkoski, Jukka-Pekka Kiiskinen ja Jouni Vuorinen. Tutkimusten valvojana toimi FM Markku Torvinen

Kaivausten jälkityöt tehtiin Pohjois-Pohjanmaan museon tiloissa. Piirtäjä oli palkattuna lokakuun loppuun ja allekirjoittanut 17.12.1993 saakka. Ensimmäinen piirsi puhtaaksi karttamateriaalin. Jälkimmäinen vastaa muun dokumentointi- ja kaivausmateriaalin sekä -tulosten työstämisestä. Kaivauksilta saadun luumateriaalin kävi läpi Pirkko Ukkonen ja Poikamellan fosforianalyysin teki Timo Jussila. Molempien raportit ovat liitteenä kertomuksen lopussa.

Kempeleessä Runebergin päivänä 5.2.1994

Mika Sarkkinen

SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 23.8.–1.9.1993

ARKISTOTIEDOT

Kunta: Sodankylä
 Kylä: Sattanen
 Tila 1: 11:31 Myllymaa
 Omistajat: Veikko Moskuvaara
 Kaustisenpolku 3 B 26
 00420 Helsinki
 ja
 Enna Maija Huovinen
 Ensittarvägen 2
 95017S Sunderbyn, Sverige

Tila 2: 19:25 Varjola
 Helinä Sanelma Mikkola
 Sattanen
 99600 Sodankylä

Peruskartta: 3714 07 SATTANEN

Koordinaatit: x = 7491 96
 y = 3484 64
 z = n. 180 m

Kiintopisteet: Alueelle siirrettiin kiintopisteet KP 1 183,19 ja KP2 181,92
 Sijainnista ks. yleiskartta.

Aiemmat tutkimukset: Petri Halinen, inventointi 1991
 KM 26943:1-3
 mv-negatiivit: f. 87643-5
 diapositiivit: 24192

Löydöt: KM 27956: 1–120
 Mv-negatiivit: f. 95234-95241
 Diapositiivit: 28407-28414

ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Neulaniemen kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Sodankylän kirkosta noin 11,3 km pohjoiseen olevalla kankaalla Ivaloon johtavan tien n:o 4 itäpuolella. Kyseessä on mäntyä kasvava tasainen hiekkakangas, joka jatkuu etelään alavana peltona ja lounaaseen suona muodostaen laajan niemekkeen, joka jää Kitisen ja siihen lännestä laskevan Sattasen yhtymäkohdan pohjoispuolelle. Asuinpaikka sijaitsee kankaan eteläreunalla. Nykytilanteessa on Kitiseen matkaa 100-150 m suoraan itään.

Kelukosken voimalaitoksen valmistuttua asuinpaikka tulee jäämään veden alle ja näin tuhoutumaan. Asuinpaikan on kuitenkin jo osittain tuhonnut hiekanotto palstan 11:31 kaakoiskulmassa. Alueella oleva hiekkakuoppa on miltei umpeenkasvanut, eikä sillä enää ole merkitystä kohteen säilymisen kannalta. Veden noustessa tulee kuitenkin hiekkakuopan ja sen eteläpuolisen niityn välinen korkeampi kannas nopeasti tasoittumaan ja valumaan alempana olevaan hiekkakuoppaan.

Seuraavassa lyhyesti vuoden 1991 inventoinnin yhteydessä paikalla tehtyt havainnot. Hiekkakuopan eteläreunalla olevalla kapeaa kannasta kulkevalta polulta oli poimittu kvartsia hiekkakuopan yli kulkevan sähkölinjan alta. Samoin linjan alta, mutta hiekkakuopan pohjoisreunalta, oli löydetty tulisija, palanutta luuta ja liusketta. Näiden lisäksi alueelta mainittiin löytyvän kaksi mahdollista pyyntikuoppaa.

KAIVAUKSISTA YLEISESTI

Kaivaukset aloitettiin valmisteluilla, jotka tehtiin piirtäjän kanssa 20.8. Kaivausryhmän kanssa paikalla oltiin yhteensä kahdeksan päivää 23.8.–1.9. Aluksi paikalle tehtiin koordinaatisto, jonka peruspisteeksi annettiin 200/400. Kompassi-pohjoisen suuntainen päälinja vedettiin hiekkakuopan itäpuolelle. Koordinaattien ensimmäinen luku kasvaa pohjoiseen ja jälkimmäinen itään.

Korkeuskiintopiste siirrettiin peruskartalle merkitystä kiintopisteestä, joka sijaitsee kohteesta noin 1,2 km koilliseen Ivaloon johtavan tien länsipuolelta Puolakan talosta pohjoiseen. Alueelle merkittiin kiintopisteet KP 1 h=183,19 (laakean kiven korkein kohta sähkölinjan juurella pylvään eteläpuolella) ja KP 2 h=181,92 (pieni kuusen kanto kaivausalueen länsipuolella). Vasta kirjoitusvaiheessa huomattiin korkeuksien olevan ristiriitaisia sekä peruskartan että Kemijoki Oy:n suunnitelmakartan kanssa. Näihin verrattuna havaitaan, että mainitut korkeudet ovat arviolta yhden metrin liian suuria. Korkeudet jouduttiin kuitenkin säilyttämään, koska pienimuotoinen kaivaus ehdittiin toteuttaa ”absoluuttisin” arvoin. Niinpä kartoissa ja muussa dokumentaatiomateriaalissa esiintyviä arvoja tulee pitää lähinnä suhteellisina.

Kaivauksilla pyrittiin selvittämään ensinnäkin inventoinnin yhteydessä havaittujen löytökeskittymien laajuus ja toiseksi näiden mahdollinen yhteenliittyminen sekä yleensä alueen laajuus. Kolmanneksi oli määrä selvittää pyyntikuopiksi arveltujen painumien luonne.

Yhteenlaskettu kaivausala oli 35,5 m². Kaivausten jälkeen kaivausalue ja koeajat suojattiin muovilla ja peitettiin hiekalla. Paikalle jätettiin paalut kohtiin 190/362-366 ja 367,5, 198/367,5, 188/360 ja 367,5, 187/367.5, 186/366 sekä 185/360 ja 366.

TUTKIMUSALUEEN ESITTELY KOHTEITTAIN

Tutkimusten ja niissä saatujen tulosten esittely on jaoteltu seuraavasti:

- I TASOKAIVAUSALUE HIEKKAKUOPAN ETELÄREUNALLA
- II KOEKAISTAT HIEKKAKUOPAN POHJOISREUNALLA
- III KOERUUDUT
- IV KUOPANTEET

I TASOKAIVAUSALUE HIEKKAKUOPAN ETELÄREUNALLA

Yleistä

Alueen läpi kulkevalla polulla oli havaittavissa pari kvartssia jo asuinpaikkaan tutustuttaessa. Kyseessä oli sama paikka, josta inventoinnin yhteydessä oli tavattu kvartssia. Paikalle suunniteltiin aluksi pientä koekaistaa, mutta aluetta lähemmin tarkasteltaessa havaittiin polun ja hiekkakuopan välisellä noin 3 m leveällä kaistaleella heikko painauma. Pinauman syvin kohta oli noin 1 m polun pohjoispuolella. Koska polun kvartsit sijaitsivat juuri painauman kohdalla, oli syytä epäillä paikalla olevan asuinpinaanteen. Tämän varmistamiseksi päätettiin tutkia aluetta tarkemmin.

Vaikka tiedettiin, ettei laajamittaiseen kaivauksen loppuunsaattamiseen välttämättä ollut aikaa, avattiin paikalle kaikkiaan 19,5 m² oleva kaivausalue ja tähän liittyvät kaksi koeajaa. Kaivausalueen sijainti valittiin niin, että se puolitti painauman itä-länsi-suuntaisena 7 m pituudelta ja 3 m leveydeltä painuman keskilinjan eteläpuolelta. Pohjoisessa hiekkakuopan reunaan jäi etäisyyttä 1,5–2 metriä.

Kaivausalue jaettiin 1 x 1 m ruutuihin koordinaatiston mukaisesti. Aluetta rajaavat koordinaatit 185–188/360–367. Kaivaustekniikkana oli tasokaivaus. Turpeenpoiston jälkeinen puhdistuskerros oli 0. kerros ja sen jälkeen kaivettu kerros 1. kerros. Vastaavasti kerrosten jälkeiset tasot olivat 0. ja 1. taso. Puhdistuskerros pyrittiin kaivamaan niin ohuena, että ei mentäisi huuhtoutumiskerroksen läpi. Tavoitepaksuus 1. tasossa oli 5 cm. Molemmat tasot dokumentoitiin valokuvaamalla. Lisäksi taso 1 piirrettiin ja vaaittiin. Ajan säästämiseksi tasoa 0 ei piirretty.

Löytömateriaali koostui etupäässä kvartsista ja palaneesta luusta. Nämä talletettiin kaivausruudun eli 1 m² tarkkuudella ns. massalöytöinä. Ainoa tarkoin löytötiedoin talletettu löytö on hiotun kivilajiesineen katkelma. Kaivausvaiheessa paikaltaan tehdyt löydöt merkittiin löytökartalle kartalle 10 cm tarkkuudella. Kaikki poistettu maa seulottiin verkkokooltaan 5 x 5 mm seulalla. Mikäli seulalöytöjen paikka oli tiedossa 50x50 cm² tarkkuudella myös ne merkittiin karttaan. Vaikka näin tehty kartta ei olekaan ehdottoman tarkka, antaa se suhteellisen luotettavan yleiskuvan löytöjen sijoittumisesta.

Tehdyt havainnot

Aluksi kaivausalue ympäristöineen pintavaaittiin 1 x 1 m ruudukolla. Vaaituksen perusteella tehty korkeuskäyräkartta, jossa korkeudet on merkitty 10 cm välein, osoittaa muutoin loivasti lounaaseen laskevassa maastossa selvän poikkeaman kohdassa 186-8/363-365. Kyseessä on koilliseen suuntautuva painanne, jota lännessä ja idässä ympäröi heikko vallimainen muodostuma. Syvimmillään painuma on kohdassa 188/364. Itä-länsi-suunnassa painuman halkaisija on noin 3,5-4 metriä. Pohjoisessa painumaa rajoittaa hiekkakuoppa. Umpeen kasvanutta sortumaa ei kaivettu auki kulttuurikerroksen toteamiseksi tässä suunnassa. Etelässä painuman rajojen hahmottamista hankaloittaa laskeva maasto. Etelä-pohjoinen -suunnassa on painuman halkaisija ilmeisesti ollut noin 3,5-4 metriä. Alueen lävistävä polku, joka kulkee kohdasta 186/360 kohtaan 187/367, ei ole kuvattua poikkeamaa aiheuttanut.

Paikalla ollut turve poistettiin lapiolla. Poistettujen turpeiden alapinta tarkistettiin lastalla, sillä ensimmäiset löydöt tehtiin heti huuhtoutumiskerroksen yläosasta. Kaivausalueella aluskasvillisuus oli pääosin mäntymetsälle ominaisesti sammalen ja puolukan hallitsemaa, polun kohdalla se oli ohut ja tiivis, osin miltei olematon ja heinän sitoma. Kaivausalueen alapuolella se muuttui paksummaksi ja suomaisemmaksi kasvaen mm. suopursua. Polun kohdalta turve oli poistettava lastalla leikaten.

Löytöjä saatiin suhteellisen runsaasti jo aluetta puhdistettaessa. Kuitenkaan 0. tasossa ei ollut havaittavissa selviä likamaa-alueita tai muita värjäymiä, vaan aluetta peitti suhteellisen tasainen harmaa huuhtoutumiskerros. Alueen läpi kulkeva polku erottui selvästi ympäristöönsä tummempana likamaajuovana. Ainoat poikkeukset olivat ruudun 186/363 pohjoisosassa havaittu noen värjäämä likamaa ja tähän liittynyt palanut kivi sekä ruudun 162/362 luoteisneljänneksessä havaittu palanut hiekka.

Ensimmäisen kerroksen mukana alueelta poistui suurin osa huuhtoutumiskerrosta. Sen alta paljastuneessa 1. tasossa oli havaittavissa selviä värjäymiä. Ensinnäkin ruudun 187/363 alue, siis painauman keskus, oli voimakkaan tumman likamaan värjäämä ja se sisälsi

runsaasti palanutta luuta ja kvartseja. Kerrosta kaivettaessa likamaan havaittiin jatkuvan hieman kauemmas itään kuin se tasossa enää näkyi ja tasokartassa on esitetty.

Likamaa-alueen länsi- ja eteläpuolella kulki yhtenäisenä vyöhykkeenä harmaa huuhtoutumiskerros. Huuhtoutunutta maata on myös kohdan 186/366 ympärillä hieman yli 1 m² suuruinen ala. Painuman itäpuolella oli näkyvillä rikastumiskerrokseksi tulkittu hiekka, jossa huuhtoutumiskerrosta oli enää jäljellä vain pieninä laikkuina. Painanteen reunaa muutoin kiertävän huuhtoutumiskerroksen puuttuminen täältä saattaa osin olla kaivaustekninen. Yleisesti painanteiden reunoilla esiintyvä paksu huuhtoutumiskerros on luonnollisen maannosprosessin tulosta ja merkki näiden korkeasta iästä.

Heikommin likaantunutta, ns. vaaleampaa likamaata sijaitti lähinnä painumasta lounaaseen ja etelään olevalla maastollisesti alemmalla kaivausalueen osalla, mikä käy esille verrattaessa 1. tasosta tehtyä karttaa korkeuskäyräkartaan. Myös tumman likamaa-alueen kaakkoispuolella, ruudussa 186/364, esiintyi vaalean likamaan laikku.

Palanutta hiekkaa on 1. tasossa näkyvissä kolmessa kohdassa. Laajin alue on ruutujen 185/365-366 alueella painauman kaakkoispuolella. Tältä punaiseksi palaneen hiekan alueelta tavattiin muutamia irtonaisia hiilenkappaleita sekä pari pientä palanutta kiveä. Kaksi muuta palaneen hiekan kohtaa sijaitsevat painauman länsipuolella toinen pääosin ruudussa 187/362 ja toinen ruutujen 187/360-361 rajalla. Näiden välillä oli muutamia pieniä hiiliä. Näitä selvemmat hiilikeskittymät oli havaittavissa molempien alueiden itäreunalla. Ruuduissa 187/161-3 palaneen hiekan alue oli laajempi, mutta paikoin se oli niin ohut, että hävisi kerrosta kaivettaessa.

Edelleen on 1. tason havainnoista on mainittava kolme pyöreätä hiilijälkeä, jotka muodostavat suoran linjan painanteen eteläpuolelle, noin kahden metrin päähän sen keskustasta. Näiden halkaisija on runsaat 5 cm, niiden välinen etäisyys 80-85 cm ja niiden muodostaman itäkaakko-länsiluode -suuntaisen linjan pituus noin 1,7 metriä. Keskittymät tulivat näkyviin vasta 1. kerroksen alaosassa. Hiilijälkiä ei voida varmuudella liittää toisiinsa, saati aiemmin mainittuihin palaneen hiekan alueilla havaittuihin keskittymiin. Se onko kyseessä painannetta mahdollisesti ympäröivään rakenteeseen kuuluva ilmiö, jää avoimeksi.

Kaivausalueen koillisosassa havaittu sekoittuneen hiekan alue on ilmeisesti moderni lapionpisto, ehkä inventoijien tekemä. Samalla alueella oleva tasokartalle merkitty kohouma on pääosin kaivaustekninen. Alueella ollut heikko kohouma korostui suhteettomaksi, kun sen länsipuolinen ruutu kaivettiin osin liian syväksi.

Ainoana rakenteentapaisena voidaan pitää kohtalaisen selvästi rajautuvaa painaamaa, jonka keskus oli tumman likamaan värjäämää. Liettä ei alueelta tavattu. Ainoat merkit tulenpidosta olivat harvat palaneet kivet.

Löydöt

Löytöjä kaivausalueelta otettiin talteen yhteensä 110 alanumeroa (27956:1-110). Löytömateriaali koostuu kvartsista (87 alanumeroa), kivilaji-iskoksista ja -esineen katkelmasta (3 alanumeroa) ja palaneesta luusta (20 alanumeroa).

Löydöistä valtaosa on siis kvartsia, yhteensä 906 kpl, joista esineitä, lähinnä kaapimia, on noin 4,6 %. Vertailtaessa eri kerroksista talteen otettujen kvartsien määrää, voidaan todetaan, että kvartseista noin 1/5 otettiin talteen 0. kerroksesta ja loput 1. kerroksesta. Alueellinen levintä molemmissa kerroksissa on samankaltainen kvartsien keskittyessä voimakkaasti painauman alueelle. Selvemmin tämä tulee esille 1. kerroksessa.

Kvartseista hieman yli puolet sijoittuu alueelle 186-188/363-365, eli voimakkaimmin likaantuneen maan alueelta. Tällä alueella on myös esineistä on noin puolet. Yleistäen voidaan sanoa, että kvartsin määrä vähenee sitä mukaan mitä kauemmas keskittymästä, siis painauman keskustasta, edetään.

Sääntöön on muutama poikkeus. Ensinnäkin mainitun keskittymän eteläpuolella ruudussa 185/364 on huomattavan paljon kvartsia, etenkin verrattuna sen länsipuoliseen ruutuun 185/363. Tässä yhteydessä lienee syytä huomauttaa aiemmin käsitellyistä hiilijäljistä, jotka sijaitsevat juuri kyseisellä alueella. Tasokarttaa ja löytökarttaa verrattaessa tulee esille ajatus, että ilmiöt saattaisivat liittyä toisiinsa. Toiseksi on huomattava suppea, noin 40 kvartsi-iskoksen keskittymä ruudun 187/366 lounaiskulmassa ja kolmanneksi kvartsin vähäinen määrä ruudussa 187/361 ja ruudun 187/362 itäosassa eli alueella, missä hahmottuu painuman länsipuolinen valli.

Kivilajiesineen katkelma (alano. 45) on ruudusta 186/361 ja iskokset (alano:t 6 ja 83) ruuduista 185/361 ja 187/361. Näistä jälkimmäisessä on hionnan jälkiä. Esineen katkelman tarkempi määrittely lienee mahdotonta. Kyseessä on kuitenkin ollut ilmeisen laajalti hiottu esine.

Palanutta luuta saatiin talteen kaikkiaan noin 275 grammaa. Sen levintä on hyvin samankaltainen kuin kvartsin. Luumateriaalin keskittyminen painuman alueelle on kuitenkin voimakkaampi. Peräti hieman vajaat 90% luista on alueelta 186-8/363-5. Löytökartasta on huomautettava, että sen antama kuva painottaa liikaa tämän keskittymän

ulkopuolelta saatujen luiden määrää. Kvartsien ja palaneen luun jakautuminen ruuduittain ja kerroksittain on esitetty liitteessä 1:1/6.

Luumateriaalin on analysoinut Pirkko Ukkonen. Kertomuksen loppuun on liitetty luumäärityksen tulokset kommentteineen. Kaikkiaan aineistosta määritettiin 27 kappaletta. Määritettyjä lajeja ovat hirvi, peura ja majava. Vaikka tunnistetuista luista suurin osa kuuluukin majavalle, on valtaosa materiaalista hirven luuta. Kaikki määritetyt luufragmentit ovat painuman alueella olleesta keskittymästä.

Koeojat

Kohteen laajuuden selvittämiseksi avattiin kaksi kaivausalueen reunoilta lähtevää koeojaa. Koeoja A länteen 6 metrin ja Koeoja B etelään 6,5 metrin pituisena. Itäpuolella alueen tutkimuksia rajoitti runsas kasvillisuus. Koeojien leveys oli 0,5 m. Koeojat kaivettiin 50 x 50 cm ruuduissa kerroksittain ensimmäiseen löytöön tai niiden puuttuessa korkeintaan 2. tasoon asti.

Koeojasta A (186/354-360) saatiin löytöinä kolme kvartsi-iskosta ja yksi palaneen luun kappale. Kaikki löytyivät linjan 357 itäpuolelta, siis kaivausalueen puoleisesta osasta. Värjäntynyttä maata oli havaittavissa katkonaisena koko koeojan pituudelta aina sen länsipäähän saakka.

Koeojasta B (178,5-185/362,5) saatiin löytöinä seitsemän kvartsi-iskosta. Näistä viisi ruuduista 184-184,50/362,50 eli aivan kaivausalueen läheltä. Kummatkin loput puolestaan koeojan eteläpuoliskosta ruuduista 181- ja 180/362,50. Koeojassa oli melko tasaisesti heikkoa likamaata lukuunottamatta viimeistä metriä sen eteläpäässä.

Tulokset

Kohde vaikuttaa saatujen havaintojen perusteella suhteellisen pienialaiselta. Ennen muuta löydöt, kuten myös maan värjäymät, näyttävät keskittyvän painauman ympärille. Tätä tukevat paitsi itse kaivausalueelta myös koeojista saadut tulokset. Etelässä kohde näyttää rajautuvan 5 - 6 metrin päässä, missä hiekkakuopan ja alavan niityn välinen kannas loppuu. Raja on siis luonnollinen. Länteen alue näyttää likamaan perusteella jatkuvan pitkin kannasta ainakin tutkitun koeojan verran, ehkä hieman kauemmaksikin mikäli havainnot koeruuduista ovat kohteeseen liittyviä. Kvartsit kuitenkin loppuvat viimeistään neljän metrin päässä kaivausalueen reunasta. Itään ei koeojaa tehty, mutta 10 metrin päähän tehty koeruutu oli löydötön ja sen kerrokset olivat luonnollisia.

Kaivausalueen puolittama painanne, jonka kohdalta paljastui tumma likamaa ja jonka alueelle valtaosa löydöistä keskittyi, osoittautui ilmeiseksi asuinpainanteeksi. Painauman

halkaisija on melko pieni, vain noin 3,5-4 m. Kuitenkin muutamat havainnot tasosta 1, pinnanmuodostuksesta ja löytöjen levinnästä näyttäisivät viittaavan painumaan mahdollisesti liittyvään rakenteeseen.

Kohteen ajoitus jää avoimeksi. Paikalla tavattiin hiiltä jonkin verran, ei näytettä otettu, sillä hiilijäljet haluttiin säilyttää toistaiseksi. Löytömateriaalin perusteella muinaisjäännös voidaan väljästi ajoittaa kivikautiseksi.

Luumateriaalin pohjalta voitaneen olettaa ettei asuinpaikkaa ole käytetty ainakaan kesällä. Hirvi ja peura ovat eläimiä, joita on pyydystetty syksystä kevääseen. Sen sijaan majavaa on pyydetty ilmeisesti vain syksyisin ja keväisin. Asuinpaikka, ehkä suhteellisen lyhytaikainen, on siis ollut käytössä lähinnä joko syksyllä tai keväällä.

II KOEKAISTAT HIEKKAKUOPAN POHJOISREUNALLA

Inventoinnin yhteydessä hiekkakuopan koilliskulmassa löydettiin tulisija, jonka yhteydessä oli liusketta ja palanutta luuta. Kaivausten yhteydessä sähkölinjan alla kohdassa 262,5/395 havaittiin neljä palanutta kiveä kuopan partaalla. Ne sijaittivat irtonaisena ryhmänä puhtaassa hiekkassa, eikä niiden ympäriltä tavattu mitään asuinpaikkaan viittaavaa. Tämän itäpuolella hiekkakuopan reunassa oli hieman palanutta hiekkää.

Paikalle tehtiin kaksi koeojaa ristikkäin palaneiden kivien pohjoispuolelle. Ojien koordinaatit olivat 264/393-398 ja 261-267/366 ja niiden leveys 0,5 metriä. Ojat kaivettiin puhtaaseen hiekkään kerroksittain edeten. Poistettu maa seulottiin. Löytöjä ei tehty. Ainoat merkit mahdollisesta asuinpaikasta oli ojien risteyskohdassa 1. tasossa havaittu heikko palaneen hiekan ja ilmeisen likamaan laikku.

Hiekkakuopan reunalta saadut havainnot osoittavat, että mahdollisesta asuinpaikasta ei kyseisellä alueella ole jäljellä käytännössä juuri mitään.

III KOERUUDUT

Koeruudut tehtiin maastoon 10 x 10 metrin verkostolla koordinaatiston mukaisesti maastoon soveltaen. Koeruutujen koko oli 50 x 50 cm. Ne kaivettiin 10 cm kerroksina joko löytöön tai niiden puuttuessa puhtaaseen pohjahiekkään asti.

Koeruuduilla tutkittiin hiekkakuopan itäpuoli pitkin linjaa N 400. Hiekkakuopan pohjoisreuna tutkittiin pitkin linjaa L 272, joka ulotettiin noin 40 m itään hiekkakuopasta. Eteläisen kaivausalueen ympäristöä tutkittiin tekemällä koeruutuja hiekkakuopan ja niittyalueen väliselle kannakselle. Linjan N 400 itäpuolella olevalle kankaalle tehtiin koeruutuja linjoille L 202, 210, 252, 272 ja 286.

Kaikkiaan alueelle tehtiin 33 koeruutua. Ainoat löydöt olivat viisi kvartsi-iskosta ruuduista 285,5/418 ja 271,5/430. Näissä oli myös asuinpaikkaan viittaavia häiriöitä. Valtaosassa ruutuja oli kuitenkin nähtävissä luonnollinen podsolimaannos. Kahdentoista ruudun maannoksessa oli havaittavissa poikkeamia, mainitut mukaan lukien. Näistä osa vaikutti syntyneen korkeintaan muutaman sadan viime vuoden aikana päätellen huuhtoutumiskerroksen osittaisesta puuttumisesta tai sen ohuudesta.

Mahdollisesti asuinpaikkaan liityviltä vaikuttivat häiriöt seuraavissa ruuduissa: 272/420; 271,5/430; 271,5/439,5; 210/430; 200/334 ja 190/345. Näistä kolme ensimmäistä sijaitsevat tutkimusalueen koillisosassa, samalla alueella kuin kaksi jo yllä mainittua. Myös ruudun 210/430 häiriö saattaa liittyä näiden kanssa samaan yhteyteen. Sen sijaan kaksi viimeksi mainittua sijaitsevat hiekkakuopan eteläpuolisella kannaksella kaivausalueesta länteen. Ne saattavatkin osoittaa löytökeskittymän vaikutusaluetta tässä suunnassa.

Tutkimusalueen koillisosasta otettiin talteen irtolöytöinä kvartsiittikaavin, joka on ainoa kivilajinsa edustaja asuinpaikalta, ja kaksi -iskosta. Nämä löytyivät kankaan läpi niityille johtavalta metsätieltä. Ne sijoittuvat koeruutuhavaintojen välittömään yhteyteen. Kyseiseltä alueelta ja siitä itään käytiin läpi rikkoutuneet maastonkohdat onnistumatta löytämään mitään mikä osoittaisi asuinpaikan jatkumisesta tähän suuntaan. Sen sijaan tällaisia merkkejä löytyi metsätien pohjoisimman haarauman pohjoispuolelta, missä oli miltei paljaana likamaata ja ainakin yksi kvartsi. Tieltä löydetyt kvartsit olivat aitoja, kuten viereisistä koeruuduista saadut löydöt osoittavat, eivätkä myöhemmin paikalle tulleita. Nimenomaan pohjoisempaa haaraa oli vahvistettu muualta tuodulla maalla, joka piti sisällään jonkin verran kivimurskaakin.

IV KUOPANTEET

Pyyntikuopiksi epäiltyjen painanteiden 1 ja 2 lisäksi alueelta tavattiin vielä neljä muuta painaamaa. Nämä ovat painauma 3 hiekkakuopan lounaisreunalla, painauma 4 hiekkakuopan itäpuolella ja painauma 5 noin 120 metriä hiekkakuopasta koilliseen sekä neljäntenä osittain tutkittu asuinpainanne hiekkakuopan etelälaidalla.

Painanteen 1:n halkaisija oli noin kolme metriä ja syvyys noin 35-30 cm. Valleja ei ollut Painanteen ympäristöä tutkittiin koeruuduilla, jotka osoittautuivat löydöttömiksi. Samoin löydöttömäksi jäi sen pohjoispuolelle tehty 0,5 metrin levyinen ja 4 metrin pituinen koeoja (210/406-410). Myöskään värjäymiä ei havaittu. Toinen pieni koeoja tehtiin painauman keskusta kohti etelää (204,5-207,5/407). Tämäkin koeoja oli löydötön, mutta tasossa ja profiileissa oli nähtävissä koeojan poikki viistosti kulkenut likamaajuova kuopanteen reunan kohdalla noin 2,5 metrin päässä keskustasta. Koeojan profiili vahvisti, ettei kuopalla ollut selkeää vallia. Huuhtoutumiskerros oli selvästi heikompi kuin ympäröivissä koekuopissa.

Painanteen 1 käyttötarkoitus ja ajoitus eivät selvinneet. Kyseessä on ehkä korkeimmillaan muutaman sadan vuoden ikäinen jäännös, joka ei millään tavalla liity alueen esihistorialliseen toimintaan.

Painanteen 2 halkaisija oli noin 4 metriä ja sen syvyys noin 30-40 cm. Sen eteläreunalle tehtiin itä-länsi -suuntainen 0,5 metriä leveä koeoja, 278/352-256, joka osoittautui löydöttömäksi. Värjäymiä ei tasossa ollut. Kairattaessa paljastui kuopanteen keskeltä selvä huuhtoutumiskerros. Vallista paljastui kaksoismaannos, jossa ylimpänä oli ohut turvekerros, jonka alla oli hiekkaa noin 10 cm. Seuraavaksi oli vanhaa vielä osin maatumatonta turvetta. Tätä seurasi alkuperäinen noin 2-3 cm paksu huuhtoutumiskerros ja normaali alapuolisine maannoksineen. Painuman 2 käyttötarkoitus jäi avoimeksi. Iältään se tuskin on paria, ehkä kolmea sataa vuotta nuorempi, eikä näin ollen kuulu esihistorialliseen yhteyteen.

Painuman 3 halkaisija oli noin 3-4 metriä ja syvyys noin 30 cm. Sijainniltaan se muistuttaa siitä itään olevaan asuinpainannetta, mutta maaperä paikalla on kovaa ja soraista. Koeruutuja tai -ojia ei paikalle tehty. Pieni lapionpisto paljasti vain heikon huuhtoutumiskerros. Lähialueelta ei irtolöytöjä. Mahdollisesti historiallisen ajan jäännös.

Painumat 4 ja 5 sijaitsivat pienillä töyräillä muutoin tasaisella kankaalla. Painumassa 4 kaksi kuopannetta. Kairauksen perusteella pidettävä moderneina. Tuntemattomaksi jäänyt paikallinen mies kertoi Sattasen sillanta käydyistä taisteluista lapin sodan aikana. Olisiko kyse tuon aikaisesta toiminnasta?

YHTEENVETO

Neulaniemen asuinpaikan keskeisin alue on hiekkakuopan eteläpuolella olevalla kannaksella, missä tavattiin asuinpainanne runsaine löytöineen. Toinen keskittynä sijaitsee tutkimusalueen koillisosassa, mistä saatiin havaintoja asuinpaikasta. Hiekkakuopan pohjoisreunalta ei asuinpaikkakerrosta tavattu. Kankaalla sijainneet painanteet osoittautuivat iältään lähinnä historiallisiksi, mutta niiden käyttötarkoitus jää avoimeksi. Ne eivät kuitenkaan näytä liittyvän alueen esihistorialliseen asuinpaikkavaiheeseen. Läheinen Sattasen kylä on iältään varsin vanha, joten osalla painanteista voi hyvinkin olla talonpoikainen tausta.

Eteläinen asuinpainanne ja siihen liittyvä löytökeskittymä ovat jääne syksyllä tai keväällä käytössä olleesta sesonkiasuinpaikasta. Painanteeseen on mahdollisesti kuulunut jonkinlainen kattava rakenne. Ajoitukseltaan jääne on kivikautinen, tarkempaa ajoitusta sille ei tällä hetkellä ole.

Koillisen alueen keskittymä on ilmeisesti luonteeltaan toisenlainen. Selvää rikasta pesäkettä ei alueelta löydetty. Vaikka sen tarkkaa rajautumista ei saatu selville vaikuttaa siltä, että alue on eteläistä laajempi ja sen löytötiheys on harvempi.

Eteläisen ja koillisen asuinpaikka-alueen liittyminen toisiinsa on epävarmaa. On ehkä kyse useammasta eriaikaisesta vaiheesta alueen käytössä. Koillisella alueella esiintyvä kvartsiitti saattaa olla merkki tästä. Koko alueen käyttö asuinpaikkana pitemmänkin aikaa on hyvinkin mahdollista, etenkin ajatellen alueen maaperää ja edullista sijaintia kahden joen yhtymäkohdan pohjoispuolisella niemekkeellä.

Jatkotutkimukset nimenomaan eteläisellä alueella olisivat suotavia. Lähinnä tulisi selvittää kohteen ajoitus ja painauman tarkempi rakenne. Samalla voisi muutamain koeruuduin kartoittaa koillisen alueen laajuutta.

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

Kivikautisen asuinpaikan tutkimukset 6.9.–23.9.1993

ARKISTOTIEDOT

Kunta: Sodankylä
 Kylä: Sattanen
 Tila: Valtionmaa
 Omistaja: Valtio

Peruskartta: 3714 07 SATTANEN ja 3713 09 SODANKYLÄ

Koordinaatit: x = 7490 02
 y = 3484 90
 z = n. 180 m

Kiintopisteet: Alueelle siirrettiin kiintopiste maakiveen KP 1, h=180,72. Tämän lisäksi käytettiin kahta muuta kiintopistettä. Näiden korkeuksista ja sijainnista ks. yleiskartta.

Aiemmat tutkimukset: Markku Torvinen, Inventointi 1978

KM 20457

Petri Halinen, inventointi 1991

KM 26944:1-4, kvartsia

mv-negatiivit: f. 87816

diapositiivit: 24193-4

Löydöt: KM 27957: 1–274
 Mv-negatiivit: f. 95242-95267
 Diapositiivit: 28415-28450

ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Kotamaan asuinpaikka sijaitsee Kitisen itärannalla Sodankylän kirkolta noin 9,5 km pohjoiskoilliseen ja 1,6 km kaakkoon Sattasen kylän koululta. Löytöalue on Porokodanpalo-nimisen tasaisen kankaan lounaisreunalla Kotisuvannon alapuolisella törmällä Käsäsaaren koillisrantaa vastapäätä. Maaperä alueella vaihtelee sorasta hiekkaan. Puustoltaan alueen eteläosa on etupäässä nuorta tiheää koivikkoä, joka pohjoiseen muuttuu kuivaksi mäntykankaaksi.

Aiempien inventointien yhteydessä paikalta on tehty asuinpaikkahavaintoja kahdesta kohdasta. Pohjoisempi alue sijaitsee peruskartalla näkyvällä valtionmaalla olevan sorakuopan reunamilla, ns. kaivausalue A. Jokitörmään on matkaa vajaat 10 metriä.

Paikalta on löydetty kvartsi-iskoksia ja -esineitä. Toinen löytöpaikka, ns. eteläinen alue sijaitsee jokitormän reunalla edellisestä noin 150 metriä kaakkoon. Paikalta on löydetty kvartsi-iskos ja koepistoista palanutta kiveä ja hiekkaa. Näiden lisäksi havaittiin kaivausten aikana kolmas löytöalue polulla hiekkakuopan itäpuolella, ns. B-alue.

Inventoinnin yhteydessä oli havaittu yksi pyyntikuopaksi otaksuttu painauma, painauma 1. Kaivausten aikana alueelta paikallistettiin kaksi painaumaa lisää: painuma 2 sorakuopasta 230 metriä luoteeseen ja painuma 3 sorakuopan ja eteläisen alueen välimaastossa. Kelukosken voimalaitoksen valmistuttua alueen jäännökset tulevat jäämään kokonaan veden alle. Painanteet 1 ja 2 jäävät tällöin aivan tulvarajalle ja näin kulutukselle alttiiksi. sorakuopan vyörymästä poimitut kvartsit samoin kuin eteläisen alueen rantatormästä tehdyt havainnot viittasivat siihen, että osa alueesta on jo aiemmin osin tuhoutunut.

KAIVAUKSISTA YLEISESTI

Kotamaata tutkittiin 3.-23.9. välisen ajan, paitsi 20.9., jolloin oltiin Mustassasuvannossa. Valmistelut paikalla käytiin tekemässä 3.9. Tuolloin vedettiin päälinja, joka sovellettiin maastoon rantatormän suunta ja tulevien tutkimuskohteiden sijainti huomioon ottaen. Linja poikkeaa neulapohjoisesta 50° länteen eli sen asteluku on 310°. Peruspaalun koordinaatit ovat 200/400 niin, että ensimmäinen arvo kasvaa luoteeseen ja jälkimmäinen koilliseen.

Alueelle siirrettiin korkeuskiintopiste Kemijoki Oy:n kiintopisteeltä 6096, h=180,24, joka sijaitsee eteläisestä alueesta noin 240 metriä kaakkoon. Korkeuskiintopiste siirrettiin palstojen 1:10 ja 1:16 rajan eteläpäässä olevan kiven korkeimpaan kohtaan saaden arvokseen h=180,22. Kiven koordinaatit ovat 206/390. Sorakuopan alueella käytettiin kahta kantoihin siirrettyä korkeuspistettä ja painuman 1 luona törmän reunalla ollutta rajakiveä no. 167. Kiintopisteiden sijainti ja korkeudet selviävät yleiskartasta. Huomautettakoon, että valtionmaan rajapyykeistä osa jäi löytymättä, eikä palstaa voitu tarkalleen määritellä.

Tutkimusten kuluessa hiekkakuopan aluetta koekuopitettiin ja alueelle avattiin kaksi tasokaivausaluetta, Alue A kuopan itäreunalle ja Alue B tästä noin 30 m koilliseen. Alueeseen A liittyi kaksi koeojaa. Eteläiselle alueelle tehtiin koeruutuja ja yksi koeoja. Painumaa 1 tutkittiin koeojalla. Kaikkiaan alueella tutkittiin 53 m². Tutkimusten jälkeen kaikki avatut alueet täytettiin.

TUTKIMUSALUEEN ESITTELY KOHTEITTAIN

Tutkimusalueet ja niiltä saatujen tulosten esittely on jaoteltu seuraavasti:

- I TASOKAIVAUSALUE A SORAKUOPAN ITÄREUNALLA
- II TASOKAIVAUSALUE B
- III KOERUUDUT SORAKUOPAN ALUEELLA
- IV ETELÄINEN ALUE
- V PAINANTEET

I TASOKAIVAUSALUE A SORAKUOPAN ITÄREUNALLA

Yleistä

Veden kuluttamaan rantatörmään on kaivettu kaksi pientä sorakuoppaa, jotka ovat osin jo umpeenkasvaneita. Myös alas valuneet rinteet ovat suurimmaksi osaksi joko sammalen tai muun aluskasvillisuuden tai ainakin hiljalleen maatumisensa aloittavien neulasten ja muun roskan peittämät. Kookkaamman hiekkakuopan eteläpään reunalta löytyi valumasta sitä paljastettaessa varsin runsaasti kvartssia vajaan neljän metrin matkalta. Kyseessä oli sama rinteen kohta, josta jo inventointien yhteydessä oli löydetty kvartssia.

Muualta hiekkakuopan reunoilla kvartssia ei havaittu. Lähimmillään kolmen metrin päähän keskittymästä tehdystä 2 x 1 kokoisesta koeruudustakaan, 361/373,5, ei havaittu merkkejä asuinpaikasta. Myös inventoijien tekemät koeruudut tämän lähellä olivat olleet tyhjiä.

Kyseessä näytti siis olevan melko suppea keskittymä, joka osaksi oli valunut sorakuoppaan. Kun kvartsin määrä valumassa oli suuri, pieneltäkin kaivausalueelta oli odotettavissa suhteellisen runsaasti löytöjä. Niinpä alueelle päätettiin avata hiekkakuopan reunaa myötäilevä, noin kahden metrin levyinen polveileva kaivausalue, jonka alaksi tuli n. 12 m². Alue ruudutettiin koordinaatiston mukaiseksi. Sen länsireuna noudatteli hiekkakuopan muotoa. Kaivausruutujen koko oli 1x1 m.

Kaivaus tehtiin tasokaivauksena. Kerroksia kaivettiin neljä eli kerrokset 0 - 3, joiden jälkeiset tasot saivat vastaavan tunnuksen. Paikoin kaivettiin vielä 4. kerros. Kaivausten lopuksi alue tarkistettiin lapionpistoin. Kerrosten 0 ja 1 yhteen laskettu vahvuus oli noin 10 cm. Kerrosten 2 ja 3 tavoitepaksuus oli 10 cm. Poistettu maa seulottiin. Löydöt talletettiin ruuduittain ja kerroksittain. Kaikki tasot valokuvattiin ja tasot 1-3 piirrettiin ja vaaittiin. Tasokaivausalueelta A saatiin löytöinä kvartssia ja palanutta luuta. Löydöt on talletettu numerolle KM 27957.

Puhdistus- eli 0 kerrosta poistettaessa käytiin samalla järjestelmällisesti läpi hiekkakuopan valunut reuna hieman yli avatun kaivausalueen rajojen ja parin metrin leveydeltä. Rinne mentiin läpi lastalla alhaalta ylöspäin 15-20 cm paksuudelta. Hiekkaa ei seulottu. Löytöinä saatiin kvartsia ja palanutta luuta.

Tehdyt havainnot

Tasokaivaus aloitettiin poistamalla turve ja tarkistamalla sen alapinta, sillä ensimmäiset kvartsit tulivat välittömästi harmaan huuhtoumiskerroksen yläpinnalta. Kaivausaluetta peittikin 0. tasossa kauttaaltaan tasainen huuhtoutumiskerros. Selviä likamaakeskittymiä ei ollut..

1. kerroksen jälkeen paljastui erilaisten värjäymien kirjavoittama taso, jossa voimakkaimmin likaantunut maa sijaitsi kaivausalueen keskiosassa. Maaperä oli karkeaa soraa lukuunottamatta alueen pohjoisosaa, missä se oli hiekkaa. Maaperän karkeus hankaloitti havainnointia kaivausten ajan jonkin verran, esim heikon likamaan erottaminen oli vaikeaa. Ruudussa 359/370 oli runsaasti palanutta luuta sisältänyt punaisen maan alue. Kooltaan poikkeuksellinen kivi oli ruudun 359/371 koillisreunalla. Kyseessä oli punertavaa kivilajia oleva pitkänomainen kivi, joka vaikutti paikalle tuodulta. Siinä ei kuitenkaan ollut nähtävissä työstön tms. jälkiä.

2. tasossa vallitsi pääosin heikko likamaa, joka edelleen oli voimakkaimmillaan alueen keskiosassa sekä melko voimakkaana alueen eteläosassa. Likaisesta sorasta erosi alueen pohjoisosa hieman puhtaampana ja maaperältään hiekkaisena. Erityisen voimakas likamaa oli nähtävissä ruutujen 360/371 ja 359/371 rajalla. Kyseinen laikku rajautui itäpuoleltaan edellä kuvattuun kiveen, joka poistettiin 2, kerrosta kaivettaessa. Toinen voimakas likamaakeskittymä oli ruudussa 358/370. Se oli edellistä pienempi ja sijaitsi palaneen luun alueella, joka 1. tasoon verrattuna oli huomattavasti laajentunut.

Kun 3. kerros oli poistettu heikkoa likamaata oli jäljellä enää alueen keskiosassa pääosin linjojen 359-361 välisellä alueella. Kohdan pohjoispuolinen alue oli jo puhtaassa hiekkassa. Eteläisessä osassa kaivausaluetta 3. tasossa hallitsevina olivat palaneen luun alueet, jotka nyt olivat erottuneet kahdeksi erilliseksi keskittymäksi. Luualue 1 oli kohdassa 359,5/370,5 ja luualue 2 kohdassa 358/370,5. Eroa keskittymillä oli siis noin yksi metri. Luukeskittymät sijaitsivat puhtaassa sorassa.

Työn nopeuttamiseksi 4. kerros poistettiin enää havaitun likamaa-alueen la luukuoppien kohdasta. Nämä katosivat nopeasti eikä löytöjä enää tehty lukuunottamatta luualueita 2. Se ulottui selvästi syvemmäksi kuin luualue 1. Luualueille ei voitu määrittää tarkkaa rajaa muutoin kuin luiden levinnän perusteella.

Kaivausalueen länsipuolisessa vyörymässä kvartsi keskittyi koillinen-lounas-linjojen 359-362 väliselle alueelle, tihentymän ollessa välillä 360-361. Palanut luu keskittyi linjojen 359-360 välille. Linjan 359 kohdalta tavattiin lisäksi pari palanutta kiveä ja punaista hiekkää.

Kaivausalueen sorakuopan puoleinen profiili suoristettiin vyörymän läpikäynnin jälkeen. Siinä oli nähtävillä 25-30 cm paksu likaantuneen maan kerros, joka oli vahvimmillaan samalla kohtaa kuin löytötiheys oli suurimmillaan. Likamaakerros oheni ja heikkeni profiilin pohjoispäässä.

Löydöt

Löytöjä A-alueelta saatiin kaikkiaan 223 alanumeroa (KM 27957:1-223). Näistä 169 on tasokaivausalueelta, 47 vyörymästä ja 7 koeojista. Kvartsi-iskoksista ja -esineistä koostuu 210 alanumeroa, loput 13 alanumeroa ovat palanutta luuta. Pääosa löytömateriaalista on kvartssia, yhteensä 2430 kpl. Luuta saatiin talteen kaikkiaan noin 998 grammaa.

Tasokaivausalueelta kvartssia otettiin talteen 2068 kpl., mikä on noin 85 % A-alueen kvartsien kokonaismäärästä. Näistä esineitä näyttäisi olevan 5,5%. Kvartsien alueellisessa levinnässä on voimakasta keskittymistä alueen keskiosan ruutuihin 359-360/370-371 sekä hieman heikompaa eteläosan ruutuun 357/369 ja ruutuun 357/370. Kolmessa pohjoisimmassa ruudussa kvartsien määrä on vähäinen.

Kun katsotaan kvartsien alueellista levintää eri kerroksissa, on se 0. ja 1. kerroksessa pitkälti juuri kuvatus yleislinjan suuntainen. Alemmissä kerroksissa levinnässä tapahtuu muutosta, joka ei kuitenkaan heijastu selvästi kokonaislevintään. Keskialueen keskittymä on kyllä 2. kerroksessa vielä voimakkaana jäljellä ruudun 359/370 osalta, mutta eteläisten ruutujen sisältämän kvartsin määrä on kasvanut suhteessa edelliseen. Erityisen selvästi tämä on näkyvissä 3. kerroksessa, missä talteen saadut kvartsit sijaitsevat kaikki alueen eteläosassa. Jakauma on samankaltainen sekä iskosten että esineiden osalta.

Kvartsien määrä eri kerroksissa vaihtelee suuresti. 0. kerros sisälsi kvartssia noin 35 %, 1. kerros noin 50 %, 2. kerros noin 13 % ja 3. kerros noin 2 %. Vain osittain kaivetun 4. kerroksen osuus oli vajaa 0,5 %, jolloin kyseessä on luualueelta 2 saaduista iskoksista.

Sorakuopan vyörymästä kvartssia saatiin 345 kpl eli 14 % A-alueen kokonaismäärästä. Esineiden osuus on noin 10 %. Miltei puolta suurempi esineiden osuus johtuu löytöjen talteenottotavasta, mikä vyörymässä oli selvästi karkeampi. Vyörymää tutkittiin yhteensä noin 7 metrin matkalta ja kvartssia löytyi noin 3 - 3,5 metrin jaksolta. Runsain kvartsisato

oli linjojen 359-361,5 välillä, mikä vastaa hyvin tasokaivausalueen pohjoisempaa kvartsikeskittymää.

Tasokaivauksista ja vyörymästä talteen saadut kvartsimäärät ei ole suoraan verrannollisia keskenään. Tämän osoittaa selvästi lukumäärään perustuvien prosenttilukujen vertaaminen painon mukaan laskettuihin. Kvartsien kokonaispaino on 5376,5 grammaa. Tästä 3610,4 gr. eli noin 67 % on tasokaivausalueelta (vrt. 85 %) ja vyörymästä 1766,1 gr. eli 33 % (vrt. 14 %). Vyörymästä poimittujen kvartsien keskimääräinen paino on siis selvästi suurempi kuin tasokaivausalueelta.

Palanutta luuta otettiin talteen A-alueelta yhteensä noin 986 gr., josta 924 gr. tasokaivausalueelta ja 62 gr. vyörymästä. Luiden levintä ja määrä eri kerroksissa vaihtelee seuraavasti. 1. tasossa palanutta luuta esiintyy vain ruudussa 359/370. Tältä alueelta on peräisin kaikki 1. kerroksen palanut luo, mikä on noin 24% tasokaivausalueen kokonaismäärästä. Seuraavassa tasossa luo-alue on laajentunut ruutuun 358/370 ja ruudun 357/370 luoteisosaan. Eniten luuta on ruuduista 359/370 ja 357/370. Palaneiden luiden kokonaismäärästä 2. kerroksessa oli noin 45%.

Kolmannessa kerroksessa oli havaittavissa kaksi erillistä luukeskittymää. Luukeskittymä 1 ruudussa 359/370 ja luukeskittymä 2 ruutujen 357/370 ja 358/370 rajalla. Todellisuudessa luukeskittymän 1 voidaan katsoa loppuneen 3. kerroksessa, vaikka se tasokartassa esiintyy varsin vahvana. Viimeiset luut poimittiin aivan 3. tason pinnalta. Kokonaismäärästä 3. kerroksessa oli noin 24 % tasokaivausalueen luista.

Luualue 2 kaivettiin loppuun 4. kerroksena. Luuta esiintyi alaspäin vielä noin 10 cm paksuudelta. Luualueen koko pieneni alaspäin mentäessä. Luiden joukosta saatiin vielä 9 kvartsi-iskosta.

Palaneen luun keskittyminen kahteen selvään pinta-alaltaan suppeaan keskittymään ja luun esiintyminen kolmen kerroksen paksuudelta, mikä merkitsee noin 30 cm, viitanee jonkinlaiseen luo- tai jätekuoppaan. Tähän saattaa sopia myös havaittu pienen kvartsisilpun esiintyminen yhdessä palaneiden luiden kanssa. Soraisen karkean maaperän vuoksi ei kuitenkaan kyetty erottamaan kuoppia rakenteellisina ilmiöinä aluetta kaivettaessa.

Vyörymästä saatiin talteen noin 62 gr. luuta, mikä on noin 6% A-alueen kokonaismäärästä. Valtaosa tästä materiaalista sijaitsi linjan 359 luoteispuolella noin 1 metrin matkalla niin, että linjan 360 luoteispuolelta saatiin vain 7,2 gr. luuta. Vyörylässä ollut luo liittyy luukeskittymään 1, joka aivan hiekkakuopan laidalla oli jo osaksi sortunut.

A-alueelta saatujen löytöjen jakauma ruuduittain ja kerroksittain on esitetty kvartsien osalta liitteessä 1:2/6 ja luiden osalta liitteessä 1:3/6.

Luumateriaalin analysoinut Pirkko Ukkonen onnistui määrittämään 55 fragmenttia alueelta saaduista luista. Näistä suurin osa, 29 kpl, kuuluu hirvelle ja kolme peuralle. Lisäksi hirvieläimille, siis jommalle kummalle kuuluu 14 fragmenttia. Kolmas tunnistettu eläinlaji on majava, jonka fragmentteja tunnistettiin kaksi. Lisäksi tunnistettiin tarkemmin määrittämättömiä nisäkkäitä ja kaloja, 3+3 kpl, sekä yksi linnun luu.

Tunnistetut lajit näyttävät kuuluvan eri kuoppiin seuraavasti: luukuoppaan 1 varmuudella hirvi, peura, majava ja kala sekä luukuoppaan 2 varmuudella hirvi ja lintu sekä mahdollisesti majava ja peura. Muutamien fragmenttien yhdistämistä tiettyyn kuoppaan vaikeuttaa ruudun 358/370 2. kerroksen löytötilanne, jolloin luuta esiintyi koko ruudun alueella, eikä eroa eri kuoppien välillä voitu tehdä. Niinpä alunperin eri kuopista lähtöisin olevat luut ovat sekoittuneet.

Luukuoppa 2 sisälsi niin paljon hiiltä, että siitä saatiin kerätyksi näyte. Tämä on lähetetty ajoitettavaksi.

Koeojat

Kaivausalueeseen liitettiin myöhemmin kaksi koeojaa. Koeoja A 358/372-376 koillisen ja koeoja B 354-357/371,5. Nämä kaivettiin ensimmäisiin löytöihin asti ja niiden puuttuessa pohjaan. Koeojien leveys oli 0,5 metriä. Poistettu maa seulottiin. Löydöt talletettiin 0,5 m² tarkkuudella.

Koeojista kvartsia löytyi 17 kpl. eli 1 % A-alueen kokonaismäärästä. Näiden yhteenlaskettu paino on vain 6,5 gr. eli 0,1%. Koeojasta A saatiin 16 iskosta. Ne sijaitsivat koeojan lounaispäässä kaivausalueen lähellä. Kauimmainen iskos löytyi ruudusta 358/374,5, mikä on noin 3 metriä kaivausalueen rajasta. Kvartsin määrä väheni mitä kauemmas koilliseen edettiin. Koeojasta B tavattiin vain yksi iskos. Se löytyi ruudusta 356/371,5, joka sijaitsi noin 1 metrin päässä kaivausalueesta.

Heikkoa likamaata oli havaittavissa molempien koeojien kaivausalueen puoleisissa päissä. Vastaavaa likamaa- tai löytökeskittymää kuin kaivausalueella niissä ei kuitenkaan ollut.

Tulokset

Mitään selviä rakenteita ei alueella havaittu lukuunottamatta luukuoppia 1 ja 2, jotka nekin hahmottuivat lähinnä luun esiintymisen perusteella. Tarkkojen havaintojen tekoa vaikeutti jossain määrin maaperä. Luukuoppa 1 on todennäköisesti kuopista nuorempi. Se erottui

selvästi jo 1. tasossa, kun kuoppa erottui vasta 2. tasossa, eikä silloinkaan kovin selvärajausena, vaikka keskittymänä kylläkin. Keskinäiseen eriaikaisuuteen saattaa viitata myös luukuopan ulottuminen selvästi syvemmälle kuin kuopan 1. Tähän liittyvä ilmiö voi olla myös se, että alemmissa kerroksissa kvartsi vähitellen keskittyy lähinnä kuopan 2 ympärille.

Ainoa merkki mahdollisesta liedestä olivat ne palaneet kivet, jotka sijaitsivat vyörymässä luukuopan 1 eteläpuolella noin koillinen-lounas -suuntaisen linjan 359 kohdalla. Lieden valuminen ja vyörymästä saatu runsas kvartsimäärä osoittavat huomattavan osan asuinpaikasta tuhoutuneen maanoton yhteydessä.

Voimakkain likamaa-alue kvartsikeskittymiseen sijaitsi juuri luukuoppien alueella, mitä onkin pidettävä intensiivisimmän käytön alueena. Vaikka likamaa heikkeni ja maaperä muuttui kaivausalueen pohjoisosassa, ei tähän havaittu mitään mahdollisesta rakenteesta johtuvia syitä, vaan ilmiö selittyy alueen etäisyydellä liedestä.

Mielenkiintoinen ilmiö on ruudun 359/371 kookas kivi, jonka länsipuolelle näyttää liittyvän voimakas likamaa-alue 2. tasossa sekä suurehko kvartsin määrä, etenkin ilmeisten esineiden suhteellinen osuus, mikä jossain määrin sekin näkyy vielä 2. kerroksen löydöissä.

Asuinpaikka on siis saattanut olla käytössä useammassa jaksossa. Tähän viittaavat muutamat edellä käsitellyt piirteet löytöjen jakautumisessa. Määriteltyjen luufragmenttien perusteella luukuoppien sisältö eroaa hieman toisistaan. Molempien sisältämät lajit ovat kuitenkin sellaisia, että ne ovat kuuluneet ruokavalioon lähinnä syksyllä.

Tässä vaiheessa asuinpaikka voidaan ajoittaa kivikautiseksi, tai ainakin kivikautistyyppiseksi. Tarkennusta ajoitukseen tuonee luukuopan 2 hiilinäytteestä saatava ajoitustulos.

Kaivausalueelta saadut havainnot sekä löytöjen jakauma vyörymässä ja koeojissa osoittavat kohteen pienialaiseksi. Siitä huolimatta se saatiin nyt tutkittua vain osittain. Kuitenkin runsas kvartsi- ja luumateriaali antanevat mahdollisuuden asuinpaikan tarkemmalle analyysille ja ajoittamiselle.

II TASOKAIVAUSALUE B

Tutkimusalueen läpikulkevalta polulta löydettiin kvartssia paikalla olleen ohueksi kuluneen sammalen ja havunneulasten alta. Kohdan koordinaatit olivat 351,50/401,30. Se sijaitsee sorakuopan itäpuolella, noin 30 metrin päässä siitä.

Alueella oli selvä kvartsikeskittymä, jonka eteläpuolella oli havaittavissa matala vallimainen kohouma. Se kulki itä-länsi -suuntaisesti noin 7 metrin pituisena kohdan 350/400 poikki. Länsipäässään se kääntyi kohti pohjoista. Myös kvartsikeskittymän pohjoispuolelle saattoi ajatella jonkinlaisia kohoumia. Painauma ei paikalla ollut lukuunottamatta parimetristä kuopannetta kohdassa 350/402,50.

Aluksi paikalle tehtiin 0,5 metriä leveä koeoja 348-362/400 ja sen luoteispäähän lisäksi 1x1 m kokoinen laajennus. Tämä kaivettiin kahdessa kerroksessa, kerrokset 1 ja 2, noin 10 cm paksuisesti. Maaperää peitti ohut hiekkakerros, jonka alla oli karkeaa soraa. Likamaata ei ollut. Paikalle päätettiin kuitenkin avata kaivausalue B, jolla pyrittiin selvittämään liittyvätkö paikalla olleet ilmiöt toisiinsa. Tähän katsottiin olevan aikaa sillä kaivettava kerros alueella näytti olevan suhteellisen ohut.

Kaivausalue rajoittui koordinaattien 348-365/399-404 välille ja polveilevan alueen pinta-alaksi tuli noin 19 m². Alue kaivettiin tasokaivauksena kahtena kerroksena. Ylimmäinen, ns.puhdistuskerros oli kerros 1 ja jälkimmäinen kerros oli 2. kerros.1. kerros oli hieman normaalia puhdistuskerrosta paksumpi. Kaivaussyvyys oli kaikkiaan noin 10 cm. Poistettua maata ei seulottu. Löydöt talletettiin 1 x 1 metrin tarkkuudella ruuduittain. Poikkeus tähän tuli kohtaan, joka oli kaivettu pohjaan koeojan teon yhteydessä, jolloin tihein löytörypä otettiin talteen alueelta 351-2/400,50-401,50, mikä käytännössä vastaa yhtä ruutua. Löytöjä saatiin 43 alanumeroa, KM 27957: 224-266. Löytöjen jakauma on esitetty liitteessä 1:4/6.

Likamaata tai muuta jälkeä ei 1. tasossa ollut nähtävissä. Harmaan huuhtoumiskerroksen yläosa oli paikoin noen värjäämä. Vallimainen muodostelma osoittautui luonnolliseksi. Ruuduissa 351-352/399 ollut ”vallin mutka” rakentui huuhtoutumiskerroksen päällisestä turpeen peittämästä miltei maatuneesta puuroskakerroksesta. Kyseessä oli vanha puutavaran lanssipaiikka. Kaivausalueen itäosassa ollut kuopanne varmistui 2. kerrosta kaivettaessa vanhaksi tuulenskaadoksi. Niinpä paikalta ei tavattu minkäänlaista esihistoriallisesta elämänmenosta kertovaa rakennetta.

Löytöinä saatiin talteen pelkästään kvartssia, yhteensä 99 kpl. Nämä ovat sekä iskoksia että esineitä, joista valtaosa kaapimia sekä kaksi iskukiveä. Peräti 72 on ruudusta 351/400,5

eli heti alussa kaivetusta sijainniltaa poikkeavasta ruudusta. Loput löydöt ovat tätä ympäröivistä ruuduista yhtä lukuunottamatta. Ainoastaan 10 kpl saatiin 2. kerroksesta.

Esineiden osuus kvartseista, iskukivet mukaan lukien, on 36 %. Tämä on huomattavan suuri määrä, kun sitä verrataan A-alueen esineosuuteen mikä tasokaivausalueella on 5,5.% ja vyörymässä 10 %. Se, että maa-aines jätettiin B-alueella seulomatta, ei riitä selitykseksi, sillä kaivaustekniikka vertautuu vyörymän kaivaustekniikkaan. Vain kaksi esineistä löytyi ruudun 351/400,50 ulkopuolelta, nekin viereisistä ruuduista. Mainituissa ruudussa esineiden osuus kvartseista oli lähes puolet. Iskosista sen sijaan noin 40 % sijaitsi ko. ruudun ulkopuolella.

Kaivausalue B paljasti siis runsaan kvartsirypypään tasaisella kankaalla ilman mitään siihen liittyviä likamaa-alueita tai rakenteita. Alueiden A ja B ajalliselle liittämiseksi ei ole olemassa mitään perusteita. Ehkä kvartsimateriaalin tarkempi läpikäyminen saattaisi tuoda asialle jonkinlaista valaistusta. Kyseessä lienee johonkin asuinpaikan toimintoon liittyvä paikka. Kun osa esineistä on selvästi käyttöjälkisiä, tulee mieleen ajatus, että olisiko kyseessä varhainen esimerkki kodan ts. asuinpaikan takana tapahtuvasta teurastuksesta, joka tapana tunnetaan vielä lappalaisilta (T.I. Itkonen: Suomen lappaiset I, s. 185 ja 255). Vai onko kyseessä kivisevän toimipaikka teelmineen ja iskukivineen. Oli miten oli, keskittymän ajoitus ja merkitys jää avoimeksi.

III KOERUUDUT HIEKKAKUOPAN ALUEELLA

Sorakuopan pohjois- ja itäpuolelle tehtiin yhteensä 15 koeruutua. Koeruudut tehtiin koordinaatiston mukaisina 10 x 10 m verkostolla tarvittaessa maastoon soveltaen. Koeruutujen koko oli 50 x 50 cm. Periaatteena oli keskeyttää kaivaminen, jos löytöjä tai selvää likamaata tulisi esiin. Koeruudut tarkistettiin lopuksi lapionpistoin. Koeruutujen lisäksi tehtiin yksi koeoja, joka myöhemmin liitettiin B-alueeseen ja tarvittavissa määrin kuvattu sen yhteydessä, sekä yksi 2 x 1 oleva koalue myöhemmän A-alueen vierelle.

Kaikki koeruudut olivat löydöttömiä. Yhteistä kaikille oli myös alueelle ominainen podsolimaannos. Koeruutujen perusteella tyypillistä oli 3 - 10 cm humuskerros, jonka alla oli 3 - 5 cm paksu huuhtoutumiskerros. Karkea, pienikivistä soraa oleva maaperä vaikeutti rikastumiskerroksen määrittelyä, mutta noin 15 - 20 cm syvyydellä saavutettiin puhdas pohjamaa. Ainoa poikkeus havaittiin ruudussa 350/390, jossa osasta profiilia puuttui huuhtoutumiskerros. Ilmiön selitti viereinen pieni matala painauma – kyse korkeintaan historiallisen ajan kaiveluista, ilmeisen moderni siis.

A-alueen viereen tehty koealue, 361-364/373,5-374,5, kaivettiin tasokaivauksena ilman, että poistettu maa seulottiin. Alue kaivettiin kolmena tasona noin 25 cm syvyyteen. Löytöjä ei tehty, eikä myöskään havaittu likamaavärjäymiä.

Koeruutujen lisäksi aluetta tutkittiin käymällä kertaalleen läpi hiekkakuopan vyörymät, jotka olivat pääosin jo kasvaneet umpeen. A-alueen viereinen vyörymä oli ainoa kohta, josta kvartseja löydettiin. Kohdassa noin 377/382, havaittiin heikko kaksoismaannos. Paikalta ei kuitenkaan löydetty kvartseja. Myöskään pienemmän sorakuopan reunamilta ei löydetty asuinpaikasta kertovia merkkejä.

IV ETELÄINEN ALUE

Yleistä

Kasvillisuus muuttuu eteläänpäin mentäessä rehevämmäksi ja maasto alkaa laskea. Inventointihavainnot olivat jokitörmän reunalta pienen aukion kohdalta. Myöhemmin aukio paljastui vanhan tilan pelloksi. Tilan rauniot sijaitsevat löytöpaikasta runsaat 50 metriä itään. Näistä alla oma lukunsa.

Alueelle tehtiin 9 koeruutua, joiden koko oli 50 x 50 cm. Lisäksi tehtiin yksi koealue, joka oli kooltaan 1 x 3 metriä sekä yksi koeoja, jonka pituus oli 9,5 metriä ja leveys 0,5 metriä. Koealueet tehtiin koordinaatiston mukaisesti 10 x 10 metrin verkostolla osin tästä hieman poiketen maastoon soveltaen. Kaikkia alueet tarkistettiin lopuksi lapionpistoin.

Koeruudut ja -alue

Kaikki koeruudut olivat löydöttömiä. Kerrostumat olivat luonnolliset viidessä ruudussa. Niille oli tyypillistä 2 - 3 cm paksu huuhtoumiskerros ja noin 10 cm paksu rikastumiskerros, jonka paksuuden arviointia tosin vaikeutti maaperän soraisuus. Puhdas pohjasora saavutettiin 18-20 cm syvyydessä. Näistä ainoastaan ruudussa 230/390 oli nähtävissä kerros, joka poikkesi luonnollisista kerroksista. Kyseessä oli ohut noin 1-2 cm paksu punainen kerros. Koeruudussa oli myös yksi palanut kivi.

Koeruuduista kolmessa eli ruuduissa 200/400, 210/400 ja 220/392, ei ollut selvää huuhtoumiskerrosta, vaan sitä muistuttava harmaa likainen kerros, paksuudeltaan 10-15 cm. Tämän alla oli rikastumiskerrosta muistuttava punainen kerros, joka oli lähinnä hiesumaista, paikoin hiilen likaamaa maata. Tämän kerroksen paksuus oli keskimäärin 15-20 cm. Puhdas pohjasora tuli näissä koeruuduissa esiin 22-30 cm syvyydellä. Kaikki koeruudut, joissa havaittiin vahva punaisen maan kerros sijaittivat aukealla. Ruutu 190/395,5 tehtiin aukion kaakkoispuolelle, alueelle missä maasto alkoi selvästi laskea.

Ruudussa maaperä oli karkeaa hiekkaa. Punainen kerros oli tässäkin olemassa, mutta selvästi ohuempana kuin edellä mainituissa. Nyt sen paksuus oli vain noin 1 - 2 cm.

Rantatörmästä havaittujen kvartsien ja palaneiden kivien perusteella tehtiin aivan vyörymän reunalle 3 x 1 metriä kokoinen koealue. Sitä rajoittivat koordinaatit 243-246/385-386. Alue kaivettiin tasossa puhtaaseen pohjamaahan. Poistettua maata ei seulottu. Löytöjä alueelta ei tehty.

Koealueella puhdistuskerroksen jälkeinen 0. taso oli puhtaan huuhtoumiskerroksen peittämä. Seuraavasta kerroksesta, paksuus 10 cm, löytyi yksi palanut kivi ruudusta 245/385 ja 1. tasossa oli paikoin havaittavissa vain heikkoa likamaata. Toisesta kerroksesta, paksuus 10 cm, löydettiin yksi palanut kivi ruudusta 244/385. 2. taso oli puhdas lukuunottamatta heikkoa hiilen värjäämää likamaalaikkua ruudun 245/385 pohjoisosassa. Laikku kaivettiin muotoonsa puhtaaseen pohjamaahan. Se ulottui vain noin 5 cm tason 2 alapuolelle.

Koeoja C

Eteläiselle alueelle tehtiin yksi koeoja. Se tehtiin 9,5 metrin pituisena ja rannan suuntaisena aukion laidalle lähelle törmän reunaa. Sen paikka valittiin törmästä inventoinnin yhteydessä ja myöhemmin paikalla tehtyjen havaintojen perusteella. Koeojan kohdalla vyörymässä oli kvartsia ja palanutta kiveä.

Koeojaa rajoittivat koordinaatit 200,50-210/392-392,5. Koeojan kaakkoispää rajoittui poikittain kulkevaan, miltei umpeutuneeseen laskuojaan. Se kaivettiin tasokaivauksena niin, että puhdistuskerroksen jälkeen kaivettiin kolme kerrosta, joiden tavoitepaksuus oli 10 cm. Poistettua maata ei seulottu. Koeoja dokumentoitiin valokuvaamalla ja tasot kontrolloitiin vaaitsemalla. Valitettavasti mustavalkofilmä, jossa kuvat olivat ei onnistunut. Ojasta on kuitenkin kolme diaa.

1. kerroksesta löytyi yksi palanut kivi ruudusta 209/392. 1. tasossa oli vallitsevana sama punainen ohut hiekka, kuin aukioilla sijainneissa koeruuduissakin. Harmaa huuhtoutumiskerrosta muistuttava päällimmäinen likamaakerros oli myös hyvin edustettuna. Aivan ojan kaakkoispäässä tasossa oli ruskea multainen maa, joka ilmeisesti liittyi vesiojaan. Löytöjä ei tehty.

Kerroksen kaksi ainoa löytö oli kookas lohkottu kvartsi ruudusta 204/392. Se sijaitsi punaisessa maassa. Punaisessa maassa sijaitsi myös noin 10 palaneen kiven tiheä keskittymä ruudun 206/392 pohjoisreunassa, osin jatkuen pohjoispuoliseen profiiliin ja

alas 3. kerrokseen. Hiiltä ei siinä ollut. Sen sijaan punainen maa oli hieman likaisempaa, kuin muualla koeojassa. Koeojan luoteispäässä oli jo näkyvässä puhdas pohjasora.

3. kerrosta poistettaessa löytyi punaisesta maasta yksi kvartsi-iskos kohdasta 204,10/392,05. Noin 30 cm syvyydessä 3. tasossa oltiin saavutettu pääosin puhdas pohjasora. Oli ainoastaan kaksi poikkeusta. Iskoksen löytökohdassa oli halkaisijaltaan noin 30-40 senttinen muodoltaan epämääräinen likamaalaikku. Muotoon kaivettaessa sen pohja saavutettiin noin 10 cm alempana. Toinen poikkeama oli kohdassa 208,70/392,40, missä oli pienehkö, halkaisijaltaan noin 20 cm ollut hiilikeskittymä, josta otettiin näyte. Pohja saavutettiin noin 10 cm edellisestä tasosta.

Tulokset

Eteläinen alue jäi löydöiltään vähäiseksi. Pieni aukea, jonka alueelta löydöt tulivat on läheisen talon vanhaa peltoa. Koekuopissa ja -ojassa havaittu huuhtoutumiskerrosta muistuttanut harmaa likamaakerros sopiikin hyvin vanhaksi peltokerrokseksi. Kerroksen paksuus oli 10 - 15 cm. Sen alaisessa punaisessa maassa sijaitsivat molemmat paikalta löydetyt kvartsit sekä palaneiden kivien keskittymä. Vastaavanlaista maata esiintyi Sattasen suun asuinpaikalla. Kuuleman mukaan se on kevättulvien mukanaan tuomaa jokilietettä, eikä sitä sellaisenaan voi katsoa indikoivan asuinpaikkaa. Kerroksesta saatuja havaintoja on kuitenkin pidettävä merkkeinä asuinpaikasta.

Alueen käyttö peltona selittää palaneet kivet, mutta löydetyt kvartsit ja se, että tihein palaneiden kivien keskittymä näytti sijaitsevan peltokerroksena pidetyn kerroksen alapuolella on selvä osoitus paikalla tapahtuneesta oleskelusta ennen kuin sitä on käytetty peltona. Samaan viittaavat myös vyörymästä tavatut kvartsit ja palaneet kivet, joiden levintä oli törmän reunalla laajempi kuin peltoalueen.

Asuinpaikan jättämät merkit olivat kuitenkin varsin heikkoja. Voimakkaita löytökeskittymiä ei onnistuttu tavoittamaan. Vaikka koeoja sivusi mahdollisena lietenä pidettyä kiveystä, jäi löytötiheys erittäin pieneksi. Myös kaikki alueen koeruudut olivat löydöttömiä. Kyseessä ei siis ole mikään rikas asuinpaikkakeskittymä ja lisäksi on ilmeistä, että osa alueesta on valunut jokeen. Laajemman alueen avaamista paikalle ei pidetty tarpeellisena.

V PAINANTEET

Tutkimusalueella on kaikkiaan kolme painannetta. Ne sijaitsevat selvästi erillään pitkän kangasta niin, että kahden kauimmaisen keskinäinen etäisyys on noin 500 metriä.

Painanne 1 on A-alueesta noin 90 metriä luoteeseen. Painanne 2 sijaitsee noin 190 metriä pohjoiseen painanteesta 1 ja painanne 3 jälkimmäisestä noin 170 metriä itäkaakkoon.

Painanne 1 on kuopista keskimäinen ja sijaitsee näistä lähimpänä jokitörmää, noin 10 metrin päässä. Maasto on tasaista, mutta on runsaan metrin korkeammalla kuin A- ja B-alueet. Alueella kasvaa kookkaita petäjiä ja hieman pensasmaista koivunvesaa. Aluskasvillisuus on jäkälää ja sammalta. Maaperä on karkeaa soraa. Painanne on muodoltaan lähinnä suorakaide. Luode-kaakko -suunnassa sen pituus on 4 - 5 metriä ja leveys noin 4 metriä. Syvyyttä kuopanteella on 40 - 50 cm. Selviä valjeja ei ole.

Painanteessa oleva turpeenalainen huuhtoutumiskerros paljasti jäänteiden esihistorialliseksi. Niinpä painannetta pidettiin pyyntikuoppana. Asian varmistamiseksi ja profiilin esiin saamiseksi päätettiin kaivausten loppuvaiheessa kaivaa kohteeseen koeoja. Koeojan alku oli kuopanteen keskellä, mistä se jatkui koordinaatiston mukaisena kohti koillista. Pituutta kaivannolla oli neljä metriä ja leveyttä noin 70 cm. Syvyys määräytyi havaintojen mukaan. Karkea maaperä hankaloitti kerrosten erottamista toisistaan. Koeojan luoteisprofiilin koordinaatit olivat 454/371.50-375,5. Kaivanto oli tämän kaakkoispuolella.

Koeoja kaivettiin lapiolla. Koska kohdetta pidettiin pyyntikuoppana, löytöjä ei juurikaan odotettu. Niinpä karkean maaperän seulomisen katsottiin olevan tarpeetonta ja lisäksi käytettävissä olevan ajan puitteissa liian hidasta. Kohde dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä sen profiili. Löytönä saatiin palanutta luuta.

Kaivannon pohjalla ja profiileissa alkoi erottua puhdas pohjasora noin 50 - 60 cm syvyydessä. Kuopan keskellä likamaakerros oli suurimmillaan. Kuopan mataluus ei oikein sopinut yksin pyyntikuoppa-ajatuksen kanssa. Alaspäin kaivettaessa havaittiin soran alta paljastuva hiesumainen alue, joka puhdistettiin lastalla näkyviin tasossa. Hiesualueen etäisyys painanteen keskustasta oli noin 70-80 cm. Se sijaitsi miltei vaakasuorana, noin 1 metrin levyisenä vyöhykkeenä koeojan pohjalla. Hiesukerroksen pinta oli osin tuhoutunut lapiotaessa. Hiesun koillispuolella jatkui karkea sora, jota oli sen lounaispuolellakin painauman keskiosassa.

Hiesukerros valokuvattiin ja kaivamista jatkettiin. Tällöin havaittiin, että kyseisen kerroksen paksuus vaihteli 1-6 cm välillä. Löytöjä kerroksesta ei tehty, lukuun ottamatta mustaa haurasta luonnonkiveä. Hiesukerroksen profiilissa näytti olevan kerroksellisuutta. Hiesukerros sijaitsi tummahkon, piirroksessa rikastuneeksi tulkitun, kerroksen ja puhtaan pohjasoran välivyöhykkeellä.

Huuhtoutumiskerroksen alapuolella oli 15 - 20 cm paksu tumma väriltään ruskea tai punertava likamaakerros. Tämän alapuolella oli tummanharmaa likamaakerros, joka esiintyi lähinnä kuopanteen sisäpuolelle laskevalla profiilin osalla. Kuopan keskellä mainittua kerrosta ei ollut. Kuopanteen ulkopuolella kohdassa 374,50 ja sen koillispuolella oli punertavan likamaan alapuolella vaaleamman likamaan alue. Kerroksille on luonteenomaista niiden loiva lasku painauman keskiosaa kohti. Hiesukerros poikkesi näistä loivemman laskunsa puolesta. Hiesukerroksen lounaispään kohdalta rikastumiskerros laski melko jyrkästi noin 10 cm alas, kuopan keskustan ollessa suhteellisen tasainen.

Koeojan painuman keskustan puoleisessa päädyssä kerrokset vastaavat edellä kuvattua pienin poikkeuksin. Ensinnäkin huuhtoutumiskerroksen alapuolella oli nokikerros, joka sisälsi onkin verran hiiltä. Nokikerroksesta tavattiin myös yksi palanut kivi. Toiseksi noin 48-55 cm syvyydessä oli rautahiekkaa, joka rajoittui aivan kuopan keskelle niin pienenä alueena, ettei se näkynyt kummassakaan pitkässä profiilissa. Rautahiekan alla oli puhdas pohjasora.

Tutkiessaan kuopan profiilia ja tasoittaessaan sitä lastalla allekirjoittanut havaitsi vähäisen määrän palanutta luuta irtonaisena kaivannon pohjalla. Profiili tarkastettaessa luuta löytyi hieman lisää, mutta löytökohta pystyttiin määrittämään vain likimääräisesti. Se oli luoteisprofiilissa noin kaksi metriä keskustasta eli kohdassa 454/373,50 ja noin 44-50 cm turpeesta. Verrattuna vastakkaisesta seinämästä tehtyyn profiilipiirrokseseen on löytö kerroksesta, joka piirroksessa on tulkittu rikastumiskerrokseksi. Luun on P. Ukkonen onnistunut tunnistamaan peuranluuksi. Muita löytöjä ei tehty. Ainakin osittaisena syynä on olosuhteisiin nähden sittenkin liian karkea kaivaustekniikka.

Otettua hiilinäytettä ei ole lähetetty tässä vaiheessa ajoitettavaksi, koska sen löytöyhteys on sellainen, ettei sen voi varmuudella katsoa antavan painanteen todellista ikää. Syvemmistä kerroksista ei näytteitä saatu.

Painanne 2 on kuopista pohjoisin ja sijaitsee myös kauimpana rantatörmästä, mikä lähimmillään on siitä noin 65 - 75 meträä länteen. Maasto on tasaista ja kuivaa harvaa männikköä, jonka aluskasvillisuus on jäkälää. Maaperä on soraa. Kyseessä on heikosti suorakaiteenomainen valliton painanne, jonka syvyys on noin 30-40 cm. Pohjois-etelä-suuntaisen painanteen koko on 4 x 3 metriä. Keskustaan tehty lapionpisto paljasti huuhtoutumiskerroksen, joten painauma saattaa hyvinkin olla esihistoriallinen.

Painanne 3 on kuopista eteläisin ja sijaitsee kutakuinkin sorakuopan ja eteläisen löytöalueen puolivälissä. Matkaa jokitörmälle on siitä noin 30 metriä. Maasto on tasaista

mäntykangasta, jonka aluskasvillisuus on sammalta ja puolokan sekä mustikan varpua. Maaperä on soraa. Kyseessä on pyöreä valliton painanne, jonka halkaisija on noin 3 metriä ja syvyys noin 30 cm. Keskeltä tehtiin pisto lapiolla, jolloin näkyviin tuli turpeenalainen huuhtoutumiskerros. Sen alta paljastui sora. Likamaata ei voitu havaita, mutta kyseessä voi olla vanhakin jäännös.

Tarkasteltaessa painanteita ja niiden sijaintia painaumasta 1 saatujen tulosten nojalla voidaan yhtenä mahdollisuutena pitää, että kyse on pikemminkin asuin- kuin pyyntikuopista. Kohteeseen varattu aika kuitenkin loppui, eikä tätä kyetty selvittämään.

Vaikka painauma 2 nykytilanteessa näyttää sijaitsevan kaukana jokirannasta, on tilanne ehkä joskus ollut toinen. Kitisen vaiheita jokena tarkemmin tuntematta on ehkä virheellistä tarkastella alueen korkeuksia, mutta sekä peruskartta että Kemijoki Oy:n alueesta oleva suunnitelmakartta paljastavat seikan, jolla saattaa olla merkitystä. Viimeksimainitun tarkemman kartan mukaan painauman 1 ja rannan välistä kulkeva 182,25 metrin korkeuskäyrä kaartuu pohjoiseen mentäessä niin, että painauma 2 sijaitsee aivan sen tuntumassa.

TALONPOIKAISISTA JÄÄNTEISTÄ JA ALUETTA KOSKEVASTA PERIMÄTIEDOSTA

Kaivausten aikana ympäristöön tutustuttaessa tavattiin eteläisestä alueesta runsaat 50 metriä itään sijaitseva vanhan tilan raunioitunut pihapiiri. Pihapiiri hahmottui vielä umpeenkasvamattomana aukiona, jolla päärakennuksen lisäksi sijaitti ainakin yhden ulkorakennuksen, kellarin, saunan ja kaivon jäänteet. Rakenteiden säilymisasteen perusteella arveltiin, että kyseessä tuskin oli vuosisadan alkua vanhemmista jäänteistä.

Tilan lähellä oli myös hahmotettavissa vanhoja pelto- tai niittyaukeita. Näistä yksi sijaitti juuri eteläisellä tutkimusalueella. Sen päällimmäisenä maakerroksena olikin likamaakerros, joka oli tulkittavissa peltokerrokseksi. Maanmuokkaus onkin tuhonnut asuinpaikan yläkerrokset kyseisellä paikalla.

Viljelysjäänteiden lisäksi löydettiin jälkiä pyynnistä. Talon raunioista noin 800 metriä itäkaakkoon olevalta pääosin pohjois-eteläsuuntaiselta soiden ympäröimältä korkealta hiekkakaarteelta neljä pyyntikuoppaa, jotka maatumisasteesta päätellen ovat historialliselta ajalta.

Sattasessa oleskelun aikana allekirjoittaneelle kerrottiin hyvissä voimissa olevasta 87-vuotiaasta Maria Junttilasta, joka asui lapsenlapsensa Erkki Variksen isännöimässä taloudessa Sattasen koulun eteläpuolista taloa vastapäätä (tilano: 19:12). Tehty haastattelu paljasti jonkin verran perimätietoa, josta osa liittyi tutkimusalueeseen.

Ensinnäkin isoäidiltään, joka on siis syntynyt 1850 tienoilla, hän oli lapsena kuullut seuraavaa: Isonvihan aikana olivat vihavenäläiset kiusanneet lappalaisia porokodanpalossa. Lappalaisia oli kidutettu ja tapettu. Esimerkiksi naisten rinnat oli leikeltä, ja lihoja ja päitä oli panty pystyssä olevaan seipääseen ison kuusen juurelle. Paikkaa ovat lappalaiset asuttaneet ja heistä on kankaalla vielä muistona lapinkotien sijoja.

Kysytessä oliko paikalla uhripaikkoja, haastateltava kielsi niistä mitään tietävänsä. Kuitenkin tästä olivat allekirjoittaneelle kertoneet sekä Erkki Varis että Kemijoki Oy:n Alpo Illikainen. Ensimmäinen kertoi isoäitinsä puhuneen myös uhripaikasta, tosin saattaahan kyse olla venäläisten tekojen heijastuksesta riippuvine lihoineen. Jälkimmäinen taas mainitsi, kun hänelle kerrottiin minne oltiin menossa kaivamaan, että ” sehän on se paikka missä niiden aarnitulien kerrotaan palavan”.

Maria Junttila tiesi myös hyvin rauniotilan tarinan. Se oli hänen tätinsä koti, joka oli hylätty noin 50 vuotta sitten. Törmällä olleen pienen pellon hän muisti muista poikkeavan sijaintinsa puolesta. Sitä oli kuulemma käytetty ainakin nauris- ja perunamaana. Pyyntikuoppien olemassa olon hän tiesi myös, ja kertoi harjun kulkevan paikallisten suussa Hautakumpu nimisenä. Sitä olivatko pyyntikuopat ehkä viereisen talon asukkaiden tekemiä hän ei tiennyt — ”kun ne metsästyshommat ei meille tytöille kuuluneet”.

YHTEENVETO

Kotamaan asuinpaikka jakautuu useampaan esihistorialliseen kohteeseen, joiden yhdistämiselle ei ainakaan toistaiseksi ole perusteita. Hiiliajoitus on odotettavissa vain yhdelle kohteelle. Lisäksi alueeseen liittyy myöhempää talonpoikaista asutusta, jonka merkitys tulee esille oikeastaan vain yhden tutkimuksessa havaitun ilmiön selittäjänä. Kohteesta on myös historiallisesti mielenkiintoista perimätietoa lappalaisista.

Tutkituista kohteista A-alue osoittautui rikkaimmaksi. Kyseessä oli osittain tuhoutunut löytökeskittymä, johon liittyi 25 - 30 cm paksu likamaakerros, kaksi kuoppamaista luukeskittymää ja vähäisiä jälkiä tulenpidosta. Löytöinä saatiin kvartssia ja palanutta luuta, josta on tunnistettu hirven, peuran ja majavan sekä kalan että linnun luita. Kohteesta

saatiin myös ajoitukseen lähetetty hiilinäyte. Aluetta ei kaivettu kokonaan, mutta saatua löytömateriaalia voi hyvinkin pitää edustavana.

B-alue oli suppea, runsaasti esineitä sisältänyt kvartsikeskittymä, johon ei liittynyt havaittua likamaata. Kvartsikeskittymän ympärille avattiin alue, joka reunoiltaan oli tyhjä. Aluetta voidaan pitää loppuun kaivettuna. Tosin polulta noin 2,5 m avatusta alueesta ja noin 5 metriä keskittymästä löydettiin yksinäinen kvartsi. Esiintymän ajoitus ja merkitys tuntemattomat.

Eteläisellä alueella havaittiin heikkoja jälkiä asuinpaikasta, jonka pintakerros on osin maanmuokkauksen tuhoamaa. Löytöinä saatiin ainoastaan kaksi kvartsia, joten rikkaasta keskittymästä ei tällä alueella voida puhua, etenkin kun koeoja sattui kulkemaan mahdollisen lieden vieritse. Rantatörmästä tehtyjen havaintojen perusteella ainakin osa kohteesta on jo tuhoutunut.

Painumia on alueella kaikkiaan kolme. Näistä tutkittiin vain yhtä. Kuppa on kiistatta esihistoriallinen, mutta tarkempaa ajoitusta sille ei voida antaa. Kyseessä tuskin on pyyntikuoppa, vaan todennäköisemmin on kysymys asuinkuopasta. Tähän viittaa paitsi kuopasta saatu palanut peuranluun kappale sekä kuopan suorakaidetta lähenevä muoto.

Pyyntikuoppana pidetyn painauman 1 paljastuminen mahdolliseksi asuinkuopaksi, olisi tietenkin vaatinut paitsi sen myös muiden painanteiden tarkempaa tutkimista, tai ainakin niiden ympäristön koeruuduttamista. Tässä vaiheessa katsottiin kuitenkin tärkeämmäksi tutkia jo avattu A-alue loppuun ja käyttää jäljellä olleet harvat päivät selvittämällä Kelukoski E:n asuinpaikan laajuutta.

Perimätiedon kertomiin tapahtumiin liittyviä jäänteitä, paitsi talonpaikkaa, koskevia jäänteitä ei löydetty. Tutkitut kohteet ovat kaiketi liian vanhoja ollakseen isonvihan aikaisten lappalaisten jälkeensä jättämiä. Maininta lapinkodista sen sijaan on ilmeisesti syntynyt painanteiden selitykseksi ja näyttää saatujen tulosten perusteella osuvan melkoisen oikeaan.

Alueen kohteista saatiin kohtalaisen kattava otos, eikä jatkotutkimuksen tarvetta ole lukuunottamatta painannetta 1.

SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaukset 2.8.–12.8.1993

ARKISTOTIEDOT

Kunta: Sodankylä

Kylä: Sattanen

Tila 1: 11:26 Puolustusv.

Omistajat: Valtio

Tila 2: 2:15 Kaltio-vuopaja

Veikko Olavi Haakana
A 727 Kaltio-vuopaja
99600 Sodankylä

Peruskartta: 3713 09 SODANKYLÄ

Koordinaatit: x = 7486 45.— 7486 58

y = 3484⁷76 — 3484⁸86

z = n. 177,5–180 m

Kiintopisteet: Alueella käytettiin Imatran voima oy:n kiintopistettä 60201, h= 179,71
Sijainnista ks yleiskartta

Aiemmat tutkimukset: Markku Torvinen, tarkastus 1978

KM 20458

Petri Halinen, inventointi 1991

KM 26945:1-9

mv-negatiivit: f. 87639-41, 87659-62

diapositiivit: 24195-8

Petri Halinen, kaivaus 1992

KM 277674:1-2056, diar 14.1.1993

mv-negatiivit: 90683-4, 92287-88, 92290-92319

diapositiivit: 27111-27127

Löydöt: KM 27958: 1–21

Mv-negatiivit: 95268-95271

Diapositiivit: 28451-28457

ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Poikamellan kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Sodankylän kirkosta noin 5,6 km pohjoiseen Ivaloon johtavan tien ja Kitisen välisellä ranta-alueella joen länsipuolella. Alue on tasaista hiekkakangasta, jonka lounaispäästä alkaa etelään jatkuva kapea, pääasiassa joen suuntainen hiekkaharjanne.

Alue on Kelukoskenmaa -nimisen laajan mäntykankaan koillisin osa, joka idässä rajoittuu Kitiseen ja pohjoisessa Isoluhanojaan, joka erottaa sen Paikanmellanpalosta.

Asuinpaikasta noin 700 m jokea ylös on Paikanmellan suvanto ja alavirtaan 500 m Kelukoski. Kelukosken voimalaitoksen valmistuttua asuinpaikka kokonaisuudessaan tulee jäämään veden alle.

Inventointien yhteydessä on löydetty jälkiä asuinpaikasta kolmesta kohdasta. Pohjoisin alue on Veikko Haakanan kalalammikon eteläpään padon kautta pienen kaltion erottamalle niemelle johtavan tien eteläpuolella. Keskimäinen kohta on IVO:n monikulmiopisteen eteläpuolella, missä ajourat tulevat rantaan. Kolmas ja eteläisin löytöpaikka on harjun pohjoispään ja rannan välissä olevassa matalassa notkelmassa.

Koskenniskan emännän mukaan paikalla on ollut sotien jälkeen, ehkä jo ennenkin, uiton lansiripaikka, jolloin ranta oli täynnään uiton jätkeä. Osan tutkimusalueesta omistavan Veikko Haakanan mukaan uiton väistyttyä armeija omi paikan itselleen ja harjoitteli siellä mm. vesistön ylityksiä vielä 1960-luvun lopulla. Muistona aiemmasta toiminnasta paikalla on kivetty tulenpitoa paikka kohdassa 238/397 — tavattiinpa armeijan rautainen teltan vaarna ruudusta 225/381.

TUTKIMUKSET ALUEELLA

Yleistä

Asuinpaikkaa tutkittiin jo vuonna 1992. Tuolloin Petri Halinen tutki eteläisen alueen löytökeskittymää ja onnistui paljastamaan kodansijan tulisijoiheen. Löytöinä saatiin tuolloin kvartsin ohella mm. piitä, jaspista, liusketta, palanutta luuta ja asbestikeramiikkaa sekä pieni pala puhdasta pronssia. Halisen antama ajoitus kodansijalle on varhaismetallikautinen/epineoliittinen. Materiaalin perusteella hän arvelee paikalla olleen asutusta myös mesoliittisella kivilaudella.

Tämän vuotisten tutkimusten tavoitteena oli jatkoa silmällä pitäen selvittää asuinpaikan laajuus koekuopittamalla ja ottamalla alueelta näytteet fosforianalyysiä varten. Niin ollen Poikamellan asuinpaikka valittiin vuoden 1993 kaivausten ensimmäiseksi kohteeksi, jolloin fosforianalyysitulokset olisivat käytettävissä, jos paikalle ehdittäisiin palata vielä samana syksynä.

Työt aloitettiin 30.7., jolloin kaivausjohto tutustui paikkaan ja laati aluksi alueen eteläosaan edellisvuotiseen, neulapohjoista kohti olevaan koordinaatistoon perustuvan 10 x 10 metrin verkoston koekuopitusta varten. Kaivausryhmän kanssa työt aloitettiin 2.8. ja paikalla oltiin yhdeksän työpäivän ajan 12.8. asti. Kiintopisteitä alueella on kaksi. Halisen

käyttämä rajakivi vuoden 1992 kaivausalueen itäpuolella ja IVO:n monikulmiopiste 60201, h=179,71 tutkimusalueen keskiosassa.

Alueelle tehtiin kaikkiaan 103 koeruutua ja avattiin pieni kaivausalue, jota tutkittiin vain 0.-1. tasoon asti. Löydöt on luetteloitu numerolle KM 27958. Löytöinä saatiin kvartssia, kvartsiittia ja jaspista, yhteensä 20 alanumeroa sekä yksi hiilinäyte.

Alueella kaivettiin noin 36 m². Tutkimusten päätteeksi koeruudut täytettiin ja peitettiin. Kaivausalue suojattiin muovilla ja peitettiin hiekalla. Alueelle jätettiin paaluja seuraavasti. Pohjoiselle alueelle paalut 465/411, 455/421, 455/411 ja 445/421. Keskiselle alueelle paalut 285/401, 275/391, 275/401, 275/405 ja 285/401. Eteläiselle alueelle jätettiin paalut 215/381, 215/391, 215/401, 205/391 ja 195/391.

Koeruudut

Alue tutkittiin koeruuduin, joita tehtiin yhteensä 103. Niiden koko oli enimmäkseen 0,5 x 0,5 metriä. Myös 1 x 1 metrin kokoisia ruutuja tehtiin jonkin verran, lähinnä eteläiselle alueelle kaivausten alkuvaiheessa. Koeruutuja tehtiin pitkin rantaa keskimäärin 30-40 metrin levyisenä vyöhykkeenä 330 metrin matkalle.

Kaikki ruudut kaivettiin 10 cm kerroksissa puhtaaseen pohjamaahan. Näin menetellen maannosprofiili saatiin kokonaisuudessaan selvästi esille, mikä helpotti näytteenottoa niin, että näytteet saatiin varmuudella keskenään vertailukelpoisesta kerroksesta.

Löytöjä saatiin vain viidestä koeruudusta: 455/421 (kvartssia ja kvartsiittia), 435/421 (kvartsi-iskos), 295/391 (jaspisiskos), 245/391 (kvartsi-iskos) ja 235/401 (kvartsi-iskos ja -esine). Löydöt keskittyivät karkeasti kahdelle alueelle. Pohjoisessa alueelle, joka on sama inventointihavaintojen kanssa. Keskiosassa itä-länsi -linjojen 235-295 väliselle alueelle. Molemmissa löydöt ovat rantatörmän lähellä, siitä korkeintaan noin 15 metrin päässä. Metsätiellä alueella noin 270-285/385 havaittiin 3 kvartssia, jotka jätettiin paikoilleen. Eteläiselle alueelle tehdyistä ruuduista ei saatu löytöjä, vaikka osa kaivettiin runsaslöytöisen kaivausalueen ja rannan väliin. Alueelta tehtiin kuitenkin pintahavainnot kvartseista.

Koeruuduista tehtyjen havaintojen perusteella on mahdollista tarkentaa löytöjen antamaa kuvaa asuinpaikan laajuudesta ja sen eri keskittymistä. Alueen pohjoisosassa esiintyi likamaata ja värjäymiä koordinaattien 415-465/411-421 rajaamalla alueella olevissa ruuduissa. Niitä oli yhteensä kahdeksassa ruudussa.

Etelämpänä oli asuinpaikkaan liittyviä häiriöitä jälleen ruuduissa 305/401 ja 295/391, ja tämän jälkeen E-W -suuntaiselta linjalta 280 etelään päin käytännössä aina tutkimusalueen etelärajalte, missä maasto laski ja maaperä muuttui kosteammaksi sekä kasvillisuus rehevämmäksi. Korkeintaan 20 metrin päässä rannasta olevissa koeruuduissa häiriöt olivat sellaisia, että ne voivat liittyä asuinpaikkaan. Sen sijaan ruuduissa 285, 265 ja 212/371 olleet häiriöt tulkittiin joko luonnollisiksi tai asuinpaikkaan kuulumattomiksi ilmiöiksi.

Fosforianalyysi

Maanäytteitä otettiin kaikkiaan 108 kpl. Näistä 105 koeruuduista ja 3 kaivausalueiden profiileista. Kahdesta koeruudusta otettiin useampi kuin yksi näyte. Ruudun 225/401 näyte on jäänyt joko ottamatta tai hävinnyt jossain käsittelyn vaiheessa.

Näytteiden oton yhteydessä täytettiin fosforinäytelomake, johon kaivauskohteen ja näytteen ottajan lisäksi merkittiin näytteen numero, koordinaatit, syvyys senteissä, kerros ja kerroksen ylä- ja alaraja sekä mahdolliset huomiot. Näytteet otti piirtäjä T. Ylimaunu. Näytteet lähetettiin analysoitavaksi Timo Jussilalle Mikroliitti Oy:öön. Näytteiden tulokset ovat liitteenä kaivauskertomuksen lopussa.

Fosforianalyysin tulokset tarkentavat jossain määrin asuinpaikasta perinteisin menetelmin saatua kuvaa. Alueen pohjoisosassa hahmottunut löytöalue antaa vain ns. epäilyttäviä arvoja huolimatta siitä, että alueella sijaisi rikaslöytöisin koekuoppa. Suurin arvo, ns erittäin merkitsevä 3, on ruudussa 495/431, joka on äärimmäisellä koeruutulinjalla pohjoisessa. Koeruutu sijaisi jokitörmän päällä kulkevalla polulla ja oli puhdas ja löydötön. Myöskään viereisestä vyörymästä, joka tosin oli peitteinen, ei tehty löytöjä. Kyseisen ruudun länsipuolinen ruutu antoi epäilyttävän arvon eli 1:n. Siitä, ovatko nämä merkkejä asuinpaikan jatkumisesta edelleen pohjoiseen vai liittyvätkö ne ruudun 455/421 ja sen pohjoispuolisen leikkauksen löytöihin, ei ole selvyyttä.

Etelään mentäessä on vain muutamia epäilyttäviä arvoja aina ruutuihin 315/381 ja 391 asti. Näiden fosforiarvo on merkittävä eli 2. Erittäin merkittävä arvo on myös ruudussa 305/401, jonka fosforiarvo on selvästi korkein kaikista näytteistä ja esihistorialliseen yhteyteen selvästi kuuluvia näytteitä korkeampi.. Näistä vain viimeksi mainitussa ruudussa oli likamaata. Kahden ensiksi mainitun arvoille saattaa olla jokin muu selitys, sillä ruudut vaikuttivat puhtailta. Kuvattuun fosforikeskittymään saattaa liittyä ruudun 295/391 jaspisiskos, vaikka kuopasta saatu arvo onkin vain epäilyttävä. Tästä on taas huomautettava, että kyseinen näyte on poikkeuksellisesti palaneesta maasta, joka ei fosforia sido ja josta fosfori on palaessa vapautunut. Alueella on ilmeinen

asuinpaikkakerrostuma, vaikka se ei ilmeisesti löydöiltään rinnastukaan eteläiseen jo tutkittuun alueeseen. Yhteistä molemmille on kuitenkin jaspiksen esiintyminen.

Seuraavat korkeat arvot ovat ruuduissa 275 ja 285/371. Näissä olleet havainnot tulkittiin ainakin osittain asuinpaikkaa nuoremiksi, muttei ole kokonaan pois suljettua, etteikö niissä ilmenevä fosforimäärä voisi olla peräisin asuinpaikkaan liittyvistä toiminnoista. Epäilyttävää saattaa olla ruudun 285/371 poikkeuksellisen korkea fosforiarvo verrattuna eteläisistä löytökeskittymistä saatuihin arvoihin. Mainittujen ruutujen tasalla rannassa on liesi, jonka ympärille aloiteltiin pientä kaivausalueita, josta jäljempänä enemmän. Fosforiarvo on kohdassa merkittävä.

Korkeimmat fosforiarvot keskittyvät 100 metrin pituiselle ja noin 10 metrin levyiselle vyöhykkeelle pitkin rantaa. Pohjoisin on ruutu 265/401. Linjojen N 215 ja 225 kohdalla näyttää olevan katkos, joka jakaa vyöhykkeen kahteen osaan. Jako voi osin olla näennäinen, sillä juuri ruudun 225/401 näyte puuttuu.

Kahdesta kuopasta otettiin useampia näytteitä. Ruudusta 245/391 otettiin näyte no. 34 normaalista rikastumiskerroksesta 35 cm syvyydestä ja näyte no. 25 sen alapuolelta 60 cm syvyydessä havaitusta palaneen hiekan kerroksesta. Viimeksi mainitun antama arvo on epäilyttävä, mutta koska jälleen on kyseessä palanut kerros, on fosforiarvo voinut olla suurempi. Jos näin on, se liittyy luontevasti itä- ja eteläpuolisissa ruuduissa olevaan korkeaa fosforiarvoa edustamaan ilmiöön.

Ruudusta 235/401 otettiin kolme näytettä. Näyte no. 33 otettiin 25 cm syvyydestä hiilensekaisesta likamaasta, mistä löytyi kvartsikaavin, -iskos ja palanutta kiveä. Näytteen fosforiarvo on merkittävä. Syvemmälle mentäessä ruudun itäprofiilissa ja pohjassa alkoi yhä selvemmin erottua likamaan ja puhtaan maan raja. Kuopan koko oli 50 x 50 cm ja sitä kyettiin kaivamaan 75 cm syvyyteen, missä likamaa vielä jatkui. Näyte no. 32 otettiin profiilin rikastumiskerroksesta 38 cm syvyydestä. Näytteen fosforiarvo on 34 eli epäilyttävä (vrt. analyysitulosten 1. ja 2. taulukkoa 3:een ko. näytteen osalta). Näyte no. 20 otettiin likamaasta 60 cm syvyydestä. Näytteen fosforiarvo on epäilyttävä. Maanäytteiden ohella ruudusta saatiin myös hiilinäyte, joka on lähetetty analysoitavaksi.

”Liesi”-alue

Inventoinnissa oli havaittu rantatörmän reunalla valuva palaneiden kivien keskittymä kohdassa 273,5/403,5. Kohtaan avattiin pieni noin 5 m² kokoinen tasokaivausalue, jota rajoittivat koordinaatit 272/402-404 ja 275/402-404. Alueen tarkoituksena oli lähinnä selvittää löytyykö ilmeisen lieden ympäriltä esihistoriallista materiaalia. Samalla alue toimi

koeruudutuksen ja mahdollisesti myöhemmän kaivauksen aikana eräänlaisena työvoiman harjoitus- ja heittopaikkana.

Kohde kaivettiin tasokaivauksena. Siitä kaivettiin ainoastaan turpeen poiston jälkeinen puhdistuskerros eli 0. kerros ja tämän jälkeinen 1. kerros, jonka paksuus oli 5 cm. Löytöinä saatiin kaksi kvartsiesinettä ja useita -iskoksia. Löydöt otettiin talteen viiden sentin ja seuralöydöt noin 0,5 m² tarkkuudella. Alue dokumentoitiin kuvaamalla ja piirtämällä.

Kaivaus aloitettiin suoristamalla rantatörmä alueen kohdalta, jolloin saatiin näkyviin kulttuurikerroksen paksuus, joka oli 25-30 cm. Samalla esille tuli lieden poikkileikkaus, tosin huonosti sillä lieden keskiosa oli osittain valahtanut alas. Tämä dokumentoitiin kuvaamalla, kun oltiin saavutettu 0. taso. Tässä tasossa selvisi, että osa liedestä on kuitenkin säilynyt, sillä ruudun 273,403 pohjoispuoliskosta paljastui runsaasti palaneita kiviä. Tasossa oli näkyvissä harmaan huuhtoutumiskerroksen lisäksi tummaa likamaata ja palanutta hiekkaa. 1. tasossa palaneiden kivien alue laajentui pohjoiseen. Tasossa tuli esiin likamaan lisäksi vähän hiiltä, jota oli lieden lähetyvillä kuten myös punaiseksi palanutta maata.

Puhdistuskerroksesta saatiin löytöinä molemmat alueen kvartsiesineistä. Käyttöjälkinen kaavin ja veitsi. 1. kerroksesta tavattiin ainoastaan iskoksia, joista yksi kvartsiittia. Vähäiset löydöt sijaitsevat kaareissa lieden ympärillä siitä noin metrin päässä. Esineet ovat alueen pohjoisosassa ja iskokset niistä etelään. Jonkinlainen iskosrypäs on 272,50-60 – 402,50-60, mistä on 9 alueen 14 iskoksesta.

Aluetta laajennettiin noin kahdeksan neliömetrin verran poistamalla turvetta. Vain osa alueen pintakerroksesta ehditiin puhdistaa. Pitemmälle ei kuitenkaan edetty, sillä näytteiden oton jälkeen vaihdettiin paikkaa, eikä alueelle enää ehditty palata. Laajennuksesta ei löytöjä tehty.

Alueella ei ollut havaittavissa painumaa tai muuta notkelmaa, vaan se sijaitti tasaisessa maastossa. Näin se muistuttaa paremmin pohjoista aluetta kuin eteläisiä. Alueen lähimmistä koekuopista saadut fosforiarvot ovat pieniä.

YHTEENVETO

Liitteessä 1:5/6 on taulukoitu yhteenveto, johon on koottu fosforiarvojen, tehtyjen havaintojen ja saatujen löytöjen antama tieto. Sitä seuraa kopio yleiskartasta johon tulokset on merkitty.

Asuinpaikka näyttää koostuvan ainakin kolmesta pesäkkeestä. Pohjoista aluetta peittävät ruudut 435/411 ja 417-455/421. Löytöinä saatiin kvartssia ja ruuduissa erottui selvää likamaata. Fosforiarvot ovat alueella pieniä. Tämä kertoo ehkä vähäisemmästä tai ehkä erilaisesta toiminnasta kuin eteläisemmissä keskittymissä. Toinen selvä pesäke on ruutujen 235-245/391 ja 235-255/401 alueella. Alueen viidestä ruudusta kahdesta saatiin kvartssia, ainakin neljässä oli korkea fosforiarvo ja kaikissa oli likamaata. Ruudun 235/401 ruudussa tavattiin kvartsi esineen ja iskoksen lisäksi hiiltä ja palanutta kiveä sekä mahdollinen asuin- tai likamaakuopan raja. Ensimmäiseen mahdollisuuteen viittaa kuopan eteläpuolella oleva laakea, halkaisijaltaan noin 2-3 metriä oleva painauma.

Korkeat fosforiarvot liittyvät ruudussa 235/401 nimenomaisesti esihistorialliseen yhteyteen. Niinpä alueen muidenkin ruutujen vastaavan korkeat arvot kertonevat asuinpesäkkeen voimakkuudesta paikalla. Sama pätee vuoden 1992 kaivausalueen, kolmannen keskittymän, ja sen itä- ja eteläpuolisten koeruutujen vain hieman pienempiin, mutta selvästi merkittäviin arvoihin. Tätä taustaa vasten vasten on mahdollista epäillä kertovatko ruutujen 285/371 ja 305/401 huomattavan korkeat arvot esihistoriallisesta vai jostain myöhäisemmästä toiminnasta paikalla. Väkeähän rannalla tiedetään aikojen kuluessa vierailleen.

Kaksi jälkimmäistä pesäkettä näyttävät sijaitsevan hieman irrallaan toisistaan. Niitä erottaa noin 10-metrinen tyhjä vyöhyke. Yleiskartan korkeuskäyrät ilmentävät jossain määrin tilannetta, joka maastossa erottuu selvemmin. Molemmat alueet sijaitsevat ikäänkuin pienessä notkelmassa loivien hiekkamuodostelmien lomassa.

Näiden pohjoispuolinen alue, missä pieni kaivausalue sijaitsee ja mistä on yksi iskos jaspista, eli kutakuinkin ruutujen 275/401 – 295/391 (ja 305/401) välisen alueen tilanne on epäselvä. Se ei ilmeisesti muodosta selkeää keskittymää, vaan on ehkä luettavissa eteläpuolisen pesäkkeen laita-alueeksi. Jossain määrin se muistuttaa pohjoisinta aluetta. Löytöjen määrä ei ole suuri, alueeseen ei liity painaumaa ja fosforiarvot ovat pienempiä kuin etelässä. Kertooko tämä sitten keskittymien eriaikaisuudesta vai jostain muusta on ainakin toistaiseksi tietämätöntä.

Jatkotutkimusten tarve alueella on ilmeinen.

SODANKYLÄ 87 KELUKOSKI E

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 24.9.–30.9.1993

ARKISTOTIEDOT

Kunta: Sodankylä
 Kylä: Kirkonkylä
 Tila: 24-65
 Omistaja: Yhteismetsä

Peruskartta: 3713 09 SODANKYLÄ

Koordinaatit: x = 7485 54
 y = 3483 03
 z = 180-185 m

Kiintopisteet: Alueella sijaitsee Kemijoki Oy:n kiintopiste 60202, h=179,47
 Sijainnista ks yleiskartta

Aiemmat tutkimukset: J. Kankaanpää ja P. Halinen, tarkastus 1987.
 P.Halinen, inventointi 1991
 KM 26946:1-4
 mv-negatiivit: f. 87663-4
 diapositiivit: 24199

Löydöt: KM 27959: 1–23
 Mv-negatiivit: f. 95280-95286
 Diapositiivit: 28458-28462

ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Asuinpaikka Kelukoski E sijaitsee Sodankylän kirkolta 4,8 km pohjoiseen olevan Kelukosken itärannalla. Kosken alapuolella Kitinen tekee mutkan länteen. Kitisen ja siihen idästä laskevan Kelujoen yhtymäkohtaan on jokea alas noin 1,2 km. Asuinpaikka on laajan Ulkusijankankaan lounaisreunalla olevan jyrkän jokitörmän päällä. Korkeimmillaan asuinpaikan kohdalla on noin kymmenmetrinen jo osin sammaloitunut jokeen laskeva mella.

Jokitörmän pituus on noin 150 metriä. Pohjoisessa vitikkoinen matala ranta muuttuu vähitellen kuivaksi mäntyvaltaiseksi kankaaksi, jolla rannan lähellä kasvaa jonkin verran myös koivua.. Törmä nousee loivasti etelään, missä se laskee jyrkästi seitsemisen metriä ja ranta muuttuu lehtipuuvaltaiseksi kosteikoksi. Kangas on lähellä rantaa maastoltaan loivasti kumpuileva niin, että siihen muodostuu kaksi laajahkoa, ikään kuin taskumaista

tasannetta korkeampien juonteiden väliin. Sisämaahan kangas jatkuu mäntyvaltaisena, mutta piirteiltään tasaisempuna. Maaperä alueella on kivikkoista hiekkamoreenia.

Inventoinnin perusteella tiedettiin kvartsia löytyvän eteläisimmässä notkelmassa olevista tuulenskaadoista. Tästä noin 40 metriä pohjoiseen oli kvartsia löydetty törmän taitteesta.

TUTKIMUKSISTA

Yleistä

Tutkimukset paikalla aloitettiin 24.9., jolloin kaivausjohto laati paikalle koordinaatiston ja paalutti osan koeruuduista valmiiksi. Kaivausryhmän kanssa paikalla ehdittiin olla vain kolme arkipäivää ja kaivaukset loppuivat 30.9.

Tutkimusten tavoitteena oli selvittää asuinpaikan laajuus jatkotutkimuksia varten. Tämä tehtiin koeruudattamalla alue ja rajaamalla löytöalueet.

Koordinaatiston päälinja on neulapohjoiseen, joka vastaa hyvin rannan suuntaa paikalla. Peruspaalu on eteläisellä tasanteella, mistä pääosa inventointilöydöistä on peräisin. Peruspaalun koordinaatit on 200/400, ensimmäinen luku kasvaa pohjoiseen ja jälkimmäinen itään.

Korkeuskiintopisteenä käytettiin aivan tutkimusalueen pohjoislaidalla olevaa Kemijoki Oy:n kiintopistettä 60202, h=179,47.

Koeruutuja varten tutkimusalue jaettiin koordinaatistoon sidottuun 10x10 metrin verkoston mukaisiin ruutuihin. Aluksi alue tutkittiin 10 metrin välein olevin koeruuduin. Tämän jälkeen löytökeskittymien raja pyrittiin määrittämään tarkemmin tihentämällä ruutujen väliä viiteen metriin. Paikoin ruutujen sijainti oli sovitettava maastoon.

Koeruutujen koko oli 50x50 cm. Ne kaivettiin tasossa ensimmäiseen löytökerrokseen asti ja löytöjen puuttuessa pohjaan. Löytöinä ruuduista saatiin kvartsia ja palanutta luuta. Löydöt on luetteloitu numerolle KM 27959. Alanumeroita on kaikkiaan 23.

Tutkimusten päätteeksi koeruudut peitettiin. Peitettävää oli kertynyt yhteensä 14 m². Alueelle jätettiin seuraavat paalut: 260 ja 280/390; 155, 165 ja 180/397; 190, 200, 220, 240 ja 260/400; 165/403 ja 190/410.

Koeruudut ja saadut tulokset

Alueelle tehtiin kaikkiaan 54 koeruutua. Näistä 14 ruudusta saatiin löytöjä. Valtaosa löydöistä on kvartsia. Osa kvartsista on melko huonolaatuista. Lisäksi löydettiin hieman palanutta luuta on kahdesta ruudusta.

Löydöt jakaantuvat kolmeen alueeseen. Alueen pohjoisosasta kvartsia tuli 5 ruudusta – 280/405, 275/390, 270/390, 260/400 ja 260/405. Likamaata havaittiin kymmenessä ruudussa. Yhdessä nämä rajaavat alueen, joka yleiskartalla jää rannan ja 180 ja 181 metrin korkeuskäyrien väliin. Kuinka pitkälle koilliseen alue jatkuu jäi epäselväksi. Löydöt ja likamaa näyttivät kuitenkin vähenevän kohti koillista. Koeruudussa 300/400 maaperä muuttui kosteammaksi ja hiesumaiseksi, eikä keskittymä ilmeisestikään jatku tähän suuntaan. Myös rinteiden partaalla kohdassa 262/386 oli näkyvissä useita kvartseja ja palanutta kiveä. Maaperä koeruuduissa vaihteli karkeasta hiekasta kivikkoiseen moreeniin. Alemmat ruudut olivat kivettömämpiä kuin ylempät. Hiekkaa oli paikoin ohuelti ja sekin kivien lomassa.

Toinen löytökeskittymä oli tutkimusalueen keskellä, missä törmä tekee pienen mutkan maalle päin. Ruuduista 235/400 ja 230/394 löytyi kvartsia. Likamaata oli lisäksi ainakin ruudussa 230/400. Kohdassa 227/395 oli ohutta miltei irtonaista turvetta, jonka alla näkyi voimakasta likamaata ja hyvälaatuista kvartsia ilman varsinaista koeruutuakin. Keskittymä rajautuu melko hyvin yleiskartan korkeuskäyrän 182 m tekemän mutkan joepuoleiseen kainaloon. Se ei kuitenkaan ulottune aivan yhtä kauas rannasta kuin käyrä. Notkelman ydin on vähäkivistä hiekkaa.

Kolmas keskittymä on ruutujen 200/400, 195/405, 190/405, 189,50/400, 185/397, 180/397, 175/369,50, 165/397, 165/402,50 ja 155/397 osoittamalla alueella. Näistä kaikista löytyi kvartsia ja kahdesta palanutta luuta. Iskujälkinen kvartsi on ruudusta 195/405, kaavin ruudusta 180/397 ja käyttöjälkinen esine ruudusta 175/396,50. Luuta saatiin ainoastaan 1,1 grammaa, eikä joukossa ollut yhtään tunnistettavaa fragmenttia (ks. liitteenä oleva P.Ukkosen raportti luiden analyysistä.) Likamaahavainnot vahvistavat saatua kuvaa keskittymän laajuudesta.

Eteläinen löytöpesäke jää yleiskartan 183 metrin korkeuskäyrän itään tekemän laajahkon kaarroksen ja rantatörmän reunan rajaamaan notkelmaan. Notkelman maasto on vähäkivistä alueen korkeampiin kohtiin verrattuna. Poikkeus tähän on etelään kohoava rantakaistale, josta tehtiin löytöjä aina harjanteen laelle saakka. Tämä on keskittymän eteläisin reuna, sillä sen jälkeen maasto tippuu hyvin jyrkästi. Kaistale on melko kapea, joten löytöjä tuskin 6 - 7 metriä kauempana törmän laidalta. Harjanteen laella löytöalue voi

olla hieman laajempi. Koeruutujen perusteella saattaa alueella olla kyse hyvinkin runsaslöytöisestä keskittymästä.

YHTEENVETO

Tutkimusten perusteella asuinpaikka jakantuu kolmeen pesäkkeeseen, joita erottaa toisistaan matalat itä-länsi -suuntaiset harjanteet. Harjanteiden maaperä on kivikkoista moreenia, kun taas notkelmien maaperä on vähäkivisempää, osin jopa hiekkaista.

Löytökeskittymistä keskimäinen ja eteläinen sijaitsevat notkelmissa ja ne rajautuvat selvästi. Niissä maaperä on hiekkaista ja alueilla oli nähtävissä paikoin voimakastakin likamaata. Alueista eteläisin vaikuttaa selvästi rikkaimmalta, mutta keskimäisenkään pesäkkeen ydinalue tuskin jää tästä paljoa jälkeen.

Pohjoisen keskittymän erottaa keskimäisestä noin 20 metriä leveä löydötön harjanne. Pohjoisessa sen reuna tulee vastaa maaston laskiessa ja lännessä sitä rajoittaa valuva rantatörmä. Sen sijaan idän ja koillisen suuntaan ei aluetta saatu tyydyttävästi rajattua. Alueelta ei löytynyt vastaavaa pesäkettä kuin toisissa oli. Löytöjä tehtiin suhteellisesti vähemmän kuin eteläisimmältä alueelta. Keskimäinen alue ei tässä ole aivan verrannollinen, sillä siellä koordinaatiston mukaiset koeruudut ohittivat suppean löytöalueen, joka pääosin jää niiden ja rannan väliin.

Kaikki keskittymät ovat jo osittain tuhoutuneet. Tästä löytyi merkkejä kaikkien osalta. Pohjoisen alueen kohdalla havaittiin törmässä hyvälaatuista kvartssia. Keskimäisen pesäkkeen alapuolelta valumasta löytyi lohkopintainen kappale vihreää liusketta ja eteläisen alueen tasalla näkyi kvartssia siellä täällä. Linjan N 155 kohdalla oli kapea paljas vyörymä, josta löytyi eteläisin kvartsi. Mainittakoon, että alhaalla rantakivikossa eteläisen alueen kohdalla on joku tuntematon ilokseen iskenyt kvartsilohkon kappaleiksi, joten kaikkea ei ole syytä kerätä talteen tältä alueelta.

Löytökeskittymät sijaitsevat osin niin korkealla, etteivät ne jää veden alle. Kuitenkin Kelukosken voimalaitoksen valmistuttua vedenpinta nousee niin, että jyrkkä törmä tulee alttiiksi veden kulutukselle, jolloin rinne tulee väistämättä vähitellen valumaan alas. Samalla aivan törmän partaalla olevat asuinpaikat tulevat tuhoutumaan. Tämän vuoksi löytöpesäkkeet on syytä jatkossa tutkia.

SODANKYLÄ 147 SATTASEN SUU

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 16.8. 19.8.1993

ARKISTOTIEDOT

Kunta: Sodankylä
 Kylä: Sattanen
 Tila: Yhteismaa
 Omistaja: —

Peruskartta: 3714 07 SATTANEN

Koordinaatit: x = 7490 83 — 7491 18
 y = 3484 30 — 3484 27
 z = n. 180 m

Kiintopisteet: Alueella sijaitsee Kemijoki Oy:n kiintopiste 6094, h= 180,49
 sekä mitta-asteikko ke 334, jonka piste 2:n korkeus on 179,62
 Sijainnista ks yleiskartta

Aiemmat tutkimukset: Petri Halinen, inventointi 1991
 KM 26949:1-2
 mv-negatiivit: f. 87642
 diapositiivit: 24205

Löydöt: KM 27956⁶⁰: 1-46
 Mv-negatiivit: f. 95287-95289b)
 Diapositiivit: 28463-28466

ASUINPAIKAN SIJAINTI, TOPOGRAFIA JA ALUEEN VAIHEET

Sattasen suun asuinpaikka sijaitsee Sodankylästä 10 km pohjoiseen olevassa Sattasessa kylässä noin 500 metriä kaakkoon kylän koulusta Kitisen länsirannalla. Paikalla on 100 metriä pitkä joen suuntainen harjanne, jonka länsipuolella on matala niittyalue pienine lampineen, joka erottaa harjanteen korkeammalla olevasta Sattasen kyläalueesta. Harjun kohdalla Kitisessä on Kotiniva, sen alapuolella Kotisuvanto ja välittömästi asuinpaikan yläpuolella yhtyvät koillisesta tuleva Kitinen ja siihen luoteesta laskeva Sattanen.

NNW-SSE -suuntainen harjanne on rannanpuolelta kivikkoinen ja vähäkasvustoinen, lukuunottamatta sen kaakkoiskärkeä, missä on kookas pajukko ja jonkin verran koivua. Laella kasvaa nuorta mäntyä ja muutamia pensasmaisia koivupuskia. Harjanteen länsipuolta voisi luonnehtia muutaman isomman petäjän värjäämäksi koivuvaltaiseksi harvaksi metsiköksi. Harjanteen eteläpää on laidunmaana ja kasvaa heinää. Maaperä

tutkimusalueella on punaista lössiä, jonka alla on hiekkaa tai soraa. Maa on paikoin hyvinkin kivikkoista, erityisesti harjanteen reunamilla.

Harjanteen laelta on osittain poistettu päällimmäinen maakerros. Lisäksi alueella noin 310/400 on kesämökki ja siihen kuuluva ulkorakennus. Tutkimusten aikana mökissä vietti kesää entinen kyläläinen Heimo Tepsa (Pulli 08500 Lohja as.). Hän kertoi, että paikalla on vielä 1970-luvulla ollut uiton lanssipaiikka. Tuolloin on maansiirtokoneella pukittu harjanteen rannanpuoleista sivustaa ja harjanteen laeltakin poistettu paikoin jonkin verran maata, ehkä jopa 20-30 cm. Muistona tuosta ajasta on pieni keinotekoinen niemeke alueen eteläosassa, joka on lanssilaisten tekemä.

Harjannetta kutsutaan paikallisten keskuudessa Eetun saareksi vuosisadan alussa paikalla asuneen Eetu Arajärven mukaan. Hänellä on ollut paikalla talo ulkorakennuksineen, pientä viljelyä hän on tukenut riistalla ja kalalla. Talo tuskin on ollut kovin suuri, sillä Lokan altaan valmistumiseen saakka kevättulvat huuhtoivat harjanteen molempia rinteitä niin, ettei niillä mitään päässyt kasvamaan. Vielä nykyäänkin vesi voi pahoina keväänä kiertää harjanteen länsipuolelta, pukkaapa joskus vähän jäitäkin edellensä.

Kotisivanto on ollut erinomainen kalapaikka. Kuvaavaa ehkä on, että kerrotaan kylän ensimmäisten asukkaiden, Lumijoelta tulleiden kolmen Tepsan veljeksien, asettuneen osaksi juuri kalarikkauden vuoksi aikoinaan paikalle asumaan. Sitä ennen paikalla olivat kalastelleet etenkin lappalaiset.

Nämä kertomukset saivat tukea paitsi läheisen talon isännän Antti Aikion ja Kotamaan yhteydessä esitellyn Maria Junttilan taholta. Ensin mainittu on muuten vuokrannut jakokunnalta tilaansa liittyvän eteläisen osan harjannetta laidunmaaksi. Tämä aiheutti tiettyä organisointia työn rytmityksen suhteen. Viimeksi mainitun mukaan tutkimuspaikalle tyypillinen punainen lössi on kevättulvien mukanaan tuomaa. Väri siinä on niin vahva, että siitä on ennen keitetty maalia punamullan tapaan. Käytetty lössi hankittiin juuri tutkimusalueelta, mikä saattaa selittää muutamat havaitut kaivelun jäljet.

Inventoinnin yhteydessä oli löydetty kvartseja ja palanutta kiveä kahdesta kohtaa. Ensimmäinen runsaasti harjanteen laelta mökin ja harjanteen eteläpään puolivälistä ja tämän viereiseltä joenpuoleiselta rinteeltä. Toinen löytöpaikka oli tästä noin 250 pohjoiseen. Jälkimmäinen löytöpaikka on aivan yhteismaan pohjoispäässä. Maastoltaan se on tasaisempaa. Paikalla on pieni ala heinikkoa ja tiheää koivikkoa, joka ylempänä muuttuu männiköksi

KAIVAUKSISTA

Yleistä

Paikkaa tutkittiin kaivausryhmän kanssa kaikkiaan neljän päivän ajan eli 16.-18.8. Valmistelevat esityöt paikalla tehtiin piirtäjän kanssa jo 6.8. Tuolloin paalutettiin peruslinja, jonka suunta määrättiin harjanteen mukaisesti 330°. Peruspaalulle annettiin arvoksi 200/400 niin, että ensimmäinen arvo kasvoi pohjoisluoteeseen ja jälkimmäinen itäkoilliseen.

Korkeuskiintopisteitä paikalla on kaksi. Eteläisellä alueella Kemijoki Oy:n kiintopiste 6094, h=180,49 m yleiskartan osoittamassa kohdassa. Tutkimusalueen pohjoisosassa sijaitsee samaisen yhtiön mitta-asteikko, josta käytettiin mittapistettä 2, h=179,62 m, joka on pisteistä toiseksi ylin ja sijaitseen kohdassa missä rantatörmä alkaa pudota jyrkästi alas. Ensimmäinen mittapiste löytyy siitä 23 metriä ylempää rannalta ja sen korkeus on 180,19 m.

Alueen tutkimusten tarkoituksena oli selvittää löytöpaikkojen luonnetta ja laajuutta. Tätä yritettiin kaivamalla koeruutuja molemmille löytöalueille, kylläkin eteläiseen keskittyen. Eteläiselle alueelle tehtiin 35 ruutua ja pohjoiselle 8 sekä yksi 1x3 metrin koeala. Koeruutujen koko oli 1x1 m. Ensimmäiset ruudut peruspaalun lähellä kaivettiin pohjaan käsityksen saamiseksi maaperästä. Loput kaivettiin 10 cm kerroksissa pohjaan tai ensimmäisiin löytöihin. Löydöt on luetteloitu nimerolle KM 27960. Alanumeroita kertyi yhteensä 46 kappaletta. Alueella avattiin yhteensä 46 m². Kaivausten lopuksi kuopat täytettiin. Alueelle jätettiin paalut 210 ja 230/400; 200, 220, 230 ja 240/400.

ETELÄINEN ALUE

Alueelle tehtiin 35 koeruutua, joista peräti 25 sisälsi löytöjä. Valtaosa löydöistä oli huonolaatuista kvartssia. Ruudusta 240/400 saatiin kivilaji-iskos. Löydöistä merkittävin oli käyräselkäisen kourutaltan teräkatkelma, joka tuli ruudun 220/400 3. kerroksesta aivan punaisen lössikerroksen alaosaan. Kyseinen ruutu sattui olemaan yksi kolmesta ensimmäisenä avatusta, joten se kaivettiin pohjaan, vaikka löytöjä tuli heti 1. kerroksesta. Liikkeelle lähdettiin alueelta 200-220/400, jonka jälkeen oli tarkoitus seurata löytöjä kunnes rajat tulisivat vastaan etelässä ja pohjoisessa. Itä- ja länsirajat vaikuttivatkin luonnollisilta.

Löytönä otettiin talteen myös palaneeksi luuksi alunperin ajateltu fragmentti, joka erosi alueelta muutoin tavatusta ns. modernista luusta. Katkelmaa ei ole varmuudella

tunnistettu. Kysymys ei kenties ole luusta laisinkaan, vaan ehkä simpukankuoren katkelmasta, mikä selittäisi koristeena pidetyt kuviot. Simpukkaa allekirjoittaneelle ehdottivat suullisesti museonjohtaja Aimo Kehusmaa ja P. Ukkonen toisistaan tietämättä. Näin ollen, kun kerran kappale on peräisin 1. kerroksen mullasta, on täysin mahdollista, että ko. fragmentti on asuinpaikkaan liittymätön löytö.

Maaperälle oli ominaista punainen noen likaama ohuen hiekan kerros, jota tässä nimitetään lössiksi. Sitä tavattiin kauttaaltaan koko alueella vaihtelevan paksuisena kerroksena. Harjanteen päällä ruudun 240/400 tienoilla se oli paikoin hyvin ohut tai sitä ei ollut lainkaan. Ilmeisesti kyseiseltä alueelta lössimaa on poistettu koneellisesti uiton aikana tehtyjen maansiirtojen yhteydessä. Saattaakin olla, että inventointihavainnot tehtiin juuri tältä alueelta, koska löytöjä peittänyt myöhempi kerros on poistettu ja löydöt ovat tulleet tämän vuoksi näkyviin. Löytöalueen tällä osalla maata peitti vain heikko, osin jopa puuttuva aluskasvillisuus. Huuhtoutumiskerrosta ei ollut. Likaantuneen lössin seassa oli paikoin runsaastikin erikokoista kiveä. Paksuimmillaan lössikerros oli ruudussa 220/400, missä se esiintyi noin 25 cm vahvuisena kerroksena päällä olleen epämääräisen likamaan ja alla olleen puhtaan hiekan välillä.

Maan pinnassa näkyi selvä kynnys kohdassa, mistä etelään pintamaata ei ole kuorittu. Kyseinen kohta harjun laella ja se kulkee Aikion laidunta rajaavan aidan mukaisesti. Tämän eteläpuolisissa ruuduissa oli 2-4 cm paksun nurmiturpeen alla vajaan 10 cm vahvuinen multakerros, jonka alta paljastui punainen likainen lössi. Osa löydöistä saatiin mullasta, osa lössistä. Multa lienee vanhaa peltoa, johon muokattaessa on sekoittunut lähimpänä pintaa olevat kvartsit.

Paikan asutushistoriasta kertovat tarinat saivat vahvistusta ruutujen 200/400, 190/380 ja 190/390 havainnoista. Talteen otettujen kvartsien ohella niissä esiintyi leikelyä aterialuuta, fajanssia ja esiteollinen rautanaula. Nämä ovat merkki melko myöhäisestä toiminnasta ja liittyvät Arajärven Eetun talosteluun. Mainittakoon, että toinen samanlainen naula löytyi ruudusta 230/390, vaikka vastaavaa multamaata ei siellä ollut. Tämä merkinnee sitä, että harjun laelta on kuorittu pois sekä historiallisen ajan kerros että päällimmäiset kerrokset sitä edeltäneestäkin vaiheesta.

Kuorimattomalla alueella lössi oli paksuimmillaan ruudussa 150/370, josta löydettiin vuorikristalli-iskos noin 40 cm syvyydestä, kun lössiä oli kaivettu miltei 25 cm. Ruudun kaivaminen lopetettiin, mutta punainen lössi jatkui syvemmälle. Saman ruudun yläkerroksissa oli täytehiekkakerros, joka ilmeisesti on peräisin ruudun pohjoispuolisesta vallien ympäröimänä painumana selvästi erottuvasta kellarista.

Harjanteen eteläpuolisissa viidessä ruudussa oli heti turpeen alla mullan sekainen tiheä kivikko, jonka pinnalta kvartsit pääosin löytyivät. Ruutu 140/370 vaikutti 1. tasossa pelkältä kivikolta, jonka pinnalta saatiin kvartsia, mutta lapiolla tehdystä varmistuskuopasta löytyi kvartsia 20-25 cm syvyydestä, mikä vastaa 3. kerrosta. Neljä eteläisintä koeruutua sijaitsevat uomassa, joka keväisin on veden alla.

Tulokset

Asuinpaikan laajuuden arvioiminen voi perustua ainoastaan tehtyihin löytöihin, sillä harjanteella on ollut sen verran erilaista ja erikäistä toimintaa, ettei jonkin värjäymän tai nokimaa perusteella voi paljoa päätellä. Liitteessä 1:6/6 on esitetty tiedot niistä koeruuduista, joita löytöjen perusteella voi pitää merkittävinä.

Ainoastaan noen ja hiilen värjäämä sekoittumaton punaisen lössin kerros kertoo asuinpaikasta, mutta selvemmin saman asian tuo esille löydettyjen kvartsien levintä. Poikkeus on tähänkin. Ilmeisen merkityksellinen on kohdassa 230/397 oleva useiden palaneiden kivien keskittymä, jonka kuoriminen on paljastanut.

Pääosin asuinpaikka keskitty harjanteelle, enemmänkin sen itäreunalle kutakuinkin 180 metrin korkeuskäyrän mukaisesti. Idässä asuinpaikkaa rajoittaa kivinen rantatörmä, jota on koneellisesti muokattu. Lännessä löydöt loppuvat kun maasto alkaa laskea kohti notkolaaksoa. Lisäksi tässäkin suunnassa tulee mainitun korkeuskäyrän tietyvillä vastaan kivikkoinen heikosti aluskasvillisuutta edistävä loiva rinne. Jos vastakkainen rinne on paikoin myllerretty koneellisesti, täytynee tämän olla sitten luonnon aikaan saamaa.

Asuinpaikan rajaaminen etelään ei oikein onnistunut. Neljän eteläisemmän ruudun löydöt kuitenkin sijaitsevat eri kerroksessa kuin muiden ruutujen. Valtaosasta alueen löydöistä voidaan sanoa, että ne ovat alunperin sijainneet punaisessa lössissä, myös mullasta löydetty. Näissä neljässä ruudussa kvartsit olivat heti turpeen alaisessa mullan ja kiven sekaisessa kerroksessa tai hieman syvempänä, mutta eivät silloinkaan lössissä. Sitä kyllä tälläkin alueella esiintyi, mutta siis vasta löytöjen jälkeen.

Ainakin kolmenlaista selitystä voidaan tarjota. Ensiksikin voi olla, että nämä kvartsit ovat alunperin lähtöisin asuinpaikan länsireunoilta, mistä jään mukana olisivat tänne työntyneet. Toiseksi voi olla, että jostain syystä muutoin selvästi tietyille korkeuksille keskittynyt asuinpaikka olisi tällä suunnalla jatkunut kolmisen metriä alavammalle paikalle. Kolmas, eikä mielestäni kehoita, vaihtoehto on, että kyseessä olisi kaksi eri asutusvaihetta likipitään samalla alueella. Harjanteelta lössimaasta tavatut löydöt olisivat oma kokonaisuutensa ja alhaalta kentältä tavatut omansa. Tämä selittäisi mm. sen, että kentän löydöt ovat punaisen lössikerroksen yläpuolelta. Lisäksi alempi alue poikkeaa

selvästi harjanteesta maastoltaan ja maaperältään. Sen päällimmäinen kerros on pienehköä, noin nyrkin kokoista tai pienempää kiveä ja multaa, jossa alemmissa kerroksissa on ilmeisesti huuhtovan veden aiheuttamia ilmiöitä. Kun tällainen tasainen alue on lähellä kalaisaa vettä, nousee helposti mieleen vanhat kalakentät.

Pohjoiseen päin eteläinen alue jatkuu ainakin kesämökille saakka, sillä sen viereisellä itäpuolen rinteellä havaittiin jokunen kvartsi. Kun yksi kvartsi löytyi vielä mökistä noin 70 metriä pohjoiseen olevan ojan partaalta, tosin irtonaisena ja mahdollisesti sekundääriltä paikalta, näyttää asuinpaikka jatkuvan enemmän tai vähemmän yhtenäisenä varsin pitkälle pohjoiseen. Se kattaa ainakin koko peruskartalla paikalla erottuvan 180 metrin käyrän rajaaman harjanteen.

Ehkä mielenkiintoisin kohta alueella on kourutaltan katkelman löytöpaikan alueella. Sen viereisistä ruuduista saatiin kvartsia lähinnä lössin alaosasta. Se, että esimerkiksi ruudun 240/400 löydöt ovat 1. kerroksesta, johtuu siitä, että kyseisestä kohtaa on poistettu päällimmäiset kerrokset, joten lössimaata on enää jäljellä ohuelti. Kohdassa 230/397 oli näkyvissä palaneiden kivien keskittymä. Vaikka asuinpaikan päällimmäiset kerrokset ovatkin osittain tuhoutuneet, niin juuri tällä paikalla tehty tasokaivaus saattaisi osoittautua tulokselliseksi.

POHJOINEN ALUE

Inventoinnin yhteydessä oli löytynyt kvartsia ja palanutta kiveä myös yhteismaan pohjoisosasta. Alueelle tehtiin kahdeksan koeruutua ja yksi 1 x 3 metrin kokoinen koeala. Kaivaustekniikka oli sama kuin eteläiselläkin alueella. Löytöinä saatiin kvartsia ja kvartsiittia, yhteensä 6 alanumeroa.

Maastollisesti alue on tasaista matalaa rantamaata. Aivan rannassa kasvaa heinää, jota seuraa korkeamalla pajukko ja koivikko. Kauempana rannasta kasvaa jonkin verran mäntyä. Alueen länsipuolella on kaksi tyhjillään olevaa taloa ulkorakennuksineen noin 70 - 100 metrin päässä. Alueen läpi johtaa rantaan tuleva tie, jonka laidolta aiemmat havainnot on tehty.

Koealaa rajasivat koordinaatit 471-474/449. Sitä kaivettiin 1. kerrokseen asti. Nurmiturpeen alla oli ruskeaa multamaata, jossa kvartsit ja palaneet kivet sijaitsivat. Kvartsia saatiin koko koealalta, kuten myös palanutta kiveä, jota oli eniten alueen eteläosassa.

Kolmesta koeruudusta, 484/459, 479/449 ja 459/440, saatiin kvartssia ja pohjoisimmasta myös kvartsiittia. Löydöt olivat samanlaisessa multamaassa kuin koealallakin. Ruudussa 484/441 oli heti turpeen alla punertavaa (palanutta?) likamaata, jonka alla oli punaista lössiä ja tämän alla puhdasta pohjasoraa. Ruuduissa 459/434, 451/434, 451/428 ja 443/427 maaperä muuttui koskeammaksi ja savisemmaksi niin, että niissä näkyi lähinnä veden mukanaan tuomiksi kerroksiksi tulkittavia vaihteluita. Ruudussa 443/427 oli tosin turpeenalaisessa savihiesussa hieman hiiltä. Mistä hiili oli peräisin ei ollut selvitetävissä. Löytöjä ruudusta ei tehty.

Pohjoisellakin alueella on siis selvät merkit asuinpaikasta. Siellä löydöt tulivat multamaasta, joka viittaisi lähinnä vanhaan peltokerrokseen. Kuitenkin palaneiden kivien esiintyminen keskittymässä saattaisi olla merkki luonnollisestakin kerrostumasta. Maastollisesti ei vanhaa peltoa paikalla voitu havaita. Koeruutuja tehtiin vain muutama, mutta ne peittivät rantatörmän laitaa noin 50 metrin matkalta. Löytöalue alkaa linjan N460 tasalta. Kuinka pitkälle pohjoiseen se jatkuu jäi selvittämättä. Alueelta saadut löydöt viittaavat kuitenkin melko rikkaaseen asuinpaikkaan ja niiden suhteessa tasaveroisen esiintyminen ainakin kolmenkymmenen metrin matkalla — ilman, että pohjoisreunaa saatiin edes kiinni — kertoo, että alueen löydöt ovat jakautuneet tasaisesti melko laajalle alueelle hieman samaan tapaan kuin eteläiselläkin alueella. Kohteen ajoitukselle ei saatu mitään perusteita.

Asuinpaikan tutkimisen kannalta saattaisi tehdyn koealueen paikka osoittautua hedelmälliseksi. Mahdollisesti olisi saatavissa jonkinlainen näyte hiiliajoitusta varten, mikäli palaneiden kivien keskittymä todella osoittautuisi muinaiseksi liedeksi.

YHTEENVETO

Sattasen suun asuinpaikka osoittautui varsin laajaksi. Eteläisellä alueella löytöjä saatiin noin 200 metrin matkalta ja pohjoisellakin alueella niitä on ainakin 30 metrin matkalla. Todennäköisesti jälkimmäinen alue jatkuu vielä pohjoiseen. Pois suljettua ei ole eteläisenkään alueen jatkuminen etelään. Alueiden välillä on ilmeisesti vähälöytöisempi alue.

Eteläiseltä alueelta löytynyt käyräselkäisen kourutaltan katkelma viittaa mesoliittiseen kauteen, mutta ainakaan heikkolaatuinen kvartsimateriaali ei sisältäne mesoliittisia piirteitä. Tämän totesi allekirjoittaneelle museonjohtaja A. Kehusmaa materiaaliin tutustuessaan. Tässä yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon, että vaikka kyseinen löytö on saatu syvemmillä kuin valtaosa muusta materiaalista on maanpinta kuorittu

paikoin hyvinkin ohueksi, jolloin käytännössä osa löydöistä on vastaavasta tasosta kuin talttakin.

Eteläisellä alueella muutamat ilmiöt viittaavat ehkä useampaan eri jaksoon paikan ajoituksessa Alue linjojen N 100–140 välillä saattaa olla myöhäisempää vaihetta kuin harjanteella oleva asuinpaikka. Löytöjen perusteella tätä ei voi vahvistaa, mutta edellä mainitut havainnot voisivat tällä selittyä. Harjanne on voinut olla hyvinkin pitkäaikaisessa käytössä, mutta myllätyt ja osin tuhoutuneet kerrokset eivät asiaa selvittäneet. Pohjoiselle alueelle ei ajoitusta ole, eikä tehtyjen havaintojenkaan perusteella voida tehdä päätelmiä alueen iästä saati sen eri vaiheista.

Kun muistetaan viereisen suvannon kalaisuus ja sen ilmeinen merkitys Sattasen kylän synnylle, niin voidaan olettaa, että juuri kala on ollut paikalle vetävä tekijä. Koska osa alueesta on ollut keväisin tulvan peitossa, niin voidaan edelleen olettaa, että paikalla on oleskeltu lähinnä kesällä tai kesän lopulla. Ajatukseen sopinee myös se, että kummallakin alueella löydöt näyttävät jakautuvan suhteellisen tasaisesti laajalle alueelle ilman erityisiä keskittyymiä. Tämäkin kertonee pikemminkin usein toistuneesta oleskelusta rannalla, jolloin kulloinenkin olinpaikka on vaihdellut, kuin pitkäaikaisesta asumisesta paikalla, jolloin oleskelun jäljet olisivat näkyvissä selvempinä löytöpesäkeinä.

Tarvittaessa asuinpaikan eri alueiden luonnetta olisi mahdollista selvittää pienimuotoisilla tasokaiivauksilla alueilla, jotka edellä kuvattiin tässä suhteessa soveliaiksi.

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N

Pyyntikuoppa-alueen kartoitus ja koekaivaus 13.8, 20.8., 2-3. ja 20.9.1993.

ARKISTOTIEDOT

Kunta: Sodankylä
 Kylä: Sattanen
 Tila: 6:12 Onnela
 Omistaja: Hellin Elisabet Rantala
 Sattanen
 99600 Sodankylä

Peruskartta: 3714 07 SATTANEN

Koordinaatit: x = 7492 46
 y = 3484 12
 z = n. 180-182,5 m

Kiintopisteet: Alueelle siirrettiin kiintopiste KP 1, h= 181,82
 Sijainnista ks yleiskartta

Aiemmat tutkimukset: Petri Halinen, inventointi 1991
 mv-negatiivit: f. 87646-7
 diapositiivit: 24206-7

Löydöt: KM 279⁶¹56: 1-4, hiilinäytteitä
 Mv-negatiivit: f. 95290-95304
 Diapositiivit: 28467-28486

ALUEEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Mustasuvannon N pyyntikuoppa-alue sijaitsee noin 11,8 km pohjoiseen Sodankylän kirkosta ja noin kilometrin päässä Sattasen ja Kitisen yhtymäkohdasta ensin mainittua jokea ylävirtaan. Kohde jää joen sekä Myllymaa- ja Vanha jäkälämaa -nimisten kankaitten väliselle alavalle suoalueelle, jolla on muutamia, lähinnä kaakko-luode -suuntaisia hiekkakaartoja. Alueen halki kulkee mainittujen kankaitten välillä oleva oja, joka laskee Sattaseen Rajalaan johtavalta tieltä.

Kaarrot kohoavat keskimäärin 2 - 3 metriä soista ja niillä kasvaa jonkin verran kuusta, koivua ja muutamia petäjiä, laajemmilla kuivilla alueilla voi jo puhua männiköstä. Puusto on siis lähinnä harvahkoa. Kaartojen reunoilla kasvaa heinää.

KUOPAN 11 KAIVAUKSET

Yleistä

Inventoinnissa alueen kaarroilta löydettiin viisi pyyntikuoppaa, jotka osaksi ovat jäämässä tulvakorkeuden alle. Vuoden 1993 tutkimusten aikana alueella havaittiin kaikkiaan 14 painaumaa. Kahta lukuunottamatta ne sijaitsivat kuvatun ojan itäpuolella. Kuopista valittiin yksi tutkittavaksi ja samalla aluetta kartoitettiin.

Kaivettavaksi valittiin kuoppa 11. Sen keskustan koordinaateiksi annettiin 400/200 niin, että ensimmäinen luku kasvaa pohjoiseen ja jälkimmäinen itään. Päälinja poikkesi hieman neulapohjoisesta. Sen astelukemaksi määrättiin 10°. Tähän päädyttiin, koska kuopan leikkauspiirroksiset haluttiin esiin harjanteen suuntaisena ja kohtisuoraan harjanteen poikki.

Paikalle siirrettiin kiintopiste tutkimusalueen luoteispuolella noin 400 metrin päässä olleelta peruskartalle merkityltä kiintopisteeltä, joka sijaitsee Rajalaan johtavan tien pohjoispuolella poikittain sen yli kulkevan sähkölinjan alla. Kiintopiste siirrettiin kaivausalueen koillispuolella olleen tukevan kannon sydämeen. Se sai korkeudekseen 181,82 m.

Kaivaustekniikka

Kuoppa 11 jaettiin koordinaatiston mukaisesti neljänneksiin. Kaivettavaksi valittiin kaakkoissektori. Se kaivettiin tasokaivauksena niin syväälle, että muu alue paitsi itse kuoppa oli puhtaassa maassa. Näin kaivettiin neljä kerrosta, kerrokset 0–3, jotka kaivettiin lastalla mahdollisten löytöjen havaitsemiseksi Puhdistuskerroksen jälkeisten tasojen tavoitepaksuus oli 10 cm. Tämän jälkeen kaivettiin neljäs kerros noin 20 cm paksuisena, jolloin varmistuttiin siitä, että profiilit olivat kuopan keskiosaa lukuunottamatta puhtaassa maassa. Tämän jälkeen kaivettiin noin 20 cm kerroksissa niin syväälle, että kuopan pohja saatiin näkyviin. Nämä kerrokset kaivettiin hieman kuoppaa laajempina. Näitä kerroksia tarvittiin kolme, 5 - 7 kerros, jotta kuopan pohja tuli esille.

Koillisektorista kaivettiin sen länsireunaan metrin levyinen oja, joka myöhemmin yhdistettiin kaakkoissektoriin niin, että kuopasta saatiin esille sekä N-S-leikkaus koko kuopasta että E-W-leikkaus kuopan keskustasta itään.

Kaivaustasot dokumentoitiin piirtämällä ja kuvaamalla. Valitettavasti mustavalkofilmi, jossa tasoja esittävät kuvat olivat meni pilalle. Diat kohteesta kuitenkin on. Profiilit dokumentoitiin piirtämällä ja kuvaamalla. Avattua kaivausalaa paikalla oli 20 m². Kaivauksista ei saatu löytöjä. Kolme hiilinäytettä on luetteloitu numerolle KM 27961.

Havainnot

Kuoppa 11 oli pyöreä ja sen halkaisija oli noin 5 metriä ja syvyys noin 50 cm. Kuoppa sijaitsee kaarron eteläreunalla. Sen itäreunalla erottui heikko valli. Etelään kuopan reuna oli epäselvä suolle viettävän maaston vuoksi. Kasvillisuudeltaan kuopan reunat olivat kuivahkoa kangastyyppejä ja kuopan keskellä kasvoi sammalta ja heinää. Avatun kaakkoissektorin eteläreuna, etenkin sen kaakkoiskulma oli paksun turpeen peittämä.

Puhdistuskerroksen jälkeinen 0. taso oli harmaan huuhtoutumiskerroksen peittämä lukuunottamatta kuopan halki kulkevaa äestysuraa, joka oli lievästi vahingoittanut kuopan reunoja. 1. tasossa näkyi huuhtoutunutta laikukasta hiekkaa kaarevana vyöhykkeenä noin 1,5–2 metrin päässä kuopan keskikohdan ympärillä. Se poikkesi selvästi alueen kaakkoiskulman turpeelaisesta tumman rikastumiskerroksen ja vielä paikoin näkyneen huuhtoutumiskerroksen peittämästä alueesta. Ruudussa 399/202 oli palanutta hiekkaa ja hieman hiiltä.

2. tasossa kuoppa erottui heikosti likaisena hiekkamaana, jonka ympärillä oleva alue oli harmaan likaista. Kyseessä saattoi olla osin näkyvissä ollut vanha huuhtoutumiskerros vaikka sitä ei onnistuttukaan varmuudella toteamaan. Ruuduissa 398-399/200 oli hiilen ja harmaan huuhtoutuneen sekainen palaneen hiekan pitkänomainen alue. Se jatkui myös ruutujen 397/200-201 puolelle, missä siitä havaittiin vähäisiä jälkiä kerrosta kaivettaessa. Osin kaivaustekniikasta johtuen se ei enää tasossa näkynyt. Kokonaisuutena se noudatteli samaa linjaa kuin kuopan keskustaa kiertänyt edellisessä tasossa näkynyt vyöhyke. Sen itäpuolella oli ruudussa 398/203 palanutta hiekkaa, jossa oli hiiltä.

3. tasossa kuopan ala kaivausalueen luoteiskulmassa oli selvemmin näkyvissä likamaana ja sen ala oli hieman pienentynyt. Muut alueen havainnot tulkittiin luonnollisiksi. 4. tasossa kuopan ala oli edelleen pienentynyt. Tämän jälkeen kaivettiin 20 cm kerroksissa kuopan pohjaan asti. Kuopan maa oli likaista ja sisälsi myös jonkin verran hiiltä.

Kaivamista jatkettiin hieman kuopan pohjan alapuolelle. Tällöin hiekka alkoi kostua. Kun vetistä hiekkaa poistettiin, tuli lapiollisessa mukana mustaa karkeaa hiekkaa. Selvitettäessä mistä on kysymys havaittiin mustan hiekan ohella myös palanutta hiekkaa muistuttavaa punaista hiekkaa. Nämä näyttivät kuitenkin olevan kuopan alapuolella luonnollisen kerroksen siitä erottamana. Kerrokset paljastuivatkin luonnollisiksi, ilmeisesti pohjaveden esiintymiseen liittyväksi ilmiöksi. Tämä varmistettiin kaivamalla aluetta auki niin laajalti, että ilmiön havaittiin profiilissa jatkuvan myös koskemattoman puhtaan hiekan alapuolelle.

Näytteitä otettiin kolme. Ensimmäinen on jo 1. tasossa havaitusta hiililajusta kohdassa 398,85/203,25 ja se on kerätty 2. kerroksesta. Toinen näyte on 2.tasossa olleesta pitkästä kuoppaa kiertäneestä hiilensekaisesta palaneen hiekan kerroksesta kohdasta 398,55/202,15. Kolmas näytteistä on poimittu kuopan keskustasta olleesta likamaasta 5. kerroksesta.

Profiilissa kuopalle paljastui maljamaiseksi luonnehdittava profiili. Kuopan ennen kaivauksia olleen keskikohdan ja kuopan pohjan syvyysero oli noin 120 cm. Pohjoisvallin korkeimpaan kohtaan pohjasta on matkaa noin 200 cm ja itävallin korkeimpaan kohtaan noin 180 cm. Länsireuna on samalla tasolla kuin pohjoisreuna.

Liikkumattoman maan muodosta kuoppa on varsin laakea. Sillä on leveyttä N-S –suunnassa noin 4 metriä. E-W –suuntaisen profiilinpuolikkaan perusteella mitta on kyseisessä suunnassa ollut sama.

Tulokset

Kuopan profiili sellaisena kuin se on dokumentoitu ei tietenkään esitä kuoppaa sellaisena kuin se on alunperin ollut. Niinpä kuoppa vaikuttaa huomattavasti laajemmalla kuin se on ollut, mikä johtuu sen reunojen aikojen saatossa tapahtuneesta valumisesta.

Alkuperäisestä kuopan muodosta kertoo maljamaisen profiilin keskuspainanne, joka selvästi poikkeaa muusta profiilista, eikä esimerkiksi ole samalla tavalla hiilen sotkemaata kuin muut kerrokset. Joitakin viitteitä kuopan alkuperäisestä muodosta saattavat antaa myös seuraavat piirteet. Ensinnäkin keskikohdan pohjoispuolinen anturamaa, joka jatkuu luonnollisiin kerroksiin, näyttäisi jatkavan alkuperäisen kuopan muotoa. Millä tavalla kyseinen ilmiö on muodostunut ei ole tiedossa. Toinen piirre on leikkauspiirroksessa näkyvän tumman likamaan esiintyminen. N-S –suunnassa se on paksuimmillaan linjojen 398–400,50 välillä ja idässä päin likamaa ohenee selvästi linjan E 201 kohdalla. Tasoissa 3 ja 4 tehdyt havainnot sopivat yhteen edellä esitetyn kanssa.

Mikäli tehdyt havainnot pitävät paikkansa, on alkuperäisen pyyntikuopan yläosan leveys ollut noin 2 – 2,5 metriä. Kuopan syvyys on ollut noin kaksi metriä. Tällaisin mitoin on kuoppa varmaan ollut ottavampi. Veden korkeus kuopan alapuolella oli 180,09 m kun kuopan pohja oli 180,22 metrin korkeudessa. Kuopan eteläpuolisen suon korkeus on 180,69 m.

Kuopan ajoitus jää avoimeksi. Hiilinäytteitä ei ole lähetetty analysoitavaksi, eikä löytöjä siis ollut. Kuopan alueella oli selvä huuhtoutumiskerros, jonka paksuus ei juurikaan eronnut siitä mitä se oli ympäröivillä alueella.

MUUT KUOPAT

Tutkimusalueelta tavattiin kaikkiaan 14 kuoppaa. Seuraavassa niistä lyhyt kuvaus. Sijainti käy ilmi yleiskartasta.

1. N-S -suuntainen, 5,5 x 3 m, 40-50 cm syvä. E-reunalla heikko valli. Äestetty.
2. Pyöreä, valleineen 4 x 4 m, ilman valleja 2x2 m, 40-50 cm syvä. Ehjä.
Reunalla pari koivua.
3. NE-SW-suuntainen, 4,5 x 3,5 m, 60 cm syvä, ei havaittavaa vallia. Äestetty.
4. Pyöreä, 3 x 3 m, 40 cm syvä, ei havaittavaa vallia. Heikosti äestetty.
5. Pyöreähkö, 2,5-2 m, 35 cm syvä, heikko valli. Laidoilta äestetty.
6. NE-SW-suuntainen, 3,5 x 4,5 m, 50 cm syvä, ei havaittavaa vallia. Osin äestetty.
7. Pyöreä, 2,5 x 2,5, 35 cm syvä, ei havaittavaa vallia. Ehjä.
8. NE-SW-suuntainen, 5 x 6 m, 60 cm syvä, ei havaittavaa vallia. Äestetty.
9. Pyöreä, 4,5 -5 m, 50 cm syvä. Ei havaittavaa vallia. Äestetty.
10. Pyöreä, 3 x3 m, 40 cm syvä, heikko valli. Äestysurat reunoilla.
11. Tutkittu kuoppa.
12. Pyöreä, 6 x 6 m, 70 cm syvä, valli 1 m leveä ja osin äestetyksen vaurioittama.
13. Pyöreä, 3 x 3 m, 30 cm syvä, ei havaittavaa vallia. Äestetty.
14. Pyöreä, 3 x 3 m, 30 cm syvä, ei havaittavaa vallia. Ehjä.

On mahdollista, että osa kuopista on muita joitain muita painaumuksia kuin pyyntikuoppia. Tällaisia hieman epävarmoja kuoppia ovat 5, 7, 13 ja 14. Sinänsä näidenkin sijainti sopii hyvin hahmottuvaan systeemiin.

YHTEEVETO

Mustansuvannon pyyntikuopan muodostavat hieman laajemman kokonaisuuden kuin inventoinnin perusteella oli käynyt ilmi. Kaikkiaan kuoppia löydettiin kaarroilta 14 kappaletta. Mielenkiintoinen piirre on kuoppien sijoittuminen erityisesti kaarteelle, joka on lähimpänä Sattasjokea. Kyseisellä kaarteella on peräti puolet kuopista. Muut kuopat sijaitsevat kolmella soiden erottamalla kannaksella, ikään kuin täydentäen systeemin keskeisintä osaa. Pyyntikuoppasysteemi on varmuudella esihistoriallinen, mutta tarkempaa ajoitusta sille ei voida antaa.

Jatkotutkimusten tarve paikalla on vähäinen.

SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI
M. Sarkkinen 1993

1. Kvartsien jakauma

kpl.määrä - paino gr. / kaikki
kpl.määrä - paino gr. / 0. krs
kpl.määrä - paino gr. / 1. krs
% - osuus kappalemäärästä

187	24-111,9 1 - 0,2 23 - 111,7 2,6 %	2 - 0,2 0 2 - 0,2 0,2 %	30 - 35,7 5 - 11,3 25 - 24,4 3,3 %	106 - 142,2 50 - 51,4 56 - 95,8 11,7 %	220 - 328,8 0 220 - 328,8 24,3 %	27 - 200,6 1 - 14,6 26 - 186,0 3,0 %	41 - 47,7 41 - 47,7 0 4,5 %
186	16 - 51,0 4 - 32,6 12 - 18,4 1,8 %	9 - 24,7 5 - 23,9 4 - 0,8 1,0 %	16 - 12,0 12 - 9,2 4 - 2,8 1,8 %	75 - 105,0 9 - 16,3 66 - 88,7 8,3 %	112 - 114,4 22 - 20,4 90 - 94,0 12,4 %	25 - 79,1 4 - 4,6 21 - 74,5 2,8 %	15 - 11,4 1 - 1,4 14 - 10,0 3,3 %
185	22 - 49,4 4 - 3,3 18 - 46,1	34 - 74,6 9 - 21,1 25 - 53,5	26 - 29,0 13 - 3,5 13 - 26,5	6 - 4,7 2 - 0,4 4 - 4,3	85 - 585,4 4 - 13,1 81 - 572,3	15 - 342,2 0 15 - 342,2	
	360	361	362	363	364	365	366

2. Palaneen luun jakauma

luun paino grammoissa
% - osuus kokonaispainosta

187	4,3 1,6 %	2,3 0,8 %	5,3 1,9 %	88,5 32,1 %	143,9 52,2 %	0,7 0,3 %	1,4 0,5 %
186	6,4 2,3 %	3,5 1,3 %		1,9 0,7 %	4,4 1,6 %	1,8 0,7 %	
185	6,2 2,2 %	2,5 2,5 %	0,4 0,1 %				
	360	361	362	363	364	365	366

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA
M. Sarkkinen 1993

A-alue

Kvartsien jakauma ruuduittain:

kpl. määrä - paino gr. / kaikki
kpl. määrä - paino gr. / 0. krs.
kpl. määrä - paino gr. / 1. krs.
kpl. määrä - paino gr. / 2. krs.
kpl. määrä - paino gr. / 3. krs.
(kpl. määrä - paino gr. / 4. krs.)

kpl. määrä - paino gr.

-RINTEESTÄ POIMITUT

-RUUTU

-SORAKUOPAN REUNA

				1 - 0,4 0 1 - 0,4 0 0	363
					362
	97 - 720,7	2 - 0,1 2 - 0,1 0 0 0	11 - 260,7 3 - 16,8 7 - 236,8 1 - 7,1 0	34 - 67,1 31 - 33,6 2 - 0,2 2 - 33,3 0	361
	275 - 941,6	239 - 339,3 124 - 223,6 114 - 115,6 1 - 0,1 0	175 - 1386,3 87 - 385,5 69 - 570,2 19 - 430,6 0	22 - 108,4 5 - 19,7 10 - 17,3 7 - 71,4	360
	70 - 103,7	818 - 419,0 279 - 204,5 439 - 171,7 100 - 42,8 0	120 - 137,1 59 - 22,8 49 - 97,8 6 - 2,3 6 - 14,2		359
	1 - 0,1	48 - 58,0 8 - 13,5 36 - 40,5 3 - 3,9 1 - 0,1	74 - 83,5 3 - 0,9 33 - 31,9 29 - 16,9 9 - 33,9	63 - 92,7 22 - 32,4 40 - 60,1 1 - 0,2 0	358
		5 - 2,7 0 1 - 0,1 3 - 0,6 1 - 2,0	290 - 416,5 66 - 38,3 173 - 286,7 47 - 89,5 4 - 2,0	157 - 237,1 28 - 31,6 53 - 72,4 53 - 103,8 23 - 29,3 9 - 1,5	357
368	369	370	371	372	373

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA
M. Sarkkinen 1993

A-alue

Palaneen luun jakauma ruuduittain:

paino gr. - %-osuus / kaikki
paino gr. - %-osuus/ 0. krs.
paino gr. - %-osuus/ 1. krs.
paino gr. - %-osuus/ 2. krs.
paino gr. - %-osuus/ 3. krs.
(paino gr. - %-osuus/ 4. krs.)

paino grammoissa

RINTEESTÄ POIMITUT
(Eivät mukana %-osuudessa)

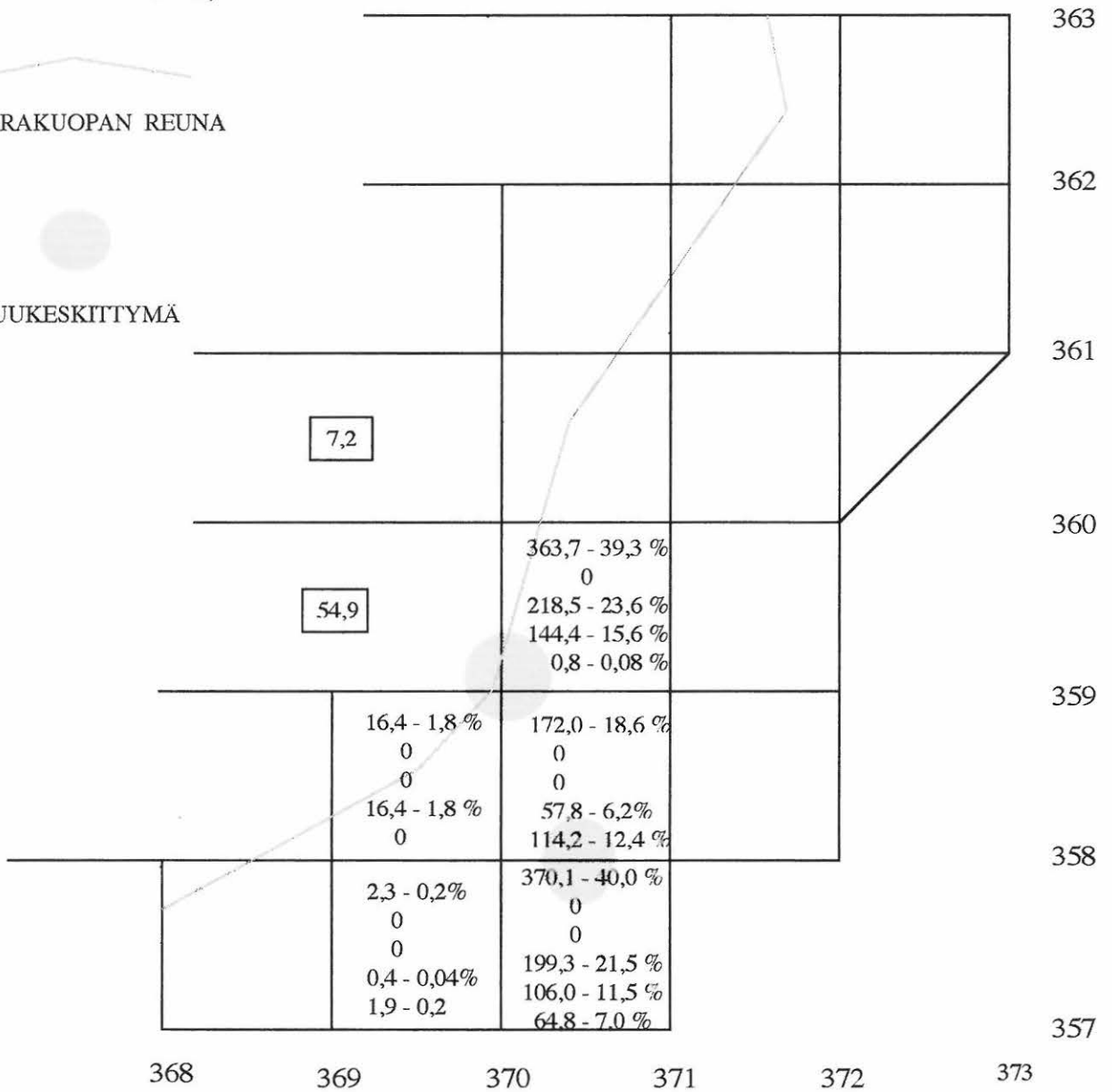

-SORAKUOPAN REUNA

LUUKESKITTYMÄ

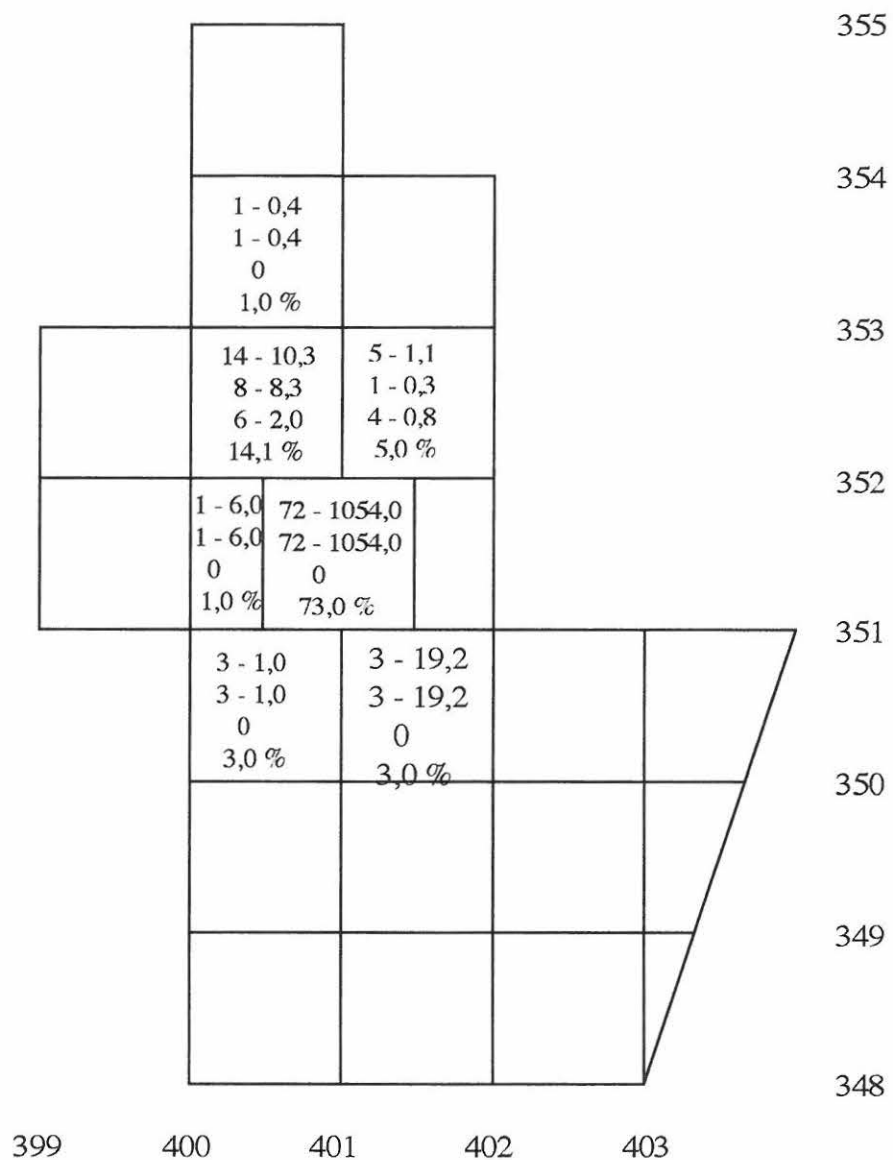
-RUUTU

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA
M. Sarkkinen 1993

B - alue
Kvartsien jakauma ruuduittain

kpl.määrä - paino gr. / kaikki
kpl.määrä - paino gr. / 1. krs.
kpl.määrä - paino gr. / 2. krs.
% - osuus kpl. määrän mukaan

SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA

Taulukko koeruuduista saaduista tiedoista ja arvio siitä miten ne ilmaisevat asuinpaikkaa.

Mukana kaikki sellaiset ruudut, joista saatu vähintään epäilyttävä P-arvo, joista on tehty mahdollinen asuinpaikkaan kuuluva likamaahavainto tai P-arvoon liittyvä muu, arvoa ehkä selittävä havainto ja joista on tehty löytö tai löytöjä.

Ruutu:	P-arvoluokka:	Likamaa tms:	Löytö:	As.paikkaa ilmaiseva:
495/431	3	-	-	+
495/421	1	-	-	ei
465/411	0	x?	-	ei
455/421	1	x	kvartsia	kyllä
445/421	0	x	-	+
435/411	1	x	-	kyllä
435/421	0	x	kvartsia	kyllä
425/411	1	-	-	ei
425/421	0	x	-	+
416/411	0	x	-	+
417/421	1	x	-	kyllä
405/421	1	?	-	ei
385/401	1	?	-	ei
355/411	1	?	moderni nuotio	ei
345/410	1	-	-	ei
325/401	1	-	-	ei
315/381	2	-	-	+
315/391	2	-	-	+
315/401	1	-	-	ei
305/401	3	x	-	kyllä
295/391	1 palaneesta	x	jaspisiskos	kyllä
295/401	1	? rautahiekkaa	-	+
285/371	3	x ei esihist.?	-	+
285/381	0	ei esihist.?	-	ei
285/401	1	-	-	ei
275/371	2	-	-	+
275/391	0	x	-	+
275/404	2	x Liesi-alue!	kvartsia-esin.+iskoksia	kyllä
265/371	1	2 x turve, ei huuht.	-	ei
255/381	1	?	-	ei
255/401	3	x	-	kyllä
245/281	1	2 x maannos	-	+
245/391	0 ja 1 palaneesta	x palanutta	kvartsi-iskos	kyllä
245/401	3	x	-	kyllä
235/391	3	x	-	kyllä
235/401	3,0 ja 1	x likamaakuoppa	-kvartsiesine+iskos	kyllä
225/391	1	-	-	ei
225/401	puuttuu	x	-	kyllä?
215/371	2	häiriö ei esihist?	-	+
215/391	1	x?	-	+
215/401	1	-	-	ei
205/391	3	vuoden 1992 kaivausalueen profiilista	-	kyllä
204/401	3	x	-	kyllä
195/391	3	vuoden 1992 kaivausalueen profiilista	-	kyllä
195/401	3	x	-	kyllä
185/391	1	-	-	ei
185/401	3	x	-	kyllä
175/401	3	x	-	kyllä
165/401	3	x	-	kyllä

SODANKYLÄ 147 SATTASEN SUU

Taulukkokoeruuduista saaduista tiedoista. Mukana vain ne koeruudet, joista löytöjä.

Pohjoinen alue

Ruutu:	Löytö:	Kommentti:
484/459	kvartsiittia 2	-Alueella paksu turve, jonka alla
479/449	kvartssia 2	ruskea hiekkamultakerros, jossa
473/449	kvartssia 2	kvartsit sijaitsivat. Palaneita kiviä
472/449	kvartssia 8	oli koealan 471-4/449 eteläosassa.
471/449	kvartssia 3	Kaivettu vain 1.taso
459/440	kvartssia 2	-Turpeenalaisesta mullasta

Eteläinen alue

Ruutu:	Löytö	Kpl.	Krs.	Likamaa tms:
280/400	kvartsi	1	3	likainen lössi
270/390	kvartssia	2	2	likainen lössi
260/390	kvartsi	1	2	likainen lössi
260/399	kvartssia	3	2	likainen lössi
250/380	kvartsi	1	1	likainen lössi
240/390	kvartssia	3	2	likainen lössi
240/400	kivilaji-iskos	1	1	ohut likainen lössi, alla hiekka
	kvartssia	5	1	sama
220/381	kvartssia	1	1	kivinen, lössiä
220/390	kvartssia	3	2	noen värjäämä lössi
220/400	kvartssia	6	1	likainen lössi
	kvartssia	4	2	likainen lössi
	kourutaltan teräkatk.		3	lössin ja puhtaan rajalta
	kvartssia	6	3	likainen lössi
210/390	kvartssia	12	3	kivikko, likamaata
210/400	kvartssia	6	1-3	likamaata, kiviä, "tuoretta" luuta
	kvartsiittia	1	1-3	sama
200/400	kvartssia	1	1	multaa, "tuoretta" luuta
	kvartssia	3	2	nokinen lössi
	kvartsiittia	1	2	sama
190/370	kvartssia	1	2	mullassa kvartsi ja kahvikupin frag.
190/380	kvartssia	1	1	palanutta kiveä, likamaata
190/390	kvartssia	1	1	fajanssia, "tuoretta" luuta, likam:ta
169/370	kvartssia	1	1	mullasta
	luuta?	1	1	sama
169/380	kvartssia	5	1	likamaata, nokimaata
160/380	kvartssia	5	1	likamaata, nokimaata
150/370	kvartssia	1	4	päällä täytehiekkä, paksu lössi
140/370	kvartssia	3	1	kiveä, soraa, multaa
	kvartssia	1	3	multaa ja kiveä
130/370	kvartssia	5	1	kiveä, vähän multaa
119/370	kvartssia	3	1	kiveä, vähän multaa
110/360	kvartssia	2	1	soraa, kiveä, multaa, savihiesua
	kvartssia	1	2	punertava hiekka, ruskea maa
100/360	kvartssia	2	1	kiviä, tummaa likaista maata

LUETTELO MUSTAVALKONEGATIIVEISTA:

Filmi nro: 60 Neulaniemi

- 95234 Työkuva koekuopilta hiekkakuopan kaakkoiskulmalla, koillisesta.
 95235 Koekaista 187/362-366 ennen turpeenpoistoa myöhemmän kaivausalueen paikalla, lounaasta.
 95236 Turpeenpoistoa kaivausalueella, painanne erottuu etuoikealla, koillisesta.
 95237 Kaivausalueen länsiosa, 0. taso, etelästä.
 95238 Kaivausalueen itäosa, 0. taso, etelästä.
 95239 Kaivausalue, 0. taso, lännestä.
 95240 Kaivausalue, 0. taso, ylhäältä, koillisesta.
 95241 Kaivausalue, 1. taso, ylhäältä, koillisesta.

62 Kotamaa

- 95242 Alue A, sorakuopan puoleinen profiili puhdistettuna 371/361-3, lännestä.
 95243 Sama, h:löt vasemmalta Ylimaunu, Kiiskinen, Harrinkoski ja Vuorinen.
 95244 Alue B, 2. taso, luoteesta.
 95245 Alue B, 2. taso, lounaasta.
 95246 Alue B, 2. taso, idästä.
 95247 Alue A, 0. taso, etelästä.
 95248 Alue A, 0. taso, eteläosa, pohjoisesta.
 95249 Alue A, 0. taso, pohjoisosa, koillisesta.
 95250 Alue A, sorakuopan puoleinen profiili alueen eteläosassa. Rinteestä puun juurelta kvartsia, palanutta kiveä ja luuta, lännestä.
 95251 Alue A, 1. taso, etelästä
 95252 Alue A, 1. taso, eteläosa, koillisesta.
 95253 Alue A, 1. taso, vasemmalla T. Ylimaunu, luoteesta.
 95254 Alue A, 2. taso, luoteesta.
 95255 Alue A, 2. taso, eteläkaakosta.
 95256 Painanne 1, luoteisprofiili 454/371,50-372,50, kaakosta.
 95257 Painanne 1, luoteisprofiili 454/372,50-373,50, koekaistan pohjalla näkyvissä noin 1 m levyinen horisontaalinen hiesukerros, kaakosta.
 95258 Painanne 1, luoteisprofiili 454/373,50-373,50, kaakosta.
 95259 Painanne 1, luoteisprofiili 454/374,50-375,50, kaakosta.
 95260 Painanne 1, kaakkoisprofiili 454/372,20-373,20, aiemmin tasossa näkynyt hiesukerros, laskee heikosti kohti kuopan keskustaa, luoteesta.
 95261 Alue A, 2. taso, etelästä.
 95262 Alue A, 3. taso, pohjoisesta.
 95263 Alue A, 3. taso, etelästä.
 95264 Alue A, 3. taso, eteläosa, keskellä luukuoppa 358/370,50 hieman ympäristöään tummempana, lounaasta.
 95265 Alue A, 3. taso, kaakosta
 95266 Alue A, 4. taso, pohjoisosa, länsiluoteesta.
 95267 Alue A, eteläosa, 3. taso, luukuoppa 4. tasossa, luoteesta.

63 Poikamalla

- 95268 Asuinpaikka kuvattuna Kitisen itärannalta, rantaan tulevat tiet erottuvat vaaleina aukkoina kuvan oikeassa reunassa, 1992 kaivausalue keskeltä hieman vasempaa olevien petäjien kohdalla, osa panoraamaa, idästä.
 95269 Asuinpaikka kuvattuna Kitisen itärannalta, alueen pohjoisosa, osa panoraamaa idästä.
 95270 Koeruutu 235/401, itäprofiili, likamaan raja, lännestä.

- 95271 Alueen pohjoisosaa linjalta N 475 etelään, horsmittuneesta leikauksesta ja sen takaisesta koekuopasta kvartsia, osa panoraamaa, pohjoisesta.
- 95272 Alueen pohjoisosaa linjalta N 475 etelään, osa panoraamaa, pohjoisesta.
- 95273 Alueen pohjoisosaa linjalta N 475 lounaaseen, äärimmäisenä oikealla Sodankylä – Ivalo –tie, osa panoraamaa, koillisesta.
- 95274 Alue 272-275/402-404, 0. taso, pohjoisesta
- 95275 Alueen profiili lieden 273,50-274,00/403,60 kohdalla, idästä.
- 95276 Alue 272-275/402-404, 1. taso, pohjoisesta
- 95277 Alue 272-275/402-404, 1. taso, etelästä.
- 95278 Alueen 272-275/402-404, 1. taso, länsiprofiili, Ylimaunu oikealla, idästä
- 95279 Kuva koekuopilta kohdasta 315/285 pohjoiseen, etualalla Kiiskinen.

87 Kelukoski E

- 95280 Yleiskuva as.paikalta, eteläisin notkelma, linjalta N 215 etelälounaaseen.
- 95281 Yleiskuva as.paikalta, eteläisin notkelma, linjalta N 215 etelälounaaseen.
- 95282 Yleiskuva as.paikalta, keskimäinen notkelma linjalta 210 pohjoiseen.
- 95283 Yleiskuva as.paikalta, keskimäinen notkelma linjalta 210 pohjoiseen.
- 95284 a) Panoraama asuinpaikalta, rajaavat jokivartta linjojen N 170 – N240 väliltä
b) eli kattaa as.paikan eteläosan, idästä.
- 95285 Asuinpaikan pohjoisosaa kuvattuna kiintopisteeltä etelään.
- 95286 Asuinpaikan keskiosa kuvattuna pitkin linjaa N 230 länteen.

147 Sattasen suu

- 95287 Yleiskuva harjanteen eteläpäästä, as.paikka harjanteella, etelästä.
- 95288 a) Panoraaman eteläosa, asuinpaikka keskittyy vasemmanpuoleisen kuvan alueelle, koillisesta ja idästä.
b)
- 95289 a) Panoraaman pohjoisosa, toinen löytökeskittymä oikeanpuoleisen auton keulan edessä, kaakosta ja etelästä.
b)

148 Mustasuvanto N

- 95290 Kuoppa 11 ennen kaivauksia, idästä.
- 95291 Kuoppa 11 ennen kaivauksia, ruudutettuna, kaakosta.
- 95292 Kuoppa 11, avattu kaakkoissektori, 0. tasossa, lännestä.
- 95293 Kaivausalue 5. tasossa, länsiprofiili, idästä.
- 95294 Kaivausalue 5. tasossa, länsiprofiili kuopan keskustassa, idästä.
- 95295 Kuopan 11 länsiprofiilin eteläosa, alue tasossa 3, idästä.
- 95296 Kuopan pohjoisprofiili, alueen keskus tasossa 5, reuna tasossa 3, takana T. Ylimaunu, etelästä.
- 95297 Kuopan 11 pohjoisprofiilin länsiosa, keskus tasossa 5, etelästä.
- 95298 Kuopan 11 pohjoisprofiilin itäosa tasossa 3, etelästä.
- 95299 Kuopan 11 keskusta 5. tasossa ja kaakkoissektorin länsi- ja pohjoisprofiilit, kaakosta.
- 95300 Kuopan 11 keskusta puolitettona ja pohjaan kaivettuna, kuopan maljainen profiili, pohjavesi ja sen alainen värjäytynyt hiekka, idästä.
- 95301 Kuopan 11 keskusta puolitettona ja pohjaan kaivettuna, kaakosta.
- 95302 Kuopan 11 pohjoispuoliskon länsiprofiili pohjoisosa 3. tasossa, idästä.
- 95303 Työkuva, kuopan 11 entisöintiä.
- 95304 Ryhmäkuva työvoimasta Sodankylän Kelukosken voimalaitoksen vaikutusalueen arkeologisilla tutkimuksilla, taustalla Kelukoski E:n as.paikkatormä. Vasemmalta: Jukka-Pekka Kiiskinen, Jukka-Pekka Harrinkoski, Jouni vuorinen, Miina-Liisa Tiikkaja, Marjo Bergdahl ja Timo Ylimaunu.

LUETTELO DIAPOSITIIVEISTA:

- Nro: 60 Neulaniemi
- 28407 Yleiskuva kaivausalueesta hiekkakuopan eteläreunalla, lounaasta.
 28408 Kaivausalue, 0. taso, ylhäältä, koillisesta.
 28409 Kaivausalue, 1. taso, ylhäältä, koillisesta.
 28410 Kaivausalueen länsiosa, 1. taso, ylhäältä, koillisesta.
 28411 Kaivausalueen itäosa, 1. taso, ylhäältä, koillisesta.
 28412 Kaivausalue 1. tasossa, painuman profiili, T. Ylimaunu, etelästä.
 28413 Koeojan vaaitusta, kaivausalue 1. tasossa, T.Y ja M.-L. Tiikkaja, lännestä.
 28414 Koeojat hiekkakuopan pohjoisreunalla 1. taso, linjakeppi palaneiden kivien kohdalla, epävirallinen kaatopaikka, pohjoisesta.
- 62 Kotamaa
- 28415 Matkalla kohti työmaata, aamuinen Kitisen ylitys Kotisuvannon alapuolisen nivan niskalla, lännestä.
 28416 Alue A ennen kaivauksia, huom. vyörymän kvartsit, takana koeruutu 361-4/373,5-374,5, etelästä.
 28417 Alue A, 0. taso, M.-L. T istumassa, etelästä. (Kuva T.Y.)
 28418 Alue A, pohjoisosa, 0. taso, koillisesta. (T.Y.)
 28419 Alue A, eteläosa, 0. taso, koillisesta. (T.Y.)
 28420 Alue A, 0. taso, profiili sorakuoppaan, väli 361,5-363, lännestä. (T.Y.)
 28421 Alue A, 0. taso, profiili sorakuoppaan, väli 360-361,5, lännestä. (T.Y.)
 28422 Alue A, 0. taso, profiili sorakuoppaan, väli n.359-361, lännestä. (T.Y.)
 28423 Alue A, 0. taso, profiili sorakuoppaan, väli 359,5-361,5, lännestä. (T.Y.)
 28424 Alue A, 1. taso, luoteesta.
 28425 Alue A, 1. taso, etelästä.
 28426 Alue A, 2. taso, etelästä.
 28427 Alue A, 2. taso, pohjoisosa, etelästä.
 28428 Alue A, 2. taso, eteläosa, pohjoisesta.
 28429 Alue A, 2. taso, etelästä.
 28430 Alue A, 3. taso, etelästä
 28431 Alue A, 3. taso, pohjoisosa, etelästä.
 28432 Alue A, 3. taso, eteläosa, pohjoisesta.
 28433 Koeoja A, 1. taso, etuala 2. tasossa, oikealta J.-P. Harrinkoski ja M.-L. T., koillisesta
 28434 Koeoja B, 1. tasossa, oikealta J.-P. Kiiskinen ja J.-P.H., kaakosta.
 28435 Työkuva alueelta A. T.Y. valmistautuu piirtämään.
 28436 Työkuva alueelta A. J.P. K poimii luita seulasta.
 28437 Alue B ennen kaivauksia, huom. kvartsit polulla, luoteesta.
 28438 Alue B, kohta 348-352/400-401,5, 1. taso, luoteesta.
 28439 Alue B, 1. taso, (348-352/400-401,5, 2. taso), luoteesta.
 28440 Alue B, 2. taso, luoteesta.
 28441 Venematka eteläiselle alueelle, lännestä.
 28442 Eteläinen alue, koeoja C, 1. taso, luoteesta.
 28443 Eteläinen alue, koeoja C, 3. taso, kaakosta.
 28444 Eteläinen alue, koeoja C, lounaisprofiili, r.204/392 3. taso, koillisesta.
 28445 Painanne 1, koeoja, huom. keskiosassa hiesukerros, koillisesta.
 28446 Painanne 1, koeoja, huom. keskiosassa hiesukerros, lounaasta.
 28447 Painanne 1, luoteisprofiili 454/371,50-372,50, kaakosta.
 28448 Painanne 1, luoteisprofiili 454/372,50-374 kaakosta.
 28449 Painanne 1, luoteisprofiili 454/374,30-375, kaakosta.
 28450 Painanne 1, kaakkoisprofiili 454/372,20-373,20, aiemmin tasona näkynyt hiesukerros, laskee heikosti kohti kuopan keskustaa, luoteesta.

63 Poikamalla

- 28451 Alueen pohjoisosaa linjalta N 475 etelään, horsmittuneesta leikauksesta ja sen takaisesta koekuopasta kvartssia , pohjoisesta.
- 28452 Kuva koekuopilta kohdasta 315/285 pohjoiseen, etualalla J.-P. K.
- 28453 Alueen keskiosaa linjalta N 300 etelään, myöhemmän ”liesi”-alueen paikka kuvan keskellä, pohjoisesta.
- 28454 Liesi-alueen profiili jokitörmästä puhdistettuna ennen kaivauksia lieden 273,50-274,00/403,60 kohdalla, idästä.
- 28455 Liesi-alue 272-275/402-404, 1. taso, etelästä.
- 28456 Alueen eteläosaa linjalta N 260 etelään, koeruutu 235/401 kuvan keskellä.
- 28457 Koeruutu 235/401, itäprofiili, likamaan raja myös pohjalla, lännestä.

87 Kelukoski E

- 28458 Asuinpaikkatörmä länsirannalta ilta-auringossa kuvattuna, länsiluoteesta
- 28459 Asuinpaikan pohjoisosaa kuvattuna kiintopisteeltä etelään, pohjoisesta.
- 28460 Yleiskuva asuinpaikalta, keskimäinen notkelma linjalta 210 pohjoiseen.
- 28461 Yleiskuva asuinpaikalta, eteläisin notkelma, linjalta N 215 etelälounaaseen.
- 28462 Yleiskuva asuinpaikan eteläisin osa linjalta 170 etelään, pohjoisesta.

147 Sattasen suu

- 28463 Yleiskuva Kotisuvannon etelärannalta kohti pohjoista, asuinpaikka-alue kuvan keskellä, pohjoisluoteeseen.
- 28464 Asuinpaikkaharjanne kuvan keskellä, kylätieltä kuvattuna, lounaasta.
- 28465 Yleiskuva asuinpaikan eteläosasta, harjanteen eteläpuolelta, etelästä.
- 28466 Koeruudun 150/370 itäprofiili, huomaa punainen tulvalössi, lännestä

148 Mustasuvanto N

- 28467 Kuopan 11 sijoittuminen maastoon, etelästä.
- 28468 Ruokatauko kuopan 11 luoteispuolella, huomaa suo ja kaarrot, kaakkoon.
J. Vuorinen, J.P.- K ja M.-L. T.
- 28469 Kuoppa 11 ennen kaivauksia, koillisesta.
- 28470 Kuoppa 11 ennen kaivauksia, etelästä.
- 28471 Kuoppa 11, avattu kaakkoissektori, 0. tasossa, ylhäältä kaakosta.
- 28472 Kaakkoissektorin länsiosa 1. tasossa, ylhäältä kaakosta.
- 28473 Kaakkoissektorin itäosa 1. tasossa, ylhäältä kaakosta.
- 28474 Kaakkoissektori 2. tasossa, ylhäältä kaakosta.
- 28475 Kaakkoissektorin pohjoisprofiili 4. tasossa, etelästä.
- 28476 Kaakkoissektorin länsi -ja pohjoisprofiilit 4. tasossa, kaakosta.
- 28477 Kaakkoissektorin länsiprofiili 4. tasossa, idästä.
- 28478 Koillissektorin länsiprofiilia, idästä
- 28479 Kaakkoissektorin pohjoisprofiili, keskus 5. tasossa, etelästä.
- 28480 Kaakkoissektorin länsiprofiili, keskus 5. tasossa, idästä.
- 28481 Kuoppa 11 puolitettona ja pohjaan kaivettuna, huomaa maljamaisuus, pohjavesi ja sen alainen värjäytynyt hiekka, kaakosta.
- 28482 Sama lähempää kuvattuna.
- 28483 Kuopan 11 keskusta puolitettona ja pohjaan kaivettuna, idästä.
- 28484 Kuopan 11 koillissektorin länsiprofiili, idästä.
- 28485 Työkuva, T. Ylimaunu entisöi kuoppaa 11.
- 28486 Ryhmäkuva työvoimasta Sodankylän Kelukosken voimalaitoksen vaikutusalueen arkeologisilla tutkimuksilla, taustalla Kelukoski E:n as.paikkatörmä. Vasemmalta: Jukka-Pekka Kiiskinen, Jukka-Pekka Harrinkoski, Jouni vuorinen, Miina-Liisa Tiikkaja, Marjo Bergdahl ja Timo Ylimaunu.

LUETTELO KARTOISTA:

NEULANIEMI:

YLEISKARTTA	1:1000
PINTAVAAITUSKARTTA	1:50
KORKEUSKÄYRÄKARTTA	1:50
TASOKARTTA, 1. taso	1:50
LÖYTÖKARTTA, 0. ja 1. krs.	1:50
LÖYTÖ SEKÄ PINTA- JA POHJAVAAITUSKARTTA, koeajat A ja B	1:50

KOTAMAA:

YLEISKARTTA	1:1000
A- JA B-ALUEET, PINTA JA POHJAVAAITUSKARTTA	1:50
A-ALUE, TASOKARTTA, 1. taso	1:50
A-ALUE, TASOKARTTA, 2. taso	1:50
A-ALUE, TASOKARTTA, 3. taso	1:50
B-ALUE, TASOKARTTA, 1. taso	1:50
PAINAUMA 1, POIKKILEIKKAUSKARTTA	1:10

POIKAMELLA:

YLEISKARTTA	1:1000
"LIESI"-ALUE, TASOKARTTA, 0. taso	1:50
"LIESI"-ALUE, TASOKARTTA, 1. taso	1:50

KELUKOSKI E:

YLEISKARTTA	1:1000
-------------	--------

SATTASEN SUU:

YLEISKARTTA	1:1000
-------------	--------

MUSTASUVANTO N:

YLEISKARTTA	1:1000
KUOPPA 11, PINTAVAAITUSKARTTA, Kaakkoissektori	1:50
KUOPPA 11, TASOKARTTA, tasot 1, 2, 3 ja 4	1:10
KUOPPA 11, POIKKILEIKKAUSKARTTA A, 396-400/200	1:10
KUOPPA 11, POIKKILEIKKAUSKARTTA B, 400-404/200	1:10
KUOPPA 11, POIKKILEIKKAUSKARTTA, 400/200-204	1:10

RAPORTTI LUUANALYYSISTA

Pirkko Ukkonen

NEULANIEMI

KOTAMAA

KELUKOSKIE

ja

SATTASEN SUU

SODANKYLÄ 87 Kelukoski E (KM 27959) / Sarkkinen 1993

Luuanalyysi 31.12.1993 Pirkko Ukkonen

ei määritettäviä fragmentteja

SODANKYLÄ 147 Sattasen suu (KM 27960) / Sarkkinen 1993

Luuanalyysi 31.12.1993 Pirkko Ukkonen

ei määritettäviä fragmentteja

SODANKYLÄ 62 Kotamaa (KM 27957) / Sarkkinen 1993

Luuanalyysi 31.12.1993 Pirkko Ukkonen

Aineistosta määritettiin 56 fragmenttia, jotka ja-
kautuivat seuraavasti:

Alces alces (hirvi)	29 fr.	
Rangifer tarandus (peura)	4	
Cervidae sp. (hirvieläimet)	14	
Castor fiber (majava)	2	
Mammalia sp. (nisäkkäät)	3	52
Aves sp. (linnut)	1	1
Teleostei sp. (kalat)	3	3

Aineiston ongelmana oli hirven ja peuran luiden erottaminen toisistaan. Hirvieläinten luut ovat muodoltaan hyvin samankaltaisia ja lajit voidaankin yleensä erottaa vain koon perusteella. Pienissä fragmenteissa ei kokoero aina ole selvä ja lajinmäärittäminen voi siksi olla epävarma. Olen käyttänyt lajitason määrittämistä vain mielestäni selvissä tapauksissa, muut fragmentit on määritetty tasolle Cervidae (hirvieläimet).

Yleisesti linnun luuksi määritetty fragmentti kuuluu riekon (*Lagopus lagopus*) kokoiselle linnulle, mutta varsinainen lajinmäärittäminen ei ollut mahdollista. Kalojen nikamia ei myöskään voitu määrittää lajilleen.

Tieteellisten termien selitykset löytyvät Museovieraston julkaisusta "Johdatus arkeologiseen luuanalyysiin" (Fortelius 1981).

Parhain terveisin

Pirkko Ukkonen

SODANKYLÄ 62 Kotamaa (KM 27957) / Sarkkinen 1993

Luuanalyysi 31.12.1993 Pirkko Ukkonen

27957:91	1	calcaneum sin. fr.	Alces alces
	1	unciforme sin. fr.	"
	2	phal. (III/IV)1 prox. fr.	"
	6	phal. (III/IV)1 dist. fr.	"
	1	phal. (III/IV)2 dist. fr.	"
	1	lunare dex. fr.	Rangifer tarandus
	1	phal. (II/V)2 dist. fr.	Cervidae sp.
	1	phal. (II/V)3 prox. fr.	"
	1	phal. (III/IV)3 dist. fr.	"
27957:93	1	os sacrum fr.	Alces alces
	1	lunare dex. fr.	"
	3	phal. (III/IV)1 dist. fr.	"
	3	phal. (III/IV)2 dist. fr.	"
	1	praemaxillare sin. fr.	Castor fiber
	2	vertebra fr.	Teleostei sp.
27957:113	1	phal. (III/IV)2 dist. fr.	Alces alces
27957:121	1	phal. (III/IV)3 dist. fr.	Cervidae sp.
	1	costa fr.	Mammalia sp.
27957:125	1	phal. (III/IV)1 dist. fr.	Alces alces
	2	phal. (III/IV)1 dist. fr.	Rangifer tarandus
	1	calcaneum sin. fr.	Cervidae sp.
	1	calcaneum dex. fr.	"
	1	os sesamoideus fr.	"
	1	cuboideum sin. fr.	Castor fiber
	2	costa fr.	Mammalia sp.
27957:164	1	lunare dex. fr.	Alces alces
	1	magnum+trapexoideum dex. fr.	"
	2	phal. (III/IV)1 dist. fr.	Cervidae sp.
	1	phal. (III/IV)2 dist. fr.	"
	1	phal. (III/IV)3 dist. fr.	"
	1	os sesamoideus fr.	"
	1	tibiotarsus dex. dist. fr.	Aves sp. (Lagopus lagopus)
27957:167	1	mt II/V	Alces alces
	1	phal. (III/IV)1 dist. fr.	"
	1	phal. (III/IV)2 prox. fr.	"
	1	phal. (III/IV)2 dist. fr.	"
	2	astragalus sin./dex. fr.	Cervidae sp.
27957:169	1	mt II/V dist. fr.	Alces alces
27957:222	1	os sesamoideus	Alces alces
	1	vertebra fr.	Teleostei sp.
27957:268	1	ecto+mesocuneiforme sin. fr.	Rangifer tarandus

SODANKYLÄ 60 Neulaniemi (KM27956) / Sarkkinen 1993

Luuanalyysi 31.12.1993 Pirkko Ukkonen

Aineistosta määritettiin 27 fragmenttia, jotka ja-
kautuivat seuraavasti:

Alces alces (hirvi)	2 fr.
Rangifer tarandus (peura)	5
Cervidae sp. (hirvieläimet)	1
Castor fiber (majava)	17
Mammalia sp. (nisäkkäät)	2

Vaikka majavan luita on määritetyssä aineistossa eniten, muodostavat hirvieläinten luut valtaosan koko aineistosta. Jakauman harha johtuu siitä, että suurten nisäkkäiden, varsinkin hirven, luufragmenteista vain murto-osassa on tunnistuksen kannalta tärkeitä tuntomerkkejä, kun taas majavan luista suurin osa voidaan määrittää. Toinen aineistoon liittyvä ongelma on hirven ja peuran luiden erottaminen toisistaan. Hirvieläinten luut ovat muodoltaan hyvin samankaltaisia ja lajit voidaankin yleensä erottaa vain koon perusteella. Pienissä fragmenteissa ei kokoero aina ole selvä ja lajinmääritys voi siksi olla epävarma. Olen käyttänyt lajitason määrittystä vain mielestäni selvissä tapauksissa, muut fragmentit on määritetty tasolle Cervidae (hirvieläimet).

Tieteellisten termien selitykset löytyvät Museoviraston julkaisusta "Johdatus arkeologiseen luuanalyysiin" (Fortelius 1981).

Selviä työstön jälkiä ei luufragmenteissa mielestäni ollut - mahdollisesti ruudun n:o 20 vaalemman kappaleen reunalovea lukuun ottamatta.

Parhain terveisin

Pirkko Ukkonen

SODANKYLÄ 60 Neulaniemi (KM 27956) / Sarkkinen 1993

Luuanalyysi 31.12.1993 Pirkko Ukkonen

27956:20	1	ecto+mesocuneiforme sin. fr.	Alces alces
	1	calcaneum sin. fr.	"
	1	malleolare sin. fr.	Rangifer tarandus
	1	phal. /III/IV)2 prox. fr.	Cervidae sp.
	1	cranium, jugale dex. fr.	Castor fiber
	1	mt II sin. diaph. fr.	"
	1	mt III sin. prox. fr.	"
	1	mt III sin. dist. fr.	"
	1	astragalus dex. fr.	"
	1	naviculare dex. fr.	"
	1	phal. 2	"
	1	costa fr.	"
27956:27	1	ulna sin., inc. sem.	Rangifer tarandus
	1	lunare sin.	"
	1	lunare sin. fr.	"
	1	mandibula sin./dex. fr.	Castor fiber
	1	dens fr.	"
	1	fibula sin. dist. epiph.	"
	1	fibula dex. diaph. fr.	"
	1	mt IV dex. prox. fr.	"
	1	phal. 2 excl. prox. epiph.	"
	1	costa fr.	"
	1	vertebra, proc. art. fr.	"
	2	costa fr.	Mammalia sp.
27956:59	1	mandibula sin., cap. mand. fr.	Castor fiber
27956:69	1	ecto+mesocuneiforme sin. fr.	Rangifer tarandus

FOSFORIANALYYSI JA SEN TILASTOT
SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA
1993
Timo Jussila

SODANKYLÄ KELUKOSKI POIKAMELLA
FOSFORIANALYYSI 1993

Tilastot ja kuvaus

Pitoisuuslistat: X/Y -järjestyksessä
nro-järjestyksessä
pitoisuusjärjestyksessä

FOSFORIANALYYSIN TILASTOT KOHTEESTA: **SODANKYLÄ 63**

Analyysisarja: 9.93T

Näytemäärä : 106 Keskiarvo: 23 (suurempia: 34 kpl, 32 %)
Suurin arvo: 111 Hajonta : 19
Pienin arvo: 0
Mediaani : 18
Kriittinen arvo h: 39.22
Pienin merkitsevä: 21 (41 kpl, 39 %) P mg/kg
Graafisen tarkastelun luokkaväli: 20 Luokkia: 6
-Pienin erittäin merkitsevä arvo (3): 41 (14 kpl, 13 %)
Perustelu: oletus jakaumasta ("pitkän hännän alku")
-Pienin merkitsevä arvo (2): 36 (5 kpl, 5 %)
Perustelu: 2 x mediaanin pitoisuus
-Pienin epäilyttävä arvo (1): 21 (25 kpl, 24 %)
Perustelu: mediaanin luottamusvälin 99% vast. pitoisuus

Analyysi on suoritettu Arrheniuksen menetelmän sovellutuksena, jossa 5 g raekooltaan alle 1 mm maata on uutettu 2 % sitruunahappoliuoksessa. Saatu uutis on kehitetty ammoniummolybdaattirikkihappo liuoksella, josta on mitattu liuoksen väri-intensiteetti kolorimetrillä. Laboratorioanalyysissä ei tullut esiin mitään tavallisuudesta poikkeavaa. Saadut pitoisuudet on ilmoitettu puhtaana fosforina P mg/kg maata. Mitatut pitoisuudet ovat absoluuttisesti melko pieniä, mutta eivät mitenkään tavattomia. Kohonneet pitoisuudet erottuvat, joskin pitoisuuksien jakauma on normaali (oikealle vino), eikä jakaumasta voi havaita selviä pitoisuuspiikkejä. Pitoisuuksien merkittävyysrajat perustuvat tilastoanalyysiin ja "terveeseen järkeen".

Näytteenotto on onnistunut erittäin hyvin. Pitoisuuksien ja näytteenottosyvyyden välinen korrelaatio ja regressio ovat 0, samoin pitoisuuksien ja B-kerroksen paksuuden, sekä pitoisuuksien ja B-kerroksen ylärajan ja alarajan syvyyksien väliset korrelaatiot ja regressiokertoimet. Nämä edellä luetellut näytteenottoon liittyvät seikat eivät ole millään lailla vaikuttaneet analyysiin. On huomattava, että palanut (punaiseksi palanut, eli rauta on kiteytynyt) maa ei kykene sitomaan fosforia ja jo ennen palamista sitoutunut fosfori on vapautunut.

Espoo 20.9. 1993

Timo Jussila
Mikroliitti Oy

SODANKYLÄ 63
KELUKOSKI POIKAMELLA
FOSFORIANALYYSI 1993

Näytteet X/Y järjestyksessä

syv = näytteenottosyvyys

ylä = näytteenottokerroksen B ylärajan syvyys

ala = näytteenottokerroksen B alarajan syvyys

P = fosforipitoisuus P mg/kg

A = pitoisuuden merkittävyyssarvo

3 = eritt. merkittävä

2 = merkittävä

3 = epäilyttävä

nro	X	Y	SYV	ylä	ala	P	A	
1	165	401	35	9	35	59	3	
2	175	401	40	12	41	57	3	
4	185	391	39	13	41	30	1	
3	185	401	44	12	47	58	3	
7	195	383	35	11	39	18	0	
6	195	391	30	14	41	41	3	
5	195	401	39	2	41	69	3	
11	205	371	40	11	44	13	0	
10	205	381	30	8	33	13	0	
9	205	391	35	3	36	41	3	
8	205	401	30	7	40	61	3	
14	214	381	40	7	50	13	0	
15	215	371	35	11	38	38	2	
13	215	391	33	16	36	21	1	
12	215	401	51	4	58	28	1	
19	225	371	34	3	38	9	0	
18	225	381	37	11	43	9	0	
17	225	391	30	5	35	26	1	
16	225	401	37	10	43	0	0	puuttuu
22	234	381	27	6	32	15	0	
23	235	371	27	11	33	13	0	likamaa?
21	235	391	30	8	53	48	3	palanut likamaa
32	235	401	38	10	41	34	0	
20	235	401	60	5	70	22	1	
33	235	401	25	10	41	71	3	likamaa
27	245	371	25	6	38	15	0	
26	245	381	35	15	46	21	1	tuplamaanos
34	245	391	35	4	72	20	0	
25	245	391	60	4	72	28	1	palanut krs
24	245	401	27	4	41	71	3	lika, hiili, palanut

nro	X	Y	SYV	ylä	ala	P	A	
31	255	371	35	10	0	16	0	
30	255	381	33	7	43	35	1	
29	255	391	35	4	49	18	0	ei A:ta
28	255	401	38	1	51	44	3	likamaa
38	265	371	30	15	40	35	1	tuplamaannos
37	265	381	30	8	39	15	0	
36	265	391	30	6	37	11	0	
35	265	401	35	8	43	19	0	
39	274	404	28	12	32	38	2	
42	275	371	30	10	35	38	2	
41	275	381	30	8	38	16	0	
48	275	391	35	4	38	11	0	
40	275	391	26	4	35	16	0	likamaa vaalea
47	285	371	35	7	42	100	3	
46	285	381	27	2	41	3	0	
45	285	391	33	3	40	11	0	
44	285	401	15	3	27	25	1	likamaa, ei A:ta
43	295	381	25	11	35	13	0	tuplamaannos
50	295	391	25	5	35	22	1	palanutta,harmaata
49	295	401	9	1	25	24	1	ei A:ta
52	305	391	25	6	41	17	0	
51	305	401	13	1	36	111	3	likamaa, ei A:ta
55	315	381	30	10	40	36	2	
54	315	391	20	7	23	39	2	
53	315	401	30	5	40	25	1	
58	325	381	30	10	36	8	0	
57	325	391	35	15	53	9	0	
56	325	401	30	10	40	32	1	
62	325	410	30	9	41	19	0	
61	335	381	30	9	40	14	0	
60	335	390	30	1	41	12	0	
59	335	401	25	9	32	10	0	
63	335	410	22	1	45	19	0	ei A:ta
64	345	391	35	17	60	12	0	
65	345	401	30	4	50	10	0	
66	345	411	35	4	56	30	1	
69	355	391	30	2	39	10	0	
68	355	401	30	9	34	14	0	
71	355	411	35	9	40	30	1	
72	365	391	30	4	35	11	0	
70	365	401	30	4	47	0	0	
67	367	411	35	6	45	21	1	
74	375	391	30	4	38	21	1	
73	375	401	25	4	41	16	0	
76	385	401	25	2	38	25	1	

98	385	411	30	5	37	18	0	
nro	X	Y	SYV	ylä	ala	P	A	
75	387	391	15	3	30	4	0	
78	395	401	30	6	33	9	0	
77	395	411	30	8	40	18	0	
80	405	401	30	9	40	11	0	
79	405	411	35	4	44	4	0	
100	405	421	30	15	38	23	1	
108	415	401	35	12	45	9	0	
81	416	411	30	12	50	4	0	
93	417	421	30	8	30	32	1	
84	425	401	35	9	45	7	0	
83	425	411	35	3	44	21	1	
94	425	421	25	9	32	7	0	
86	435	401	35	8	37	10	0	
85	435	411	35	12	43	22	1	
96	435	421	60	8	69	15	0	
88	445	401	35	11	42	12	0	
87	445	411	27	12	37	7	0	
95	445	421	30	2	37	20	0	
90	455	401	35	7	37	10	0	
89	455	411	30	12	38	11	0	
92	455	421	30	4	40	21	1	
106	464	401	27	5	50	17	0	
104	465	411	30	1	38	15	0	
82	475	401	25	5	35	4	0	
99	475	411	30	6	36	10	0	
101	485	401	25	6	28	10	0	
103	485	411	30	4	38	18	0	
105	485	421	30	1	30	11	0	
102	495	401	30	8	41	7	0	
107	495	411	25	5	35	8	0	
97	495	421	25	2	31	24	1	
91	495	431	25	9	29	41	3	

SODANKYLÄ 63
KELUKOSKI POIKAMELLA
FOSFORIANALYYSI 1993

Näytteet numerojärjestyksessä

syv = näytteenottosyvyys

ylä = näytteenottokerroksen B ylärajan syvyys

ala = näytteenottokerroksen B alarajan syvyys

P = fosforipitoisuus P mg/kg

A = pitoisuuden merkittävyysarvo

3 = eritt. merkittävä

2 = merkittävä

3 = epäilyttävä

nro	X	Y	SYV	ylä	ala	P	A	
1	165	401	35	9	35	59	3	
2	175	401	40	12	41	57	3	
3	185	401	44	12	47	58	3	
4	185	391	39	13	41	30	1	
5	195	401	39	2	41	69	3	
6	195	391	30	14	41	41	3	
7	195	383	35	11	39	18	0	
8	205	401	30	7	40	61	3	
9	205	391	35	3	36	41	3	
10	205	381	30	8	33	13	0	
11	205	371	40	11	44	13	0	
12	215	401	51	4	58	28	1	
13	215	391	33	16	36	21	1	
14	214	381	40	7	50	13	0	
15	215	371	35	11	38	38	2	
16	225	401	37	10	43	0	0	puuttuu
17	225	391	30	5	35	26	1	
18	225	381	37	11	43	9	0	
19	225	371	34	3	38	9	0	
20	235	401	60	5	70	22	1	
21	235	391	30	8	53	48	3	palanut likamaa
22	234	381	27	6	32	15	0	
23	235	371	27	11	33	13	0	likamaa?
24	245	401	27	4	41	71	3	lika, hiili, palanut
25	245	391	60	4	72	28	1	palanut krs
26	245	381	35	15	46	21	1	tuplamaanos
27	245	371	25	6	38	15	0	
28	255	401	38	1	51	44	3	likamaa
29	255	391	35	4	49	18	0	ei A:ta
30	255	381	33	7	43	35	1	

nro	X	Y	SYV	ylä	ala	P	A	
31	255	371	35	10	0	16	0	
32	235	401	38	10	41	34	0	
33	235	401	25	10	41	71	3	likamaa
34	245	391	35	4	72	20	0	
35	265	401	35	8	43	19	0	
36	265	391	30	6	37	11	0	
37	265	381	30	8	39	15	0	
38	265	371	30	15	40	35	1	tuplamaannos
39	274	404	28	12	32	38	2	
40	275	391	26	4	35	16	0	likamaa vaalea
41	275	381	30	8	38	16	0	
42	275	371	30	10	35	38	2	
43	295	381	25	11	35	13	0	tuplamaannos
44	285	401	15	3	27	25	1	likamaa, ei A:ta
45	285	391	33	3	40	11	0	
46	285	381	27	2	41	3	0	
47	285	371	35	7	42	100	3	
48	275	391	35	4	38	11	0	
49	295	401	9	1	25	24	1	ei A:ta
50	295	391	25	5	35	22	1	palanutta,harmaata
51	305	401	13	1	36	111	3	likamaa, ei A:ta
52	305	391	25	6	41	17	0	
53	315	401	30	5	40	25	1	
54	315	391	20	7	23	39	2	
55	315	381	30	10	40	36	2	
56	325	401	30	10	40	32	1	
57	325	391	35	15	53	9	0	
58	325	381	30	10	36	8	0	
59	335	401	25	9	32	10	0	
60	335	390	30	1	41	12	0	
61	335	381	30	9	40	14	0	
62	325	410	30	9	41	19	0	
63	335	410	22	1	45	19	0	ei A:ta
64	345	391	35	17	60	12	0	
65	345	401	30	4	50	10	0	
66	345	411	35	4	56	30	1	
67	367	411	35	6	45	21	1	
68	355	401	30	9	34	14	0	
69	355	391	30	2	39	10	0	
70	365	401	30	4	47	0	0	
71	355	411	35	9	40	30	1	
72	365	391	30	4	35	11	0	
73	375	401	25	4	41	16	0	
74	375	391	30	4	38	21	1	
75	387	391	15	3	30	4	0	

76	385	401	25	2	38	25	1
nro	X	Y	SYV	ylä	ala	P	A
77	395	411	30	8	40	18	0
78	395	401	30	6	33	9	0
79	405	411	35	4	44	4	0
80	405	401	30	9	40	11	0
81	416	411	30	12	50	4	0
82	475	401	25	5	35	4	0
83	425	411	35	3	44	21	1
84	425	401	35	9	45	7	0
85	435	411	35	12	43	22	1
86	435	401	35	8	37	10	0
87	445	411	27	12	37	7	0
88	445	401	35	11	42	12	0
89	455	411	30	12	38	11	0
90	455	401	35	7	37	10	0
91	495	431	25	9	29	41	3
92	455	421	30	4	40	21	1
93	417	421	30	8	30	32	1
94	425	421	25	9	32	7	0
95	445	421	30	2	37	20	0
96	435	421	60	8	69	15	0
97	495	421	25	2	31	24	1
98	385	411	30	5	37	18	0
99	475	411	30	6	36	10	0
100	405	421	30	15	38	23	1
101	485	401	25	6	28	10	0
102	495	401	30	8	41	7	0
103	485	411	30	4	38	18	0
104	465	411	30	1	38	15	0
105	485	421	30	1	30	11	0
106	464	401	27	5	50	17	0
107	495	411	25	5	35	8	0
108	415	401	35	12	45	9	0

SODANKYLÄ 63
KELUKOSKI POIKAMELLA
FOSFORIANALYYSI 1993

Näytteet fosforipitoisuusjärjestyksessä

syv = näytteenottosyvyys

ylä = näytteenottokerroksen B ylärajan syvyys

ala = näytteenottokerroksen B alarajan syvyys

P = fosforipitoisuus P mg/kg

A = pitoisuuden merkittävyysarvo

3 = eritt. merkittävä

2 = merkittävä

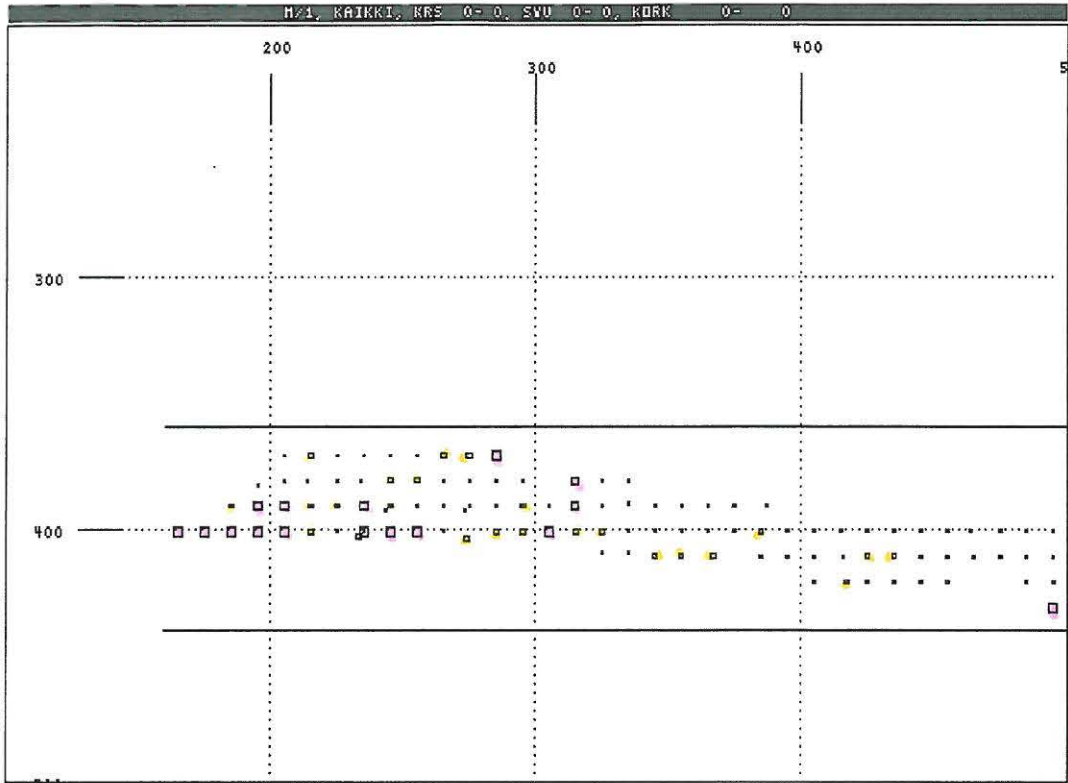
3 = epäilyttävä

nro	X	Y	SYV	ylä	ala	P	A	
51	305	401	13	1	36	111	3	likamaa, ei A:ta
47	285	371	35	7	42	100	3	
24	245	401	27	4	41	71	3	lika, hiili, palanut
33	235	401	25	10	41	71	3	likamaa
5	195	401	39	2	41	69	3	
8	205	401	30	7	40	61	3	
1	165	401	35	9	35	59	3	
3	185	401	44	12	47	58	3	
2	175	401	40	12	41	57	3	
21	235	391	30	8	53	48	3	palanut likamaa
28	255	401	38	1	51	44	3	likamaa
6	195	391	30	14	41	41	3	
9	205	391	35	3	36	41	3	
91	495	431	25	9	29	41	3	
54	315	391	20	7	23	39	2	
15	215	371	35	11	38	38	2	
39	274	404	28	12	32	38	2	
42	275	371	30	10	35	38	2	
55	315	381	30	10	40	36	2	
30	255	381	33	7	43	35	1	
38	265	371	30	15	40	35	1	tuplamaannos
32	235	401	38	10	41	34	0	
56	325	401	30	10	40	32	1	
93	417	421	30	8	30	32	1	
4	185	391	39	13	41	30	1	
66	345	411	35	4	56	30	1	
71	355	411	35	9	40	30	1	
12	215	401	51	4	58	28	1	
25	245	391	60	4	72	28	1	palanut krs
17	225	391	30	5	35	26	1	
44	285	401	15	3	27	25	1	likamaa, ei A:ta

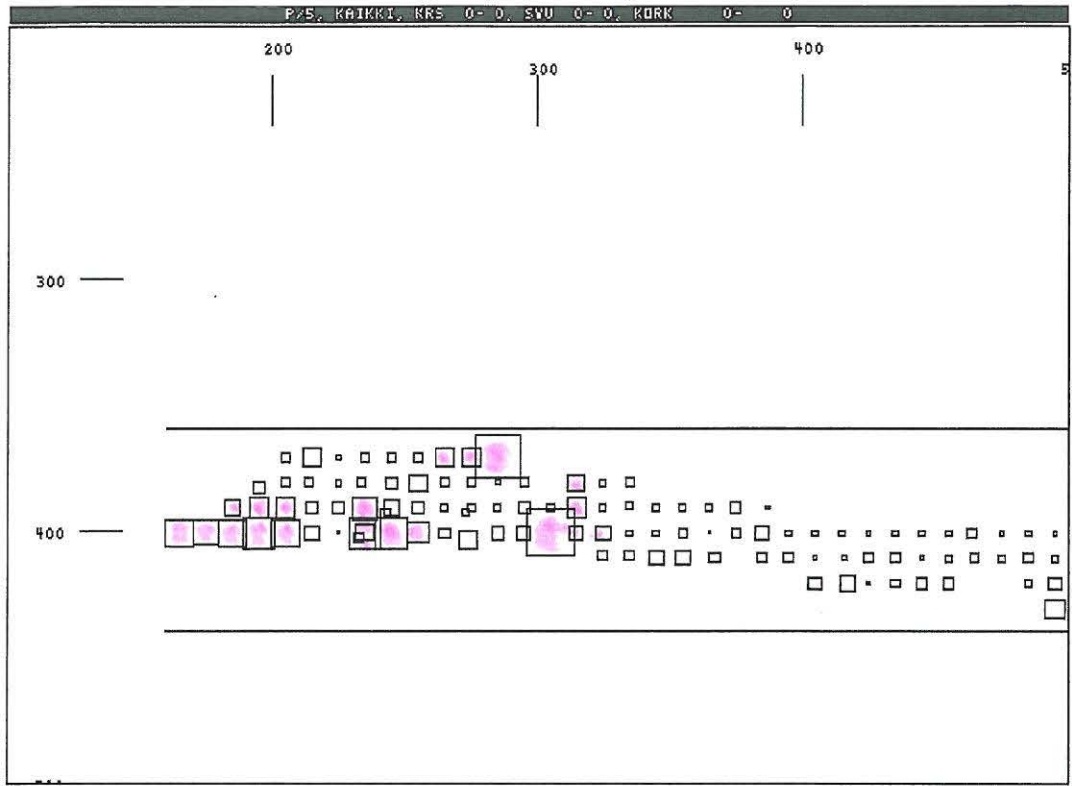

nro	X	Y	SYV	ylä	ala	P	A	
53	315	401	30	5	40	25	1	
76	385	401	25	2	38	25	1	
49	295	401	9	1	25	24	1	ei A:ta
97	495	421	25	2	31	24	1	
100	405	421	30	15	38	23	1	
20	235	401	60	5	70	22	1	
50	295	391	25	5	35	22	1	palanutta,harmaata
85	435	411	35	12	43	22	1	
13	215	391	33	16	36	21	1	
26	245	381	35	15	46	21	1	tuplamaannos
67	367	411	35	6	45	21	1	
74	375	391	30	4	38	21	1	
83	425	411	35	3	44	21	1	
92	455	421	30	4	40	21	1	
34	245	391	35	4	72	20	0	
95	445	421	30	2	37	20	0	
35	265	401	35	8	43	19	0	
62	325	410	30	9	41	19	0	
63	335	410	22	1	45	19	0	ei A:ta
7	195	383	35	11	39	18	0	
29	255	391	35	4	49	18	0	ei A:ta
77	395	411	30	8	40	18	0	
98	385	411	30	5	37	18	0	
103	485	411	30	4	38	18	0	
52	305	391	25	6	41	17	0	
106	464	401	27	5	50	17	0	
31	255	371	35	10	0	16	0	
40	275	391	26	4	35	16	0	likamaa vaalea
41	275	381	30	8	38	16	0	
73	375	401	25	4	41	16	0	
22	234	381	27	6	32	15	0	
27	245	371	25	6	38	15	0	
37	265	381	30	8	39	15	0	
96	435	421	60	8	69	15	0	
104	465	411	30	1	38	15	0	
61	335	381	30	9	40	14	0	
68	355	401	30	9	34	14	0	
10	205	381	30	8	33	13	0	
11	205	371	40	11	44	13	0	
14	214	381	40	7	50	13	0	
23	235	371	27	11	33	13	0	likamaa?
43	295	381	25	11	35	13	0	tuplamaannos
60	335	390	30	1	41	12	0	
64	345	391	35	17	60	12	0	
88	445	401	35	11	42	12	0	

36	265	391	30	6	37	11	0	
nro	X	Y	SYV	ylä	ala	P	A	
45	285	391	33	3	40	11	0	
48	275	391	35	4	38	11	0	
72	365	391	30	4	35	11	0	
80	405	401	30	9	40	11	0	
89	455	411	30	12	38	11	0	
105	485	421	30	1	30	11	0	
59	335	401	25	9	32	10	0	
65	345	401	30	4	50	10	0	
69	355	391	30	2	39	10	0	
86	435	401	35	8	37	10	0	
90	455	401	35	7	37	10	0	
99	475	411	30	6	36	10	0	
101	485	401	25	6	28	10	0	
18	225	381	37	11	43	9	0	
19	225	371	34	3	38	9	0	
57	325	391	35	15	53	9	0	
78	395	401	30	6	33	9	0	
108	415	401	35	12	45	9	0	
58	325	381	30	10	36	8	0	
107	495	411	25	5	35	8	0	
84	425	401	35	9	45	7	0	
87	445	411	27	12	37	7	0	
94	425	421	25	9	32	7	0	
102	495	401	30	8	41	7	0	
75	387	391	15	3	30	4	0	
79	405	411	35	4	44	4	0	
81	416	411	30	12	50	4	0	
82	475	401	25	5	35	4	0	
46	285	381	27	2	41	3	0	
16	225	401	37	10	43	0	0	puuttuu
70	365	401	30	4	47	0	0	

• Suhteelliset pitoisuudet

ABSOLUUTISET PITOISUDET

SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

4.95234

TYÖKUVA KOE KUOPILTA HIEKKAKUOPAN KAAKKOIS-
KULMALTA. KOILHISESTA.

495235

KOEKAISTA 187/362-366 ENNEN TURPEENPOISTOA
MYÖHEMMÄN KAIVAUSALUEEN PAIKALLA.
LÖUNASTA.

SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

f. 95236

TURPEENPOISTOA KAIVAUSALUEELLA, PAINANNE
EROTTU ETUOIKEALLA, KOILLISESTA.

f. 95239

KAIVAUSALUE O. TASO. LÄNNESTÄ.

SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

f. 95237

KAIVAUSALUEEN LÄNSIOSA, O. TASO. ETELÄSTÄ.

f. 95238

KAIVAUSALUEEN ITÄOSA, O. TASO. ETELÄSTÄ.

SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

f. 95240

KAIVAUSALUE, 0. TASO, YLHÄÄLTÄ KOILLISESTA.

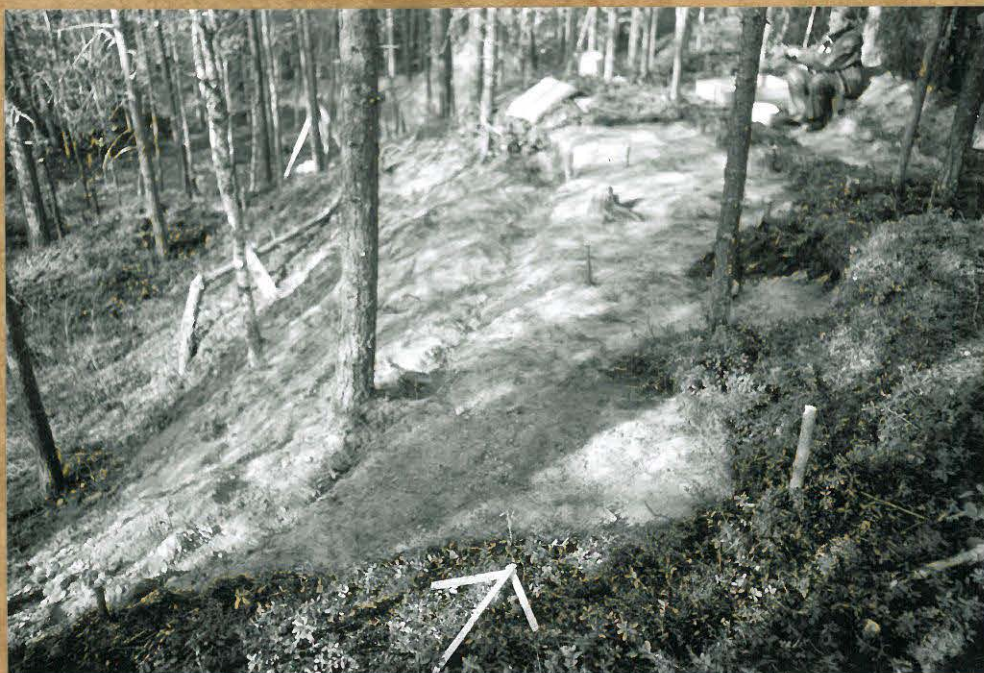

f. 95241

KAIVAUSALUE 1. TASO, YLHÄÄLTÄ KOILLISESTA.

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

f. 95247

A-ALUE, 0. TASO. ETELÄSTÄ.

A-ALUE, 1. TASO.
 VASEMMALLA T. YLIHAUNU.
 LUGTEESTA.

f. 95253

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

A-ALUE, 2. TASO.
ETELÄSTÄ.

A-ALUE, 3. TASO.
ETELÄSTÄ

f. 95261

f. 95265

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

f. 95249

A-ALUE, PUHDISTUSKERROKSEN POISTOA. SORAKUOPAN PUOLEINEN PROFIILI PUHDISTETTUNA, N. 371/361-3. VASEMMHALTA YLIMAUNU, KIISKINEN JA HARRINKOSKI, LÄNNESTÄ

f. 95250

A-ALUE, SORAKUOPAN PUOLEISTA ALUEEN ETELÄSSÄSSÄ. VALUMASTA PUUN JUURELTA KVARTSIA, PALANUTTA LUUTA JA KIVEÄ, LÄNNESTÄ.

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

f. 95246

B-ALUE, 2. TASO. IDÄSTÄ.

f. 95260

PAINANNE 1. - TASOSSA NÄKYNYT HIESU NYT
 KERROKSENA PROFIILISSA . N. 454/372,20 - 373,20
 KUVATTU POHJOISESTA (Vrt. EDILTÄVÄ TILANNE
 KUVATAULUSSA NO. 9 EHI SEURAAVASSA)

SODANKYLÄ 62
KOTAMA

PAINANNE 1 - PROFILI 454/371,50 - 374,20. HIESUA TASOSSA KESKIMMÄSELLÄ
'TERASSILLA'. PALANGEN LUUN LÖYTÖKOHTA LATAN LUKEMAN 19 ALAPUOLELLA
OLEVASTA MITAN KÄRJESTÄ HIEMAN OIKEALLE. KAAKOSTA.

f. 95268

f. ~~95268~~ 95269

SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA

ASUINPAIKKA KUVATTUNA KITISEN ITÄRANNALTA. ETELÄINEN KESKITTYMÄ VASEMMALLA
ISJEN PETÄJIEN KOHDALLA. "LIESI"-ALUE KESKELLÄ PALJAJEN KOHTIEN VIERESSÄ
VASEMMALLA. JOÄSTÄ.

SODANKYLÄ 63
POIKAMELLA

95271

95272

95273

ASUINPAIKKA-ALUEEN POHJOISOSAA, KUARTSIA HORSMITTUNGESTA LEIKKAUKSESTA, AITAA
OSOITTAMALTA TIEURALTA JA KOERUUDUISTA NIIDEN JA RANNAN RAJAAMALTA ALUEELTA.
OIKEALLA PIKOTTAA SODANKYLÄ-IVALO-TIE. POHJOISESTA

SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA

f. 95274

"LIESI"-ALUE (272-5/402-4), 0. TASO, POHJOISESTA.

f. 95276

"LIESI"-ALUE, 1. TASO, POHJOISESTA.

SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA

f. 95278

"LIESI"-ALUE, 1. TASO, LÄNSIPROFIILI. T. YLIMÄNNÄ
VALMISTAUTUU PUHTAAMAAN. IDÄSTÄ.

f. 95270

KOERUUTU 235/401, ITÄPROFIILI, LIKAMAAN JA
PUHTAAN RAJA. LÄNNESTÄ.

SODANKYLÄ 87 KELUKOSKI E

f. 95285

ASUINPAIKAN POHJOISOSAA KUVATTUNA KIINTO-
PISTEELTÄ ETELÄÄN.

f. 95282

KESKIMMÄINEN NOTKELMA, JOSSA KESKIMMÄINEN
LÖYTÖALUE. LINJALTA N 210 POHJOISEEN.

SODANKYLÄ 87 KELUKOSKI E

f. 95281

ASUINPAIKAN ETELÄOSAA. ETELÄISIN NOTKELMA
LINJALTA N 215 ETELÄÄN.

SODANKYLÄ 147 SATTASEN SUU

f. 95287

YLEISKUVA ASUINPAIKKAHARJANTEEN ETELÄ-
PÄÄSTÄ. HARJANNE KUVAN KESKELLÄ. ETELÄSTÄ.

f. 95288 a)

b)

TUTKIMUSALUEEN ETELÄOSA. ASUINPAIKKAA AINAKIN MÖKISTÄ VASEMMALLE
HARJANTEEN PÄÄLLÄ. KOILLISESTA — IDÄSTÄ.

SODANKYLÄ 147 SATTASEN SUU

f. 95289 a)

b)

FUTKIMUSALUEEN PÖHJOISOSAA. PÖHJOINEN ALUE OIKEANPUOLEISEN
AUTON KEULAN EDESSÄ. KAAKOSTA - ETELÄSTÄ

SODANKYLÄ 147 SATTASEN SUU

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N

f. 95290

KUOPPA 11 ENNEN KAIVAUKSIA, RUDUTETTUNA
KAAKOSTA.

f. 95292

KUOPPA 11. AVATTU KAAKKOISSEKTORI
O. T. A. S. O. LÄNNESTÄ.

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTON

f. 95293

KAIVAUSALUEEN KESKIOSA 5. TASOSSA,
LÄNSIPROFIILI, IDÄSTÄ

f. 95296

KAIVAUSALUEEN KESKIOSA 5. TASOSSA.
POHJOISPROFIILI, ETELÄSTÄ

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N

f. 95300

KUOPPA 11 PUOLITETTUNA JA POHJAN
 KAIVETTUNA. ALLA POHJAVESI JA LUONNOLLINEN
 VÄRJÄYHMÄ. 70ÄSTÄ.

f. 95301

KUOPPA 11 PUOLITETTUNA. HUOM. MALJA-
 MAINEN PROFILI JA POHJA POHJAVEDEN
 YLÄPUOLELLA, KAAKOSTA.

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N

↓ 95303

KUOPAN 11 TÄYTTÄMINEN ELI ENTISÖINTI
KÄYNNISSÄ,

↓ 95304

SDK:n KELUKOSKEN VOIMALAITOKSEN VAIKUTUSALUEEN
ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET 1993. TYÖRYHMÄ VASEMMALTA.
KAIVAJAT J-P KIISKINEN, J-P HARRINKOSKI, J. VUORINEN,
M-L TIIEKKAJA, M. BERGDALH JA PIIRTÄJÄ T. YLI-MANNU.
TAKANA KELUKOSKI E:IN ASUINPAIKKATÖRMÄ.

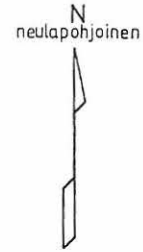
SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

Mika Sarkkinen 1993

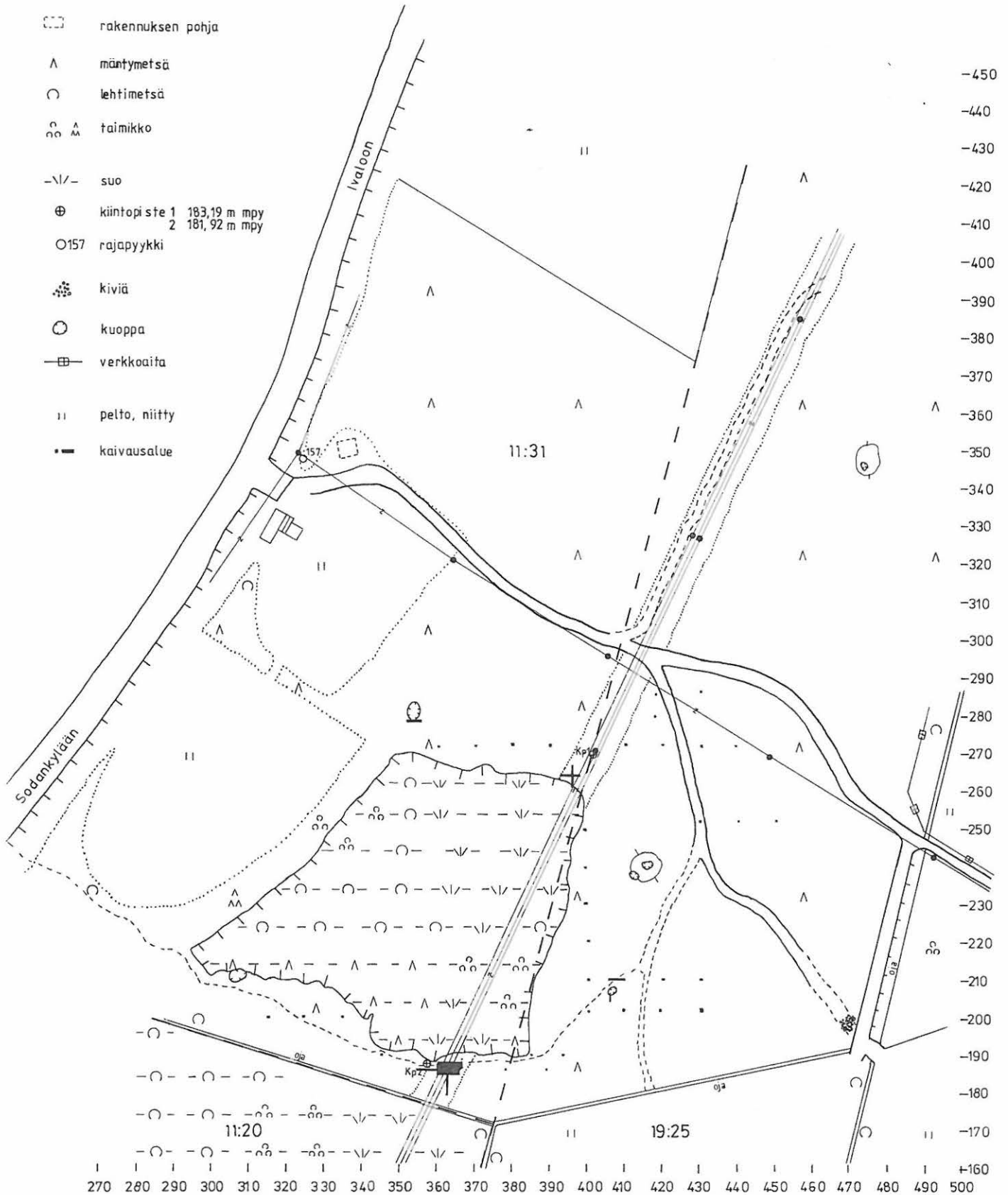
Yleiskartta mk 1:1000

Piirt. T. Ylimaunu

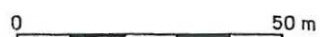
- rakennus
- rakennuksen pohja
- mäntymetsä
- lehtimetsä
- taimikko
- suo
- kiintopiste 1 183,19 m mpy
2 181,92 m mpy
- rajapyykki
- kiviä
- kuoppa
- verkkoaita
- pelto, niitty
- kaivausalue

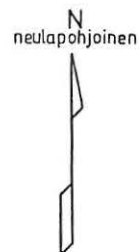
SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

Mika Sarkkinen 1993

Yleiskartta mk 1:1000

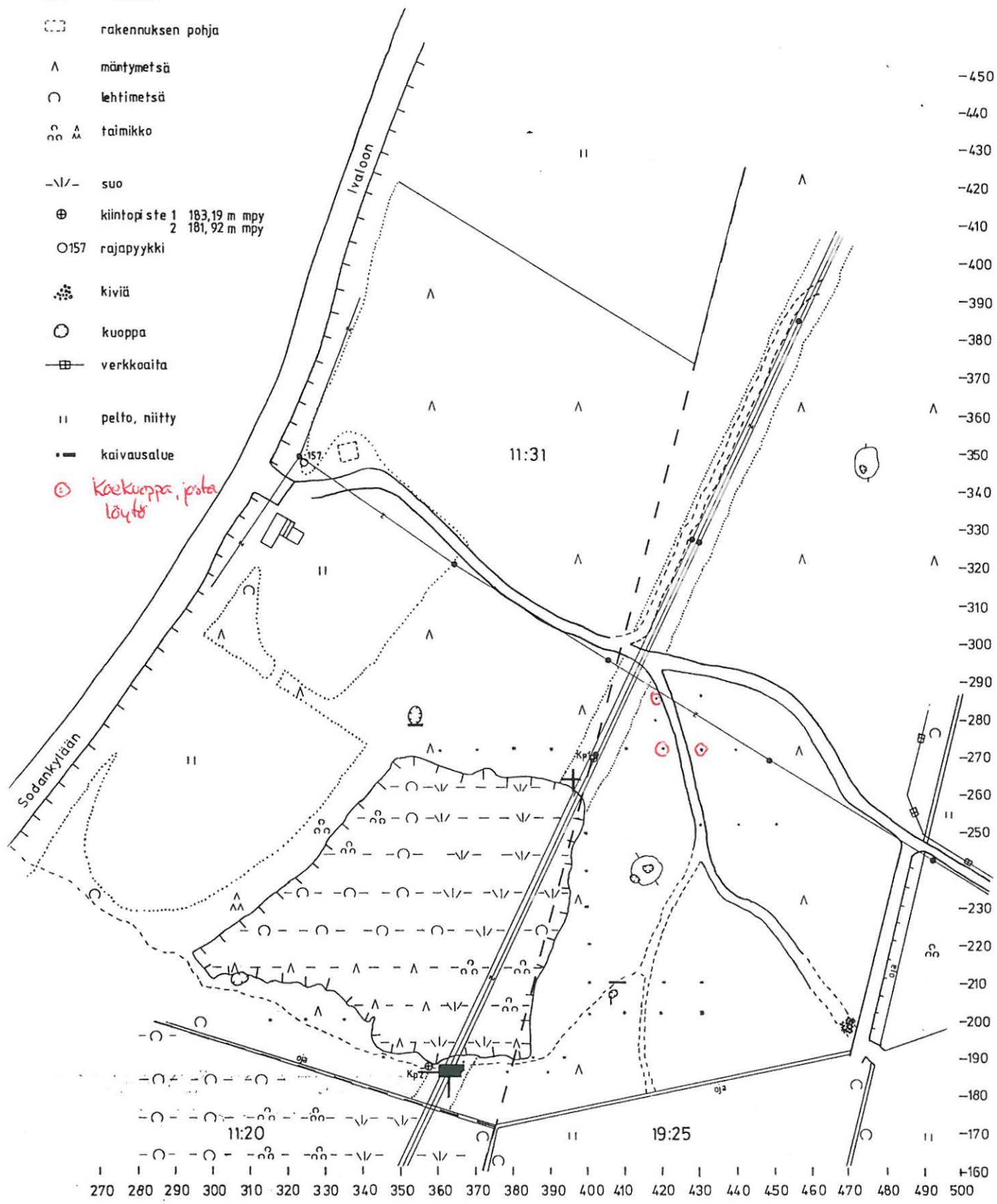

Piirt. T. Ylimaunu

- rakennus
- rakennuksen pohja
- mäntymetsä
- lehtimetsä
- taimikko
- suo
- kiintopiste 1 183,19 m mpy
2 181,92 m mpy
- rajapyykki
- kiviä
- kuoppa
- verkkoaita
- pelto, niitty
- kaivausalue

Kaekuoppa, josta löydetö

270 280 290 300 310 320 330 340 350 360 370 380 390 400 410 420 430 440 450 460 470 480 490 500

450
440
430
420
410
400
390
380
370
360
350
340
330
320
310
300
290
280
270
260
250
240
230
220
210
200
190
180
170
160

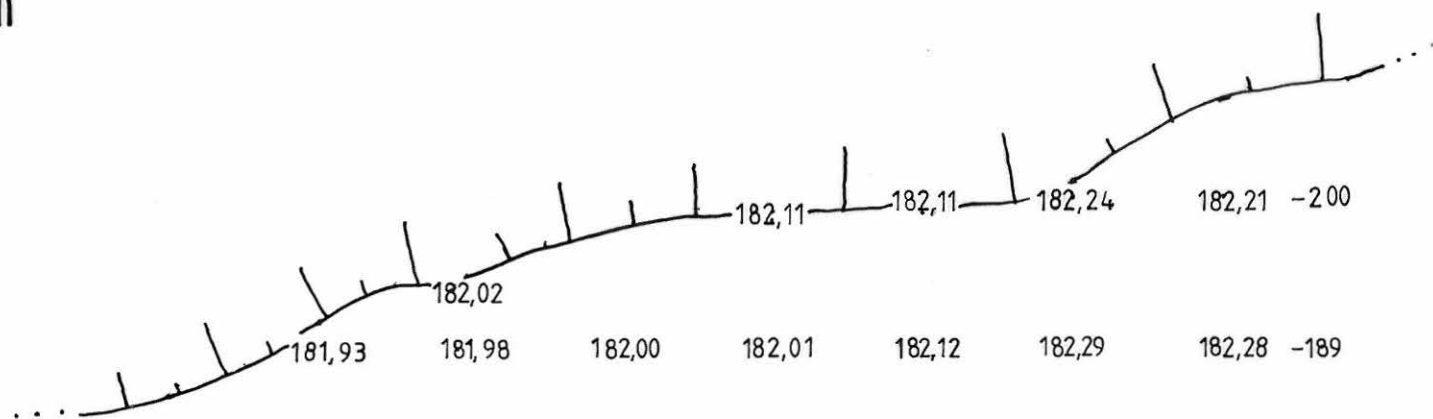
SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

M. Sarkkinen 1993

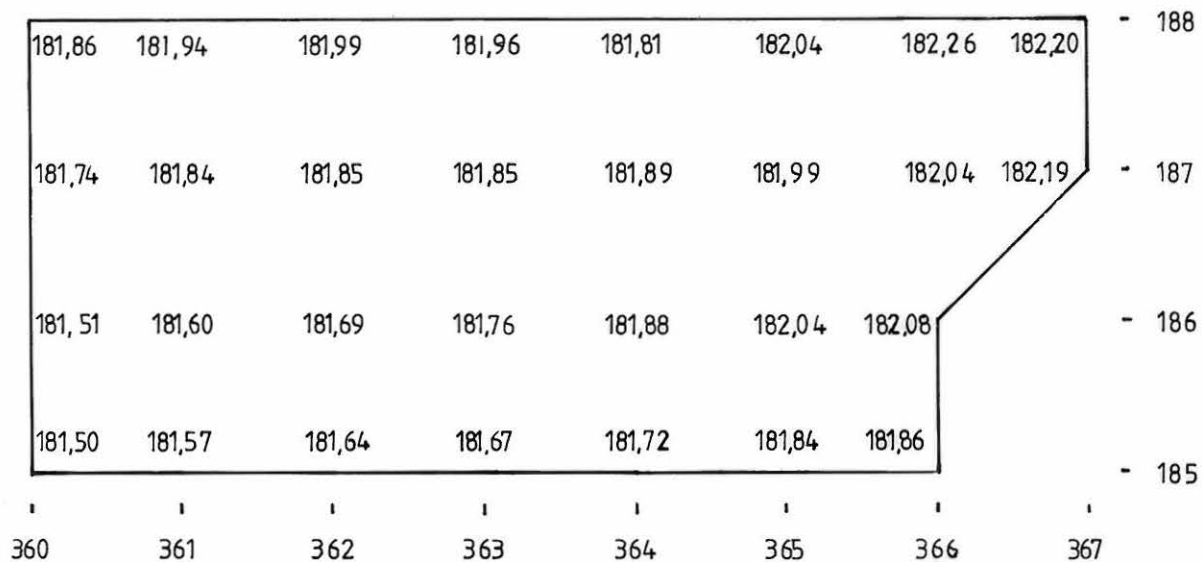
Pintavaaituskartta mk 1:50

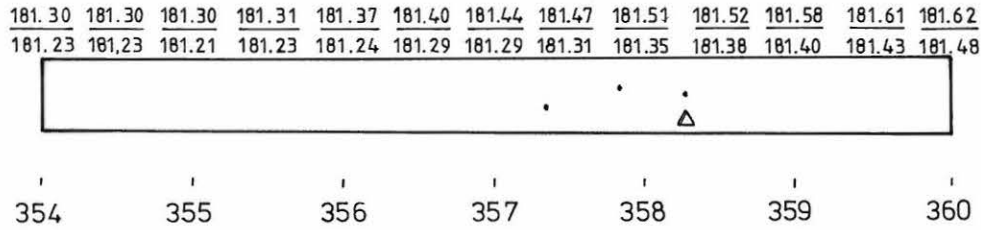
Piirt. T. Ylimaunu

N
neulapohjoinen

A

- 187 -

- 186 -

- 185 -

- 184 -

- 183 -

- 182 -

- 181 -

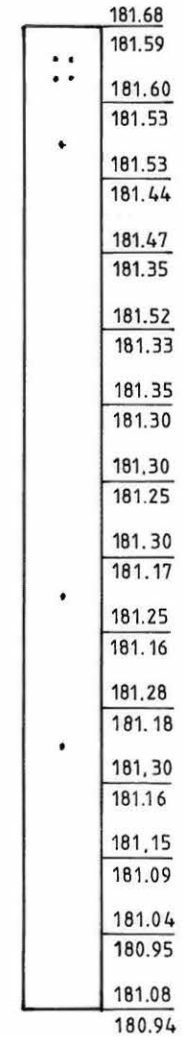
- 180 -

- 179 -

362

363

B

SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

M. Sarkkinen 1993

Koeejat **A** ja **B**

Löytö- sekä pinta- ja pohjavaaituskartta

Mk 1:50

Piirt. T. Ylimaunu

• kvartsi

△ palanut luu

SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

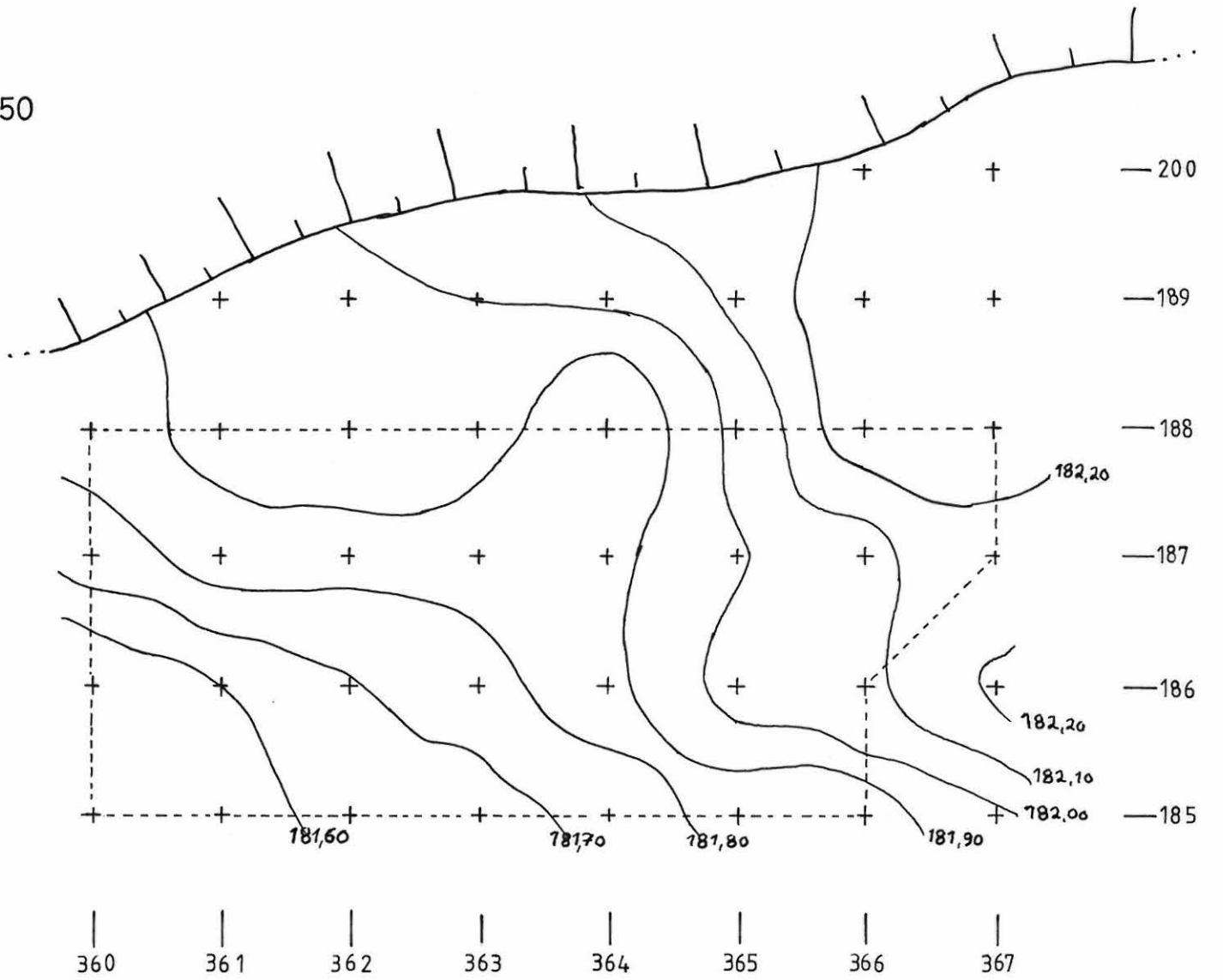
M. Sarkkinen 1993

Korkeuskäyräkartta mk 1:50

P: M. Sarkkinen

neulapohj.

SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

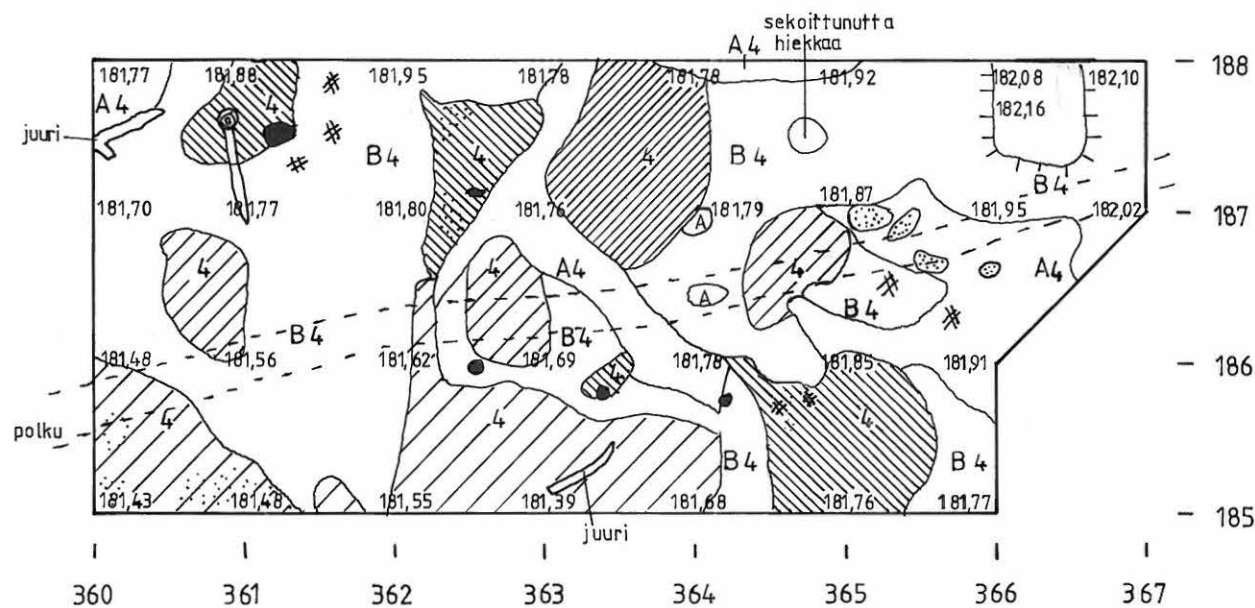
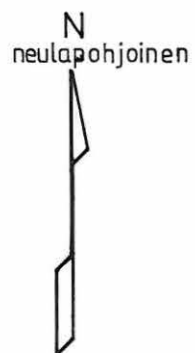
M. Sarkkinen 1993

Tasokartta taso 1 mk 1:50

Piirt. T. Ylimaunu

- punaiseksi palanut
- tumma likamaa
- likamaa
- vaalea likamaa
- nokimaa
- hiililaikku
- hiili
- kumpare
- A huuhtoutunut
- B rikastunut
- 4 hiekka

28

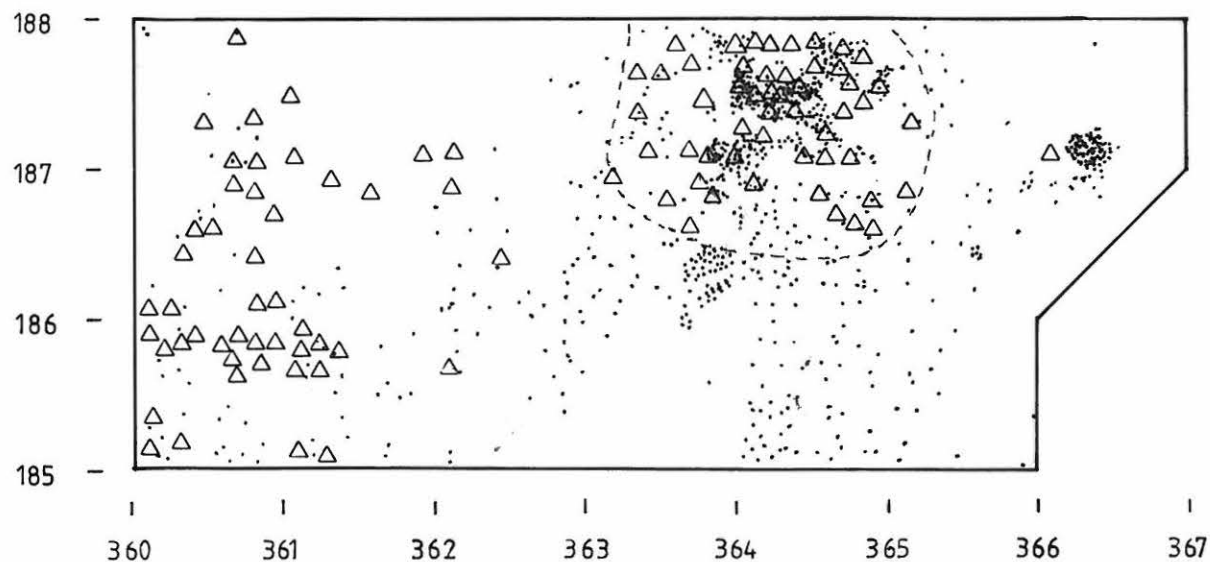
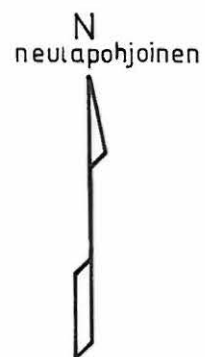
SODANKYLÄ 60 NEULANIEMI

M. Sarkkinen 1993

Löytökartta mk 1:50, 0. ja 1. kerros

Piirt. T. Ylimaunu

- kvartsi
- palanut luo
- rikkaan luukeskitymän raja
keskittymässä 87,5% alueen luista

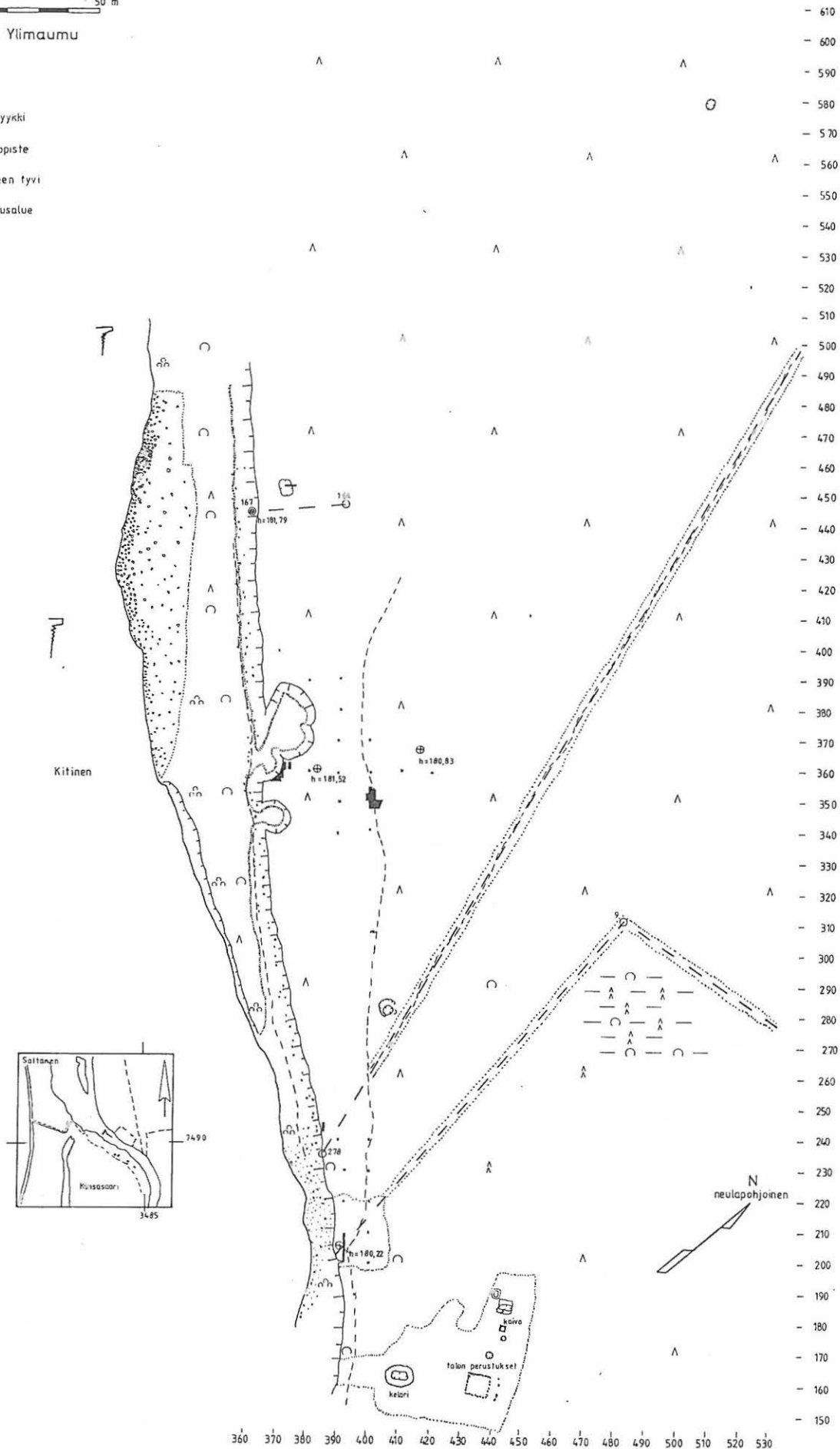

Yleiskartta 1:1000

Piirt. T. Ylimaumu

- rajapyykki
- ⊕ kiintopiste
- ┌ rinteen tyvi
- kaivausalue

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

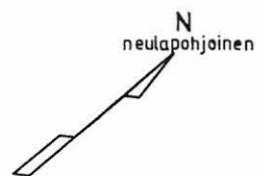
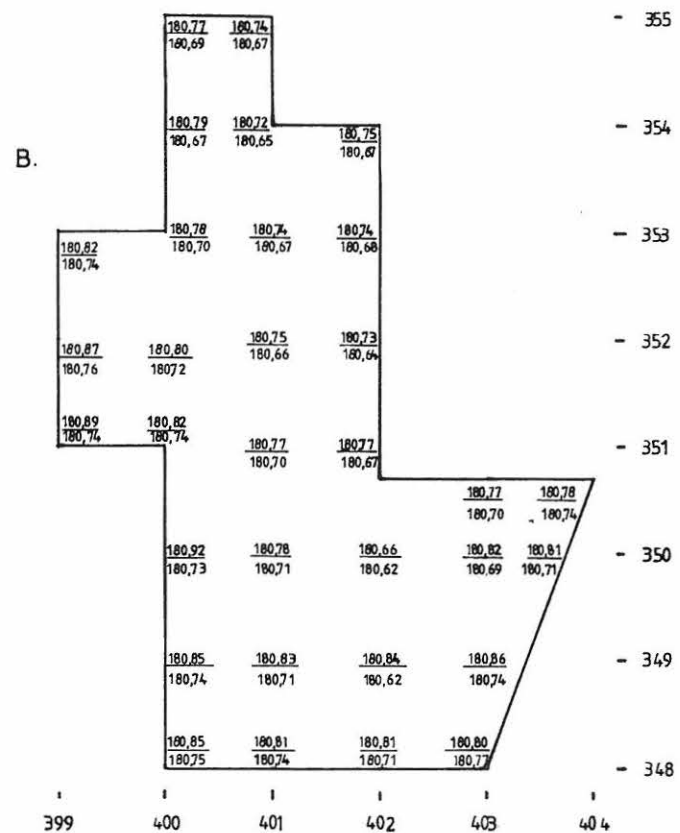
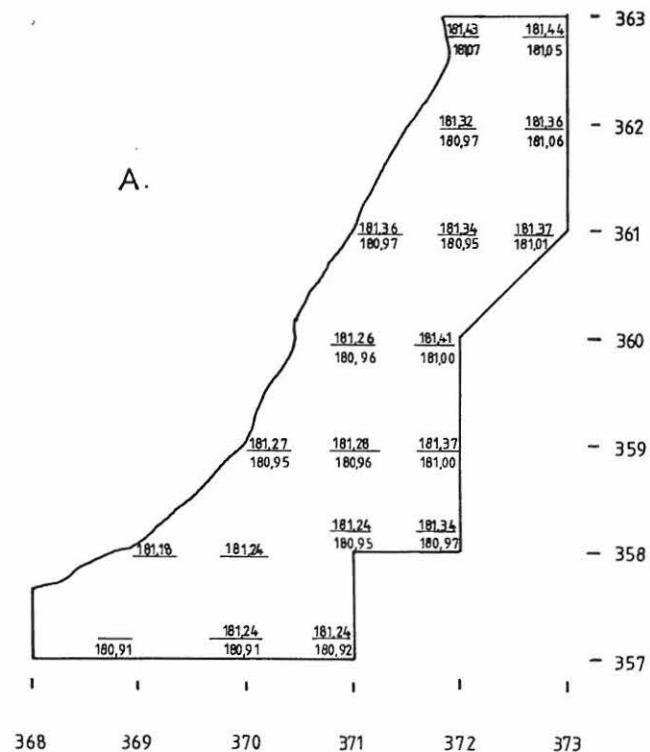
M. Sarkkinen 1993

A- ja B-alueet

Pinta- ja pohjavaaituskartta mk 1:50

Piirt. T. Ylimaunu

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

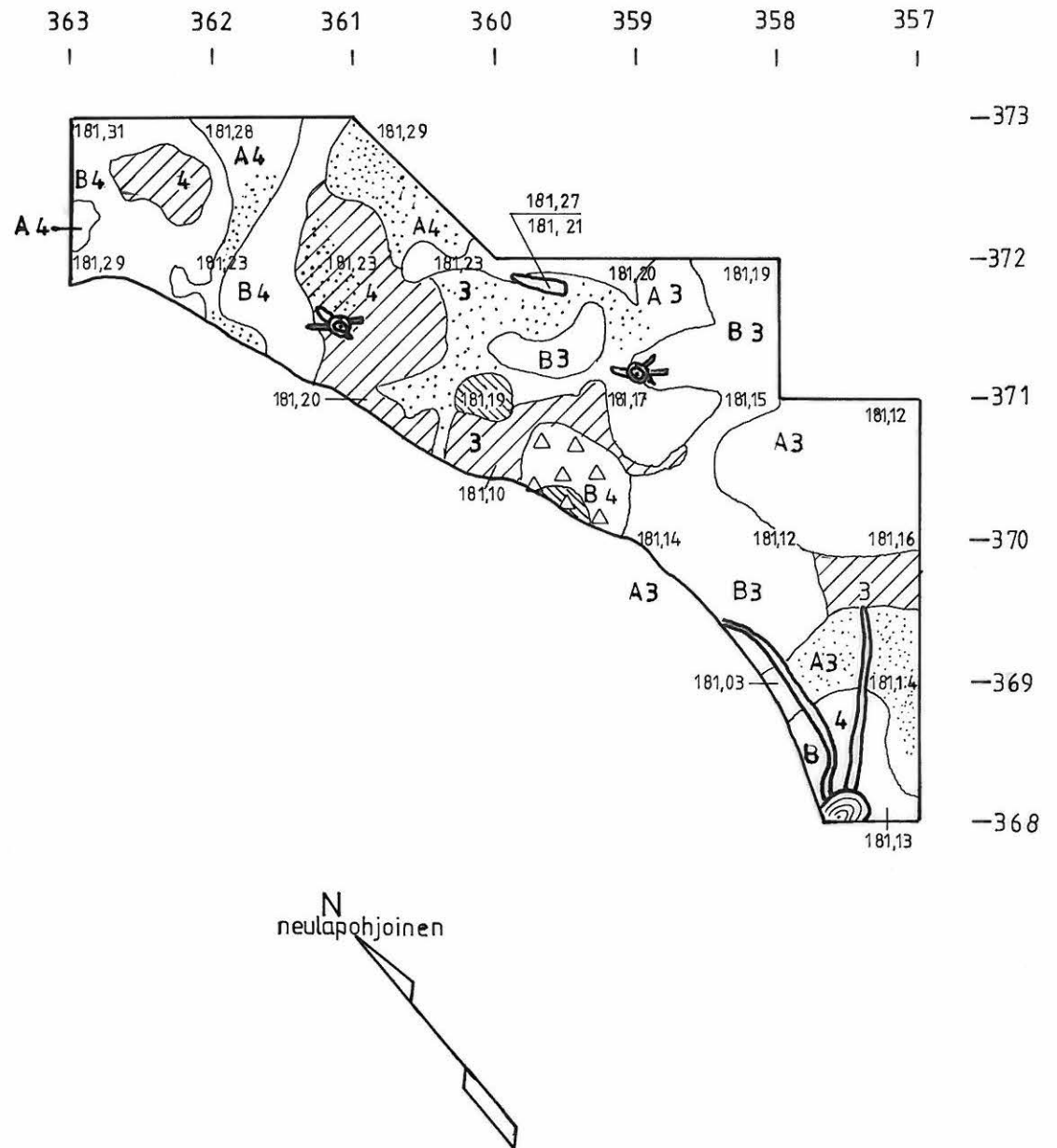
M. Sarkkinen 1993

Tasokartta taso 1 mk 1:50, A-alue

0 2 m

Piirt. T. Ylimaunu

- palanut luu
- noensekainen
- likamaa
- punaiseksi palnut
- A huuhtoutunut
- B rikastunut
- 3 sora
- 4 hiekka

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

M. Sarkkinen 1993

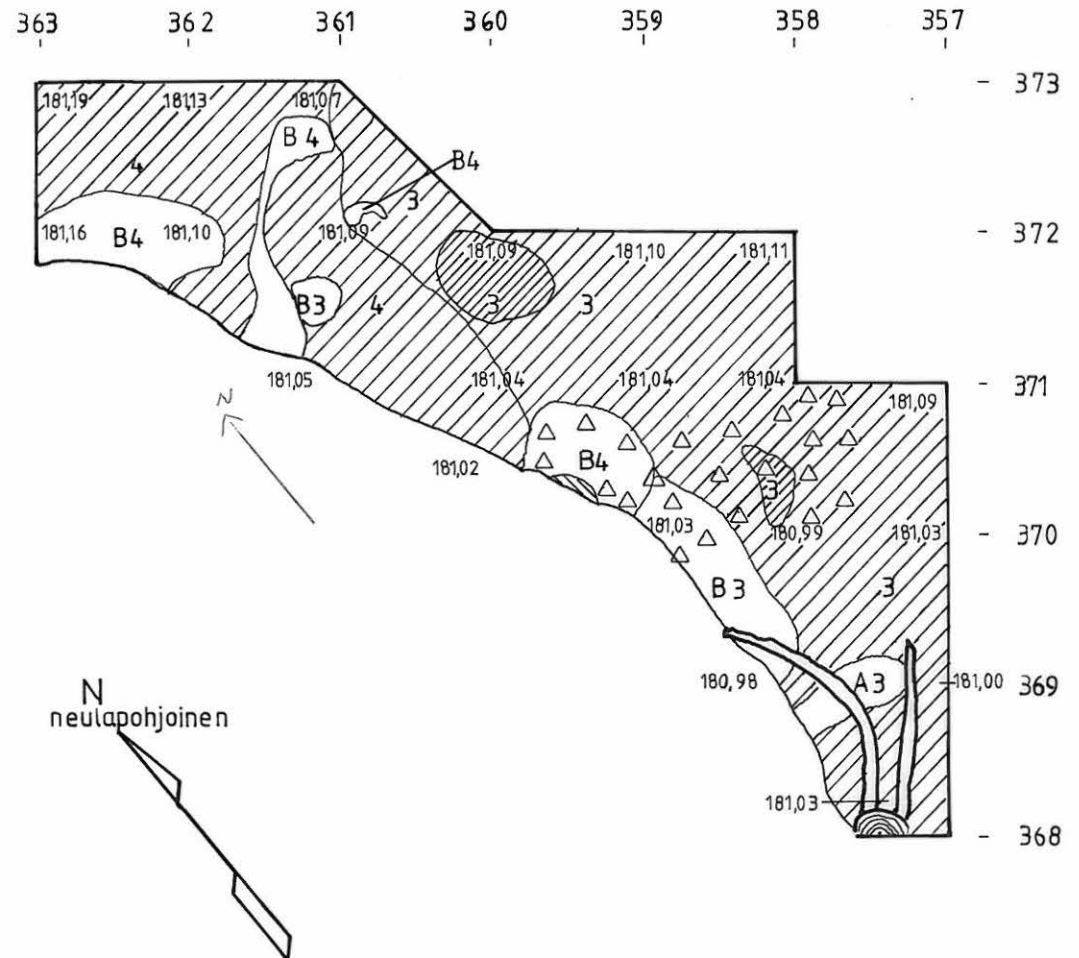
A-alue

Tasokartta taso2 mk 1:50

Piirt. T. Ylimaunu

- tumma likamaa
- likamaa
- punaiseksi palanut
- palanut luu
- A huuhtoutunut
- B rikastunut
- 3 sora
- 4 hiekka

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

M. Sarkkinen 1993

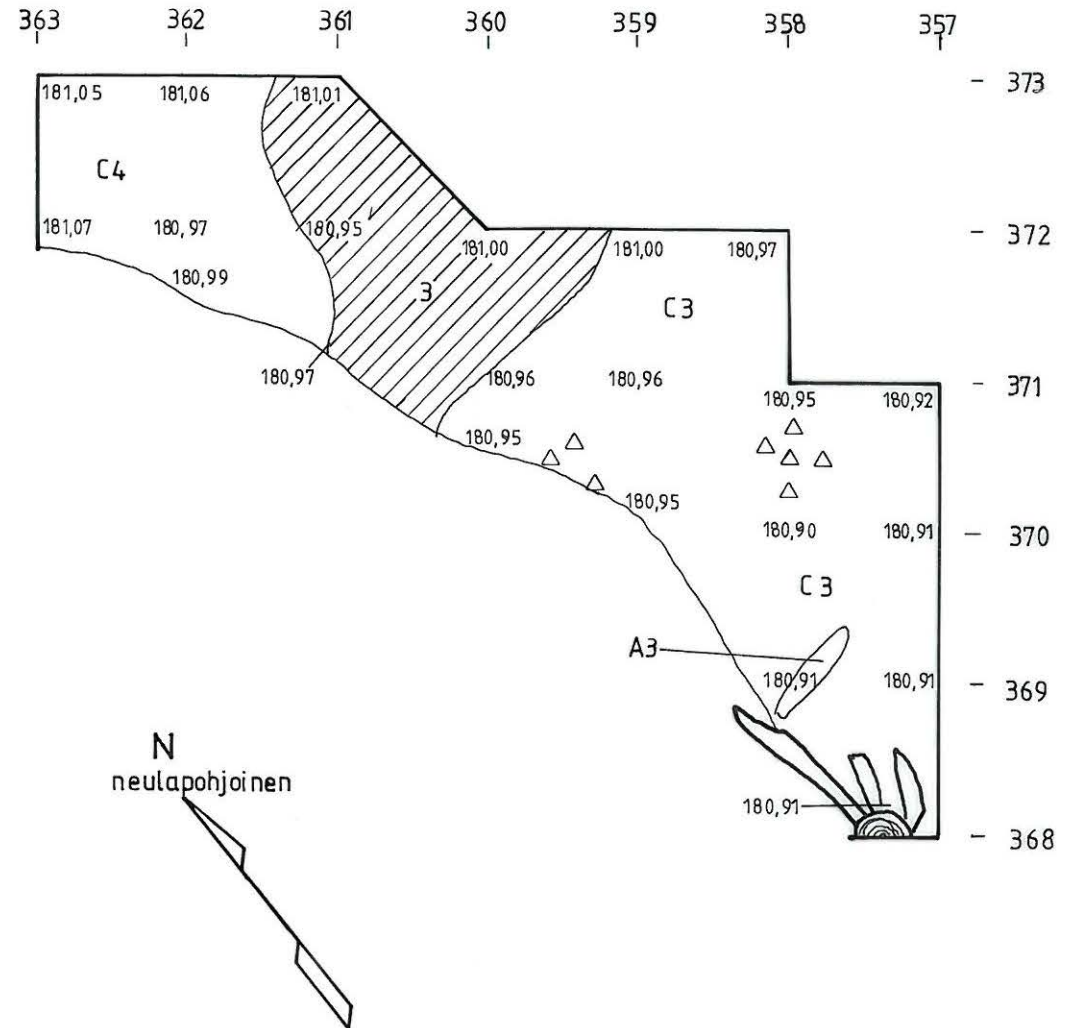
A-alue

Tasokartta taso 3 mk 1: 50

Piirt. T. Ylimaunu

- likamaa
- palanut luu
- A huuhtoutunut
- C puhdas pohjamaa
- 3 sora
- 4 hiekka

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

Mika Sarkkinen 1993

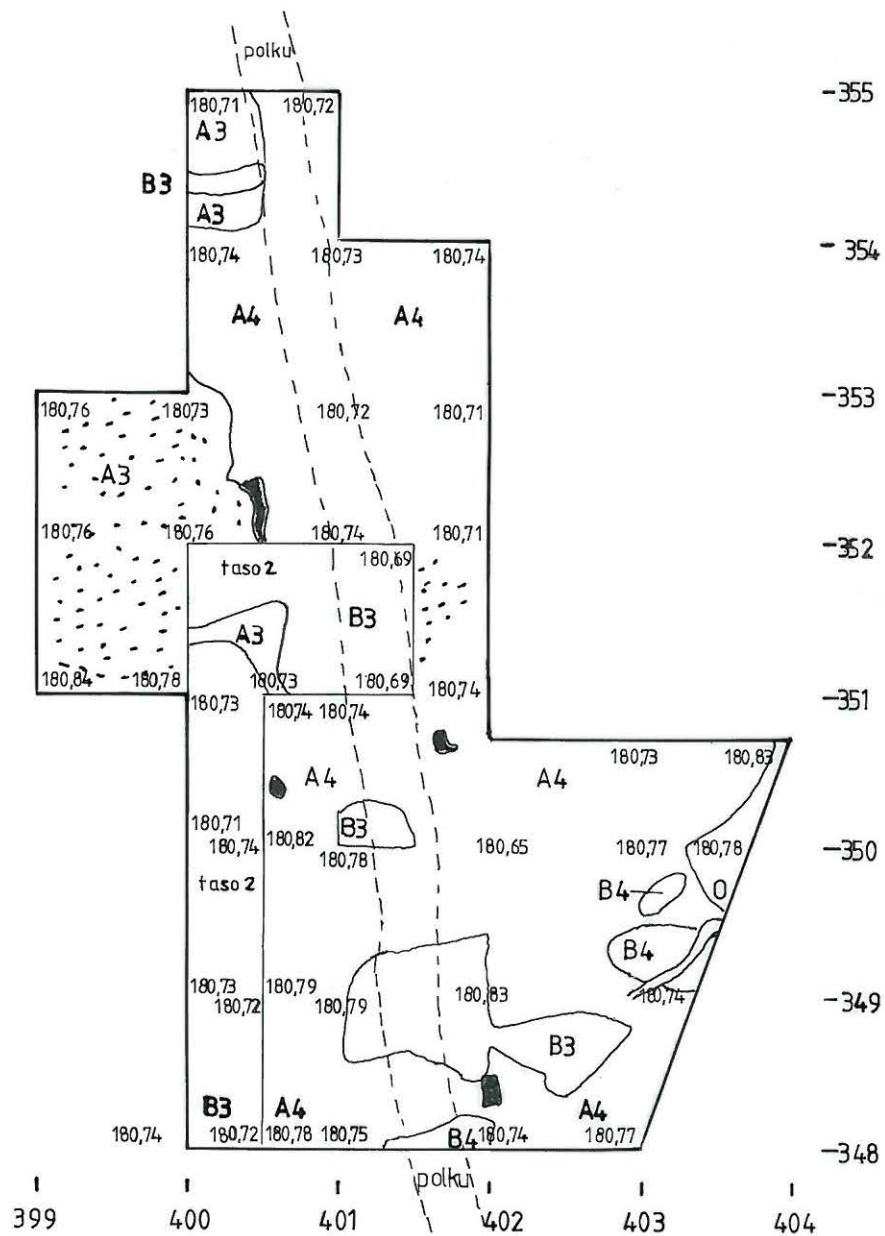
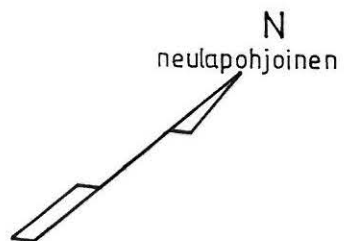
B-alue

Tasokartta taso 1 mk 1:50

Piirt. T. Ylirnaunu

- hiiltä
- noenvärjäämä
- 0 humus
- A huuhtoutunut
- B rikastunut
- 3 sora
- 4 hiekka

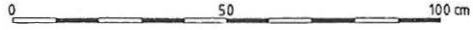

SODANKYLÄ 62 KOTAMAA

Mika Sarkkinen 1993

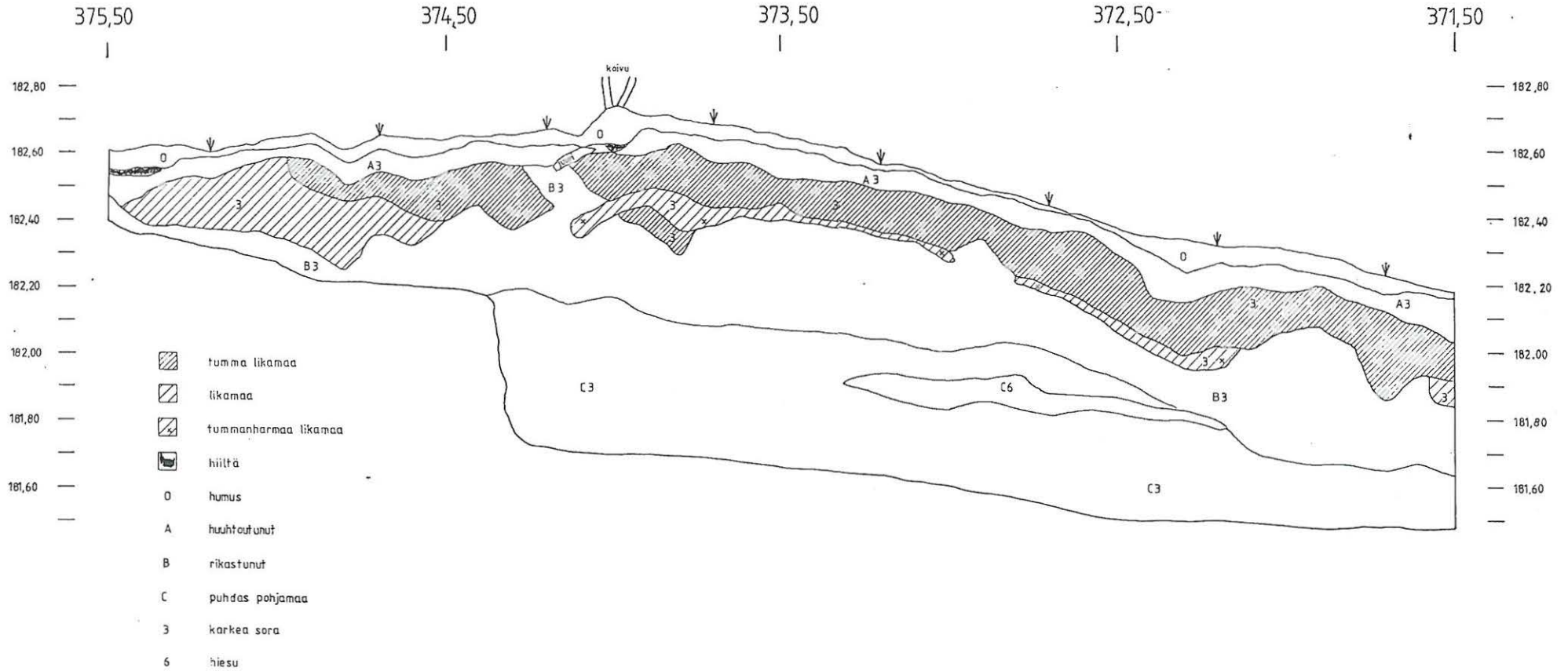
Painanne 1

Poikkileikkauskartta mk 1:10

Piirretty pohjoisesta

Piirt. T. Ylimaunu

SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA

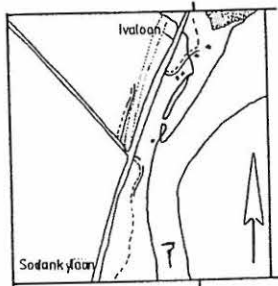
Mika Sarkkinen 1993

Yleiskartta mk 1:1000

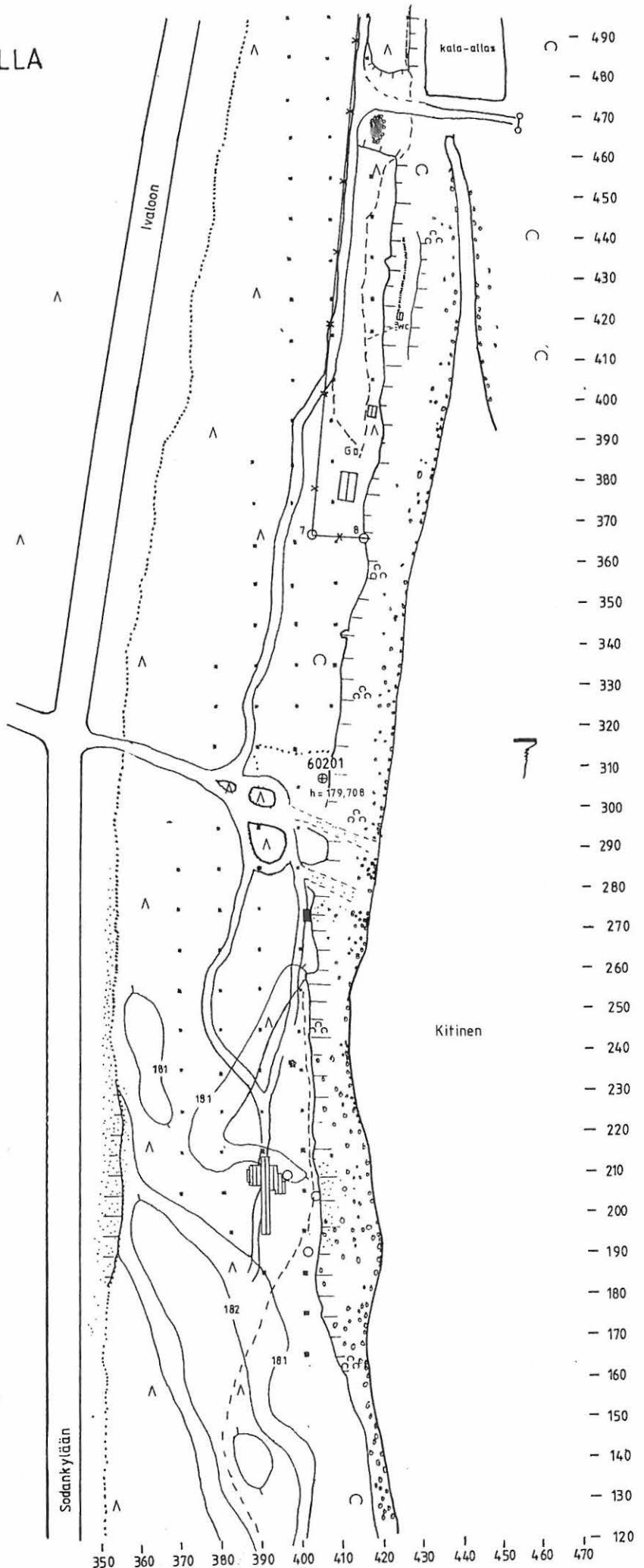

Piirt. T. Karjalainen
T. Ylimaunu

- ▭ rakennus
- rajakivi
- ⊕ IVO:n monikulmiopiste
- ⊗ kiviä
- ⊙ hiekkaa
- ⊖ portti
- ⊗ piikkilanka-aitta
- G grilli
- kaivausalue 1993
- ▨ kaivausalue 1992

N
neulapohjoinen

SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA

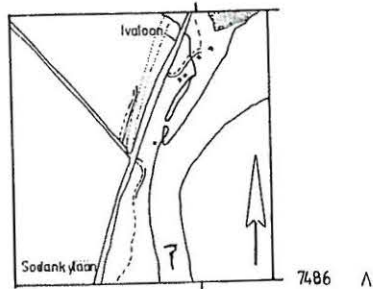
Mika Sarkkinen 1993

Yleiskartta mk 1:1000

Piirt. T. Karjalainen
T. Ylimaunu

- rakennus
- rajakivi
- ⊕ 60201 IVO:n monikulmiopiste
- ⊙ kiviä
- ⊙ hiekkaa
- ⊙ portti
- ⊙ piikkilanka-aitta
- ⊙ grilli
- kaivausalue 1993
- ▨ kaivausalue 1992

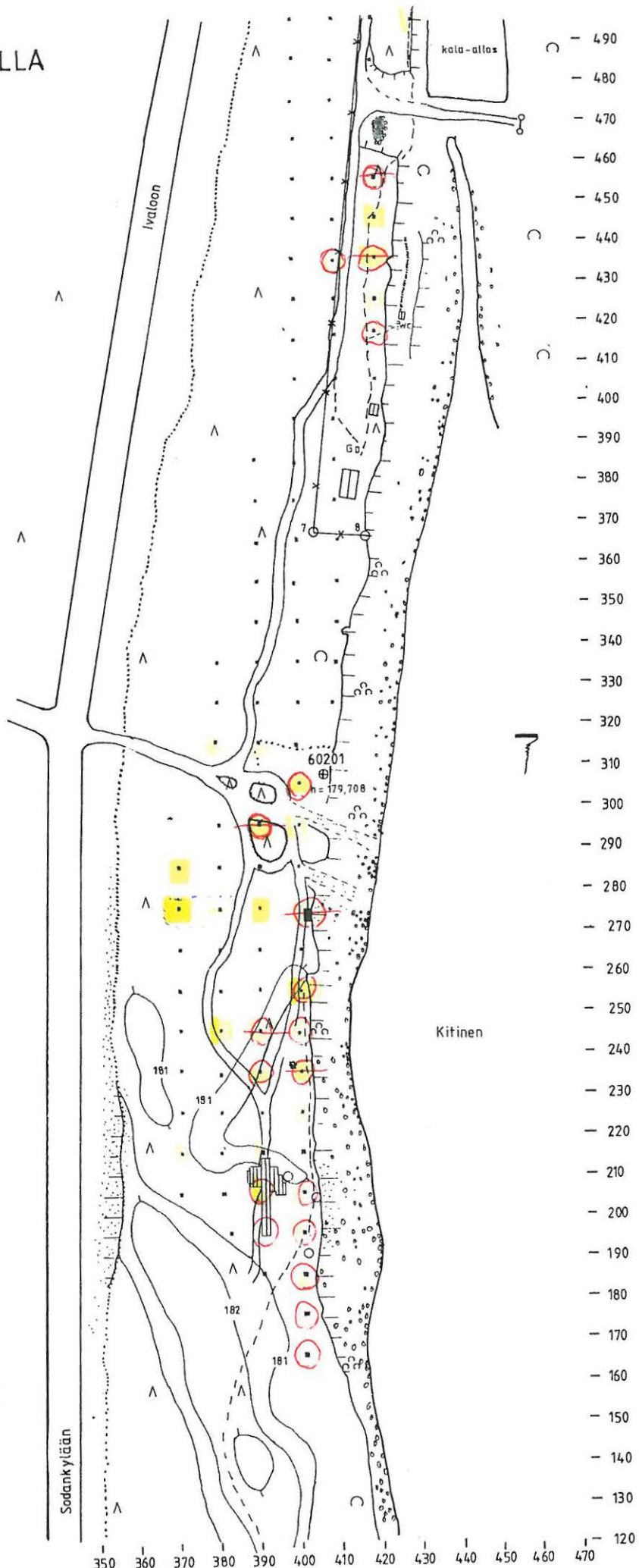
N
neulapohjoinen

Kylhä

löyly

Viittaa liitteen 1, taulukko 5

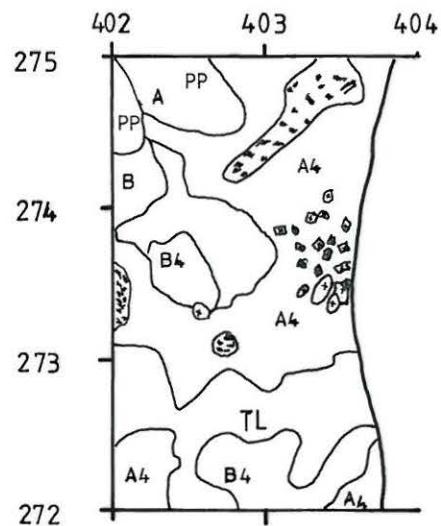
SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA

Mika Sarkkinen 1993

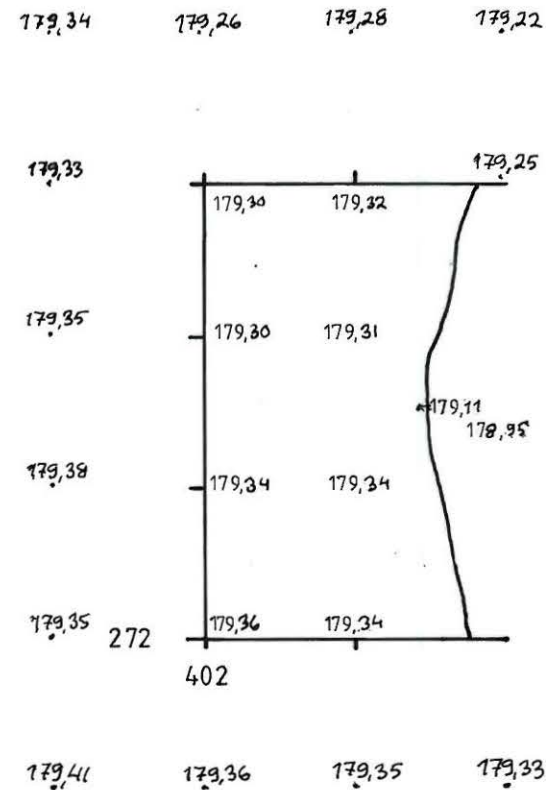
Tasokartta taso 0 mk 1:50, "Liesi"-alue

0 2 m

Piirt. M. Sarkkinen / T. Ylimaunu

- A huuhtoutunut
- B rikastunut
- 4 hiekka
- TL tumma likamaa
- nokimaa
- palanut kivi
- PP punaiseksi palanut

SODANKYLÄ 63 POIKAMELLA

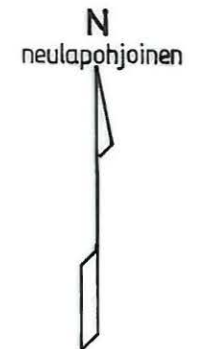
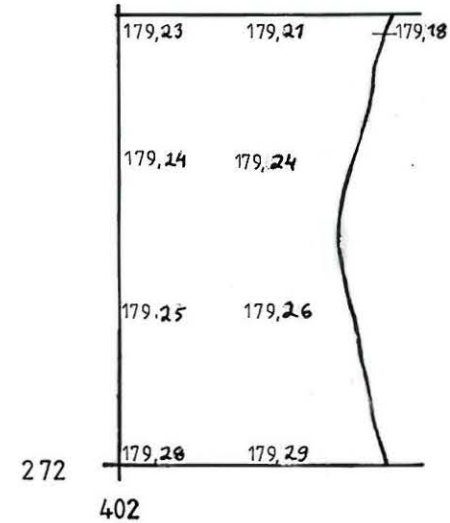
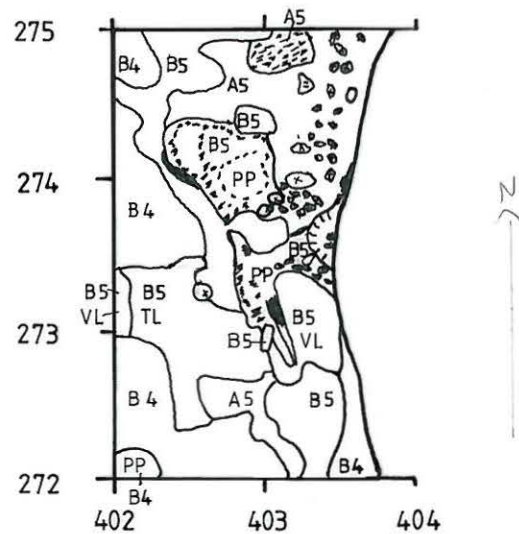
Mika Sarkkinen 1993

"Liesi"-alue

Tasokartta taso 1 mk 1:50

Piirt. T. Ylimaunu

A	huuhtoutunut	TL	tumma likamaa
B	rikastunut	VL	vaalea likamaa
4	hiekkä	PP	punaiseksi palanut
5	hieta		palanut kivi
			nokimaa
			hiiltä
			painauma reunassa

0, 40

SODANKYLÄ 87 KELUKOSKI E

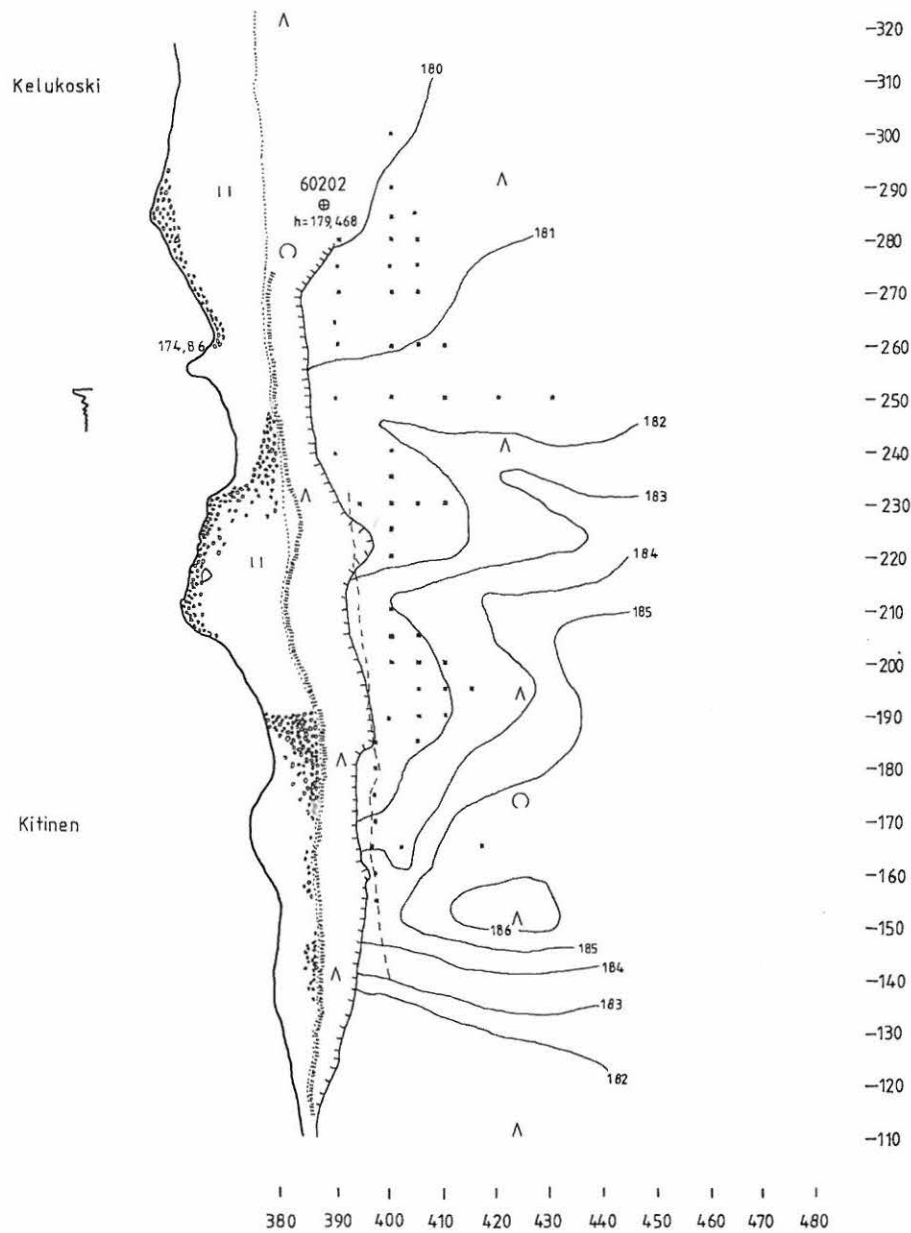
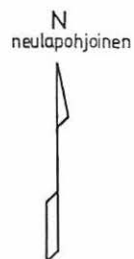
Mika Sarkkinen 1993

YLESKARTTA MK 1:1000

Piirt. T. Ylimaunu

- jyrkäne
- jyrkänten tyvi
- rantakivikko
- Kemijoki Öyn kiintopiste
- koekuoppa
- korkeuskäyrä
- 174,86 Kitisen pinnankorkeus
- || rantaheinikko

2,41

SODANKYLÄ 87 KELUKOSKI E

Mika Sarkkinen 1993

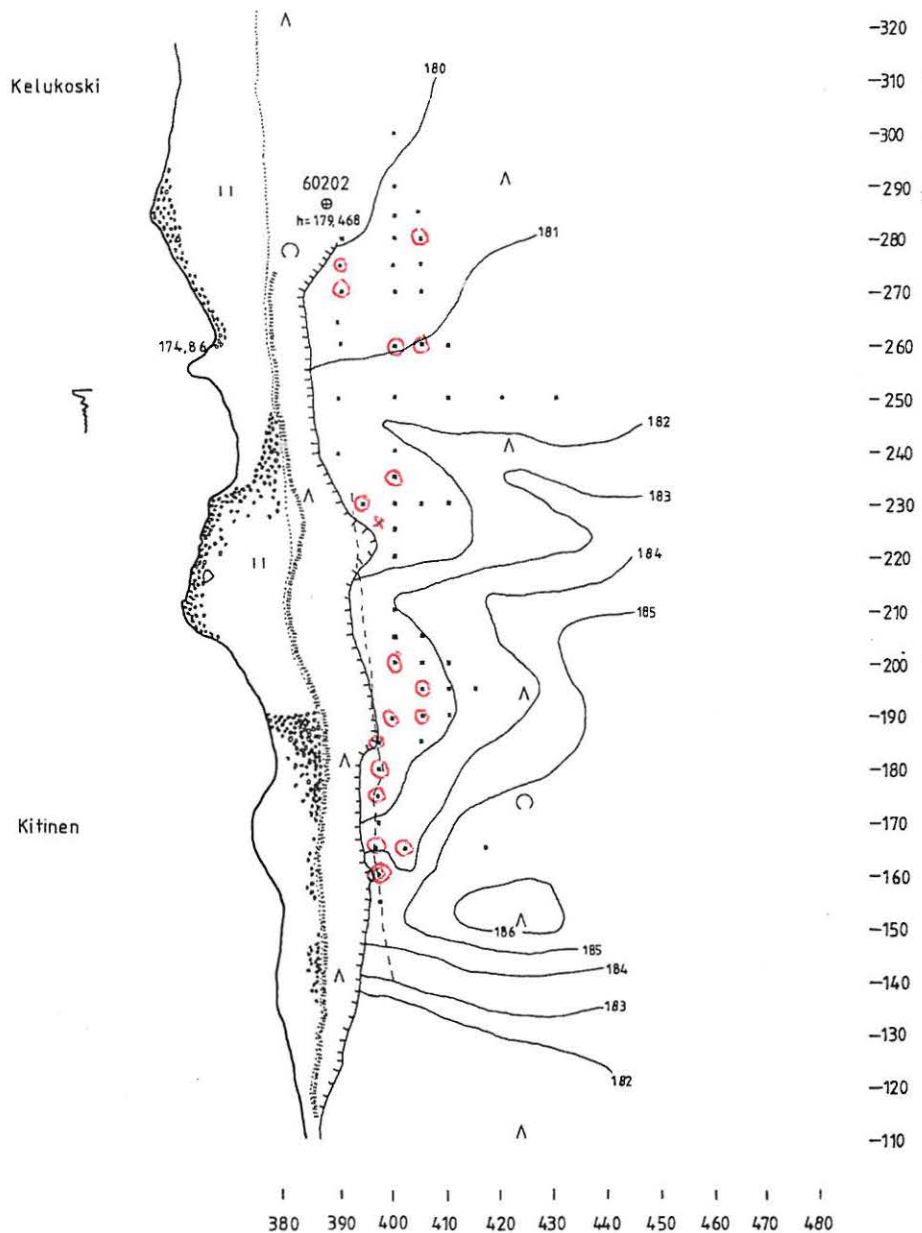
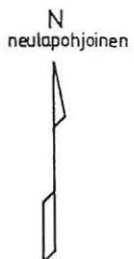
YLESKARTTA MK 1:1000

Piirt. T. Ylimaunu

- jyrkäne
- jyrkänteen tyvi
- rantakivikko
- Kemijoki Oy:n kiintopiste
- koekuoppa
- korkeuskäyrä
- 174,86 Kitisen pinnankorkeus
- II rantaheinikko

o Koekuoppa, josta löytyi.

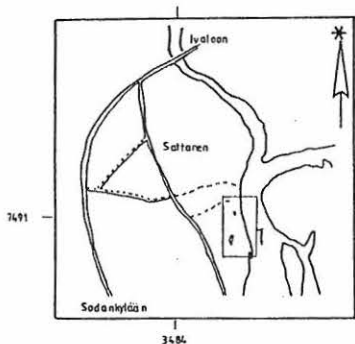
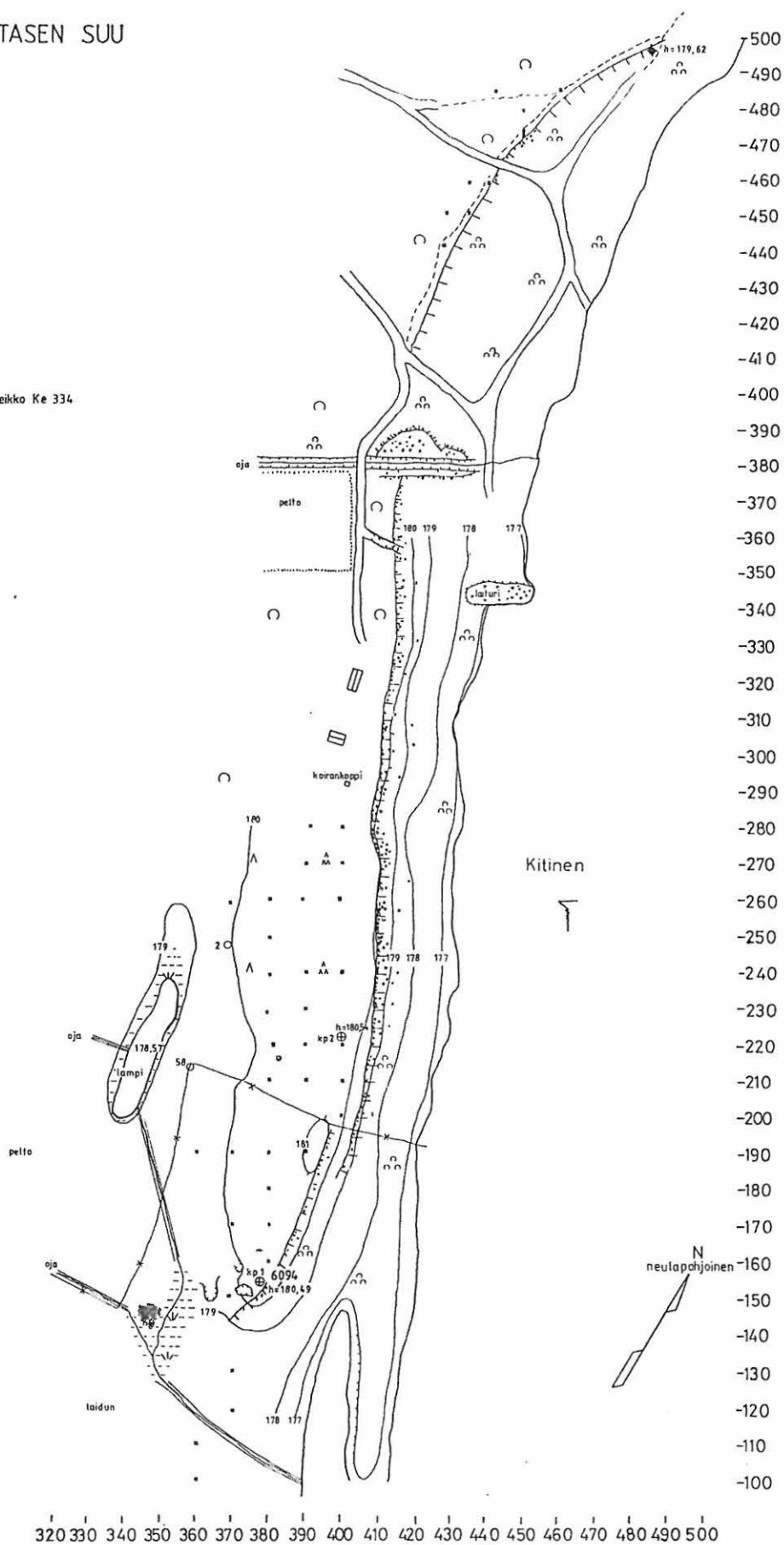
SODANKYLÄ 147 SATTASEN SUU Mika Sarkkinen 1993

YLESKARTTA MK 1:1000

Piirt. T. Ylimaunu

- rakennus
- koekuoppa
- Kemijoki Oy:n vedenkorkeuden mitta-asteikko Ke 334
mittauspiste no 2
- rajapyykki
- 6094 Kemijoki Oy:n kiintopiste
- pelloraunio
- kosteiko
- piikkilanka-aita

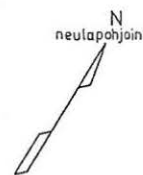
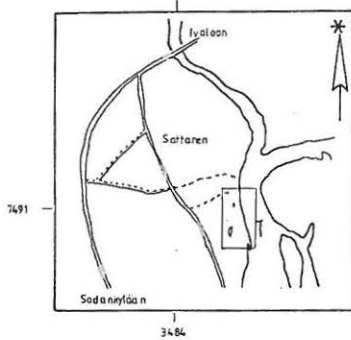
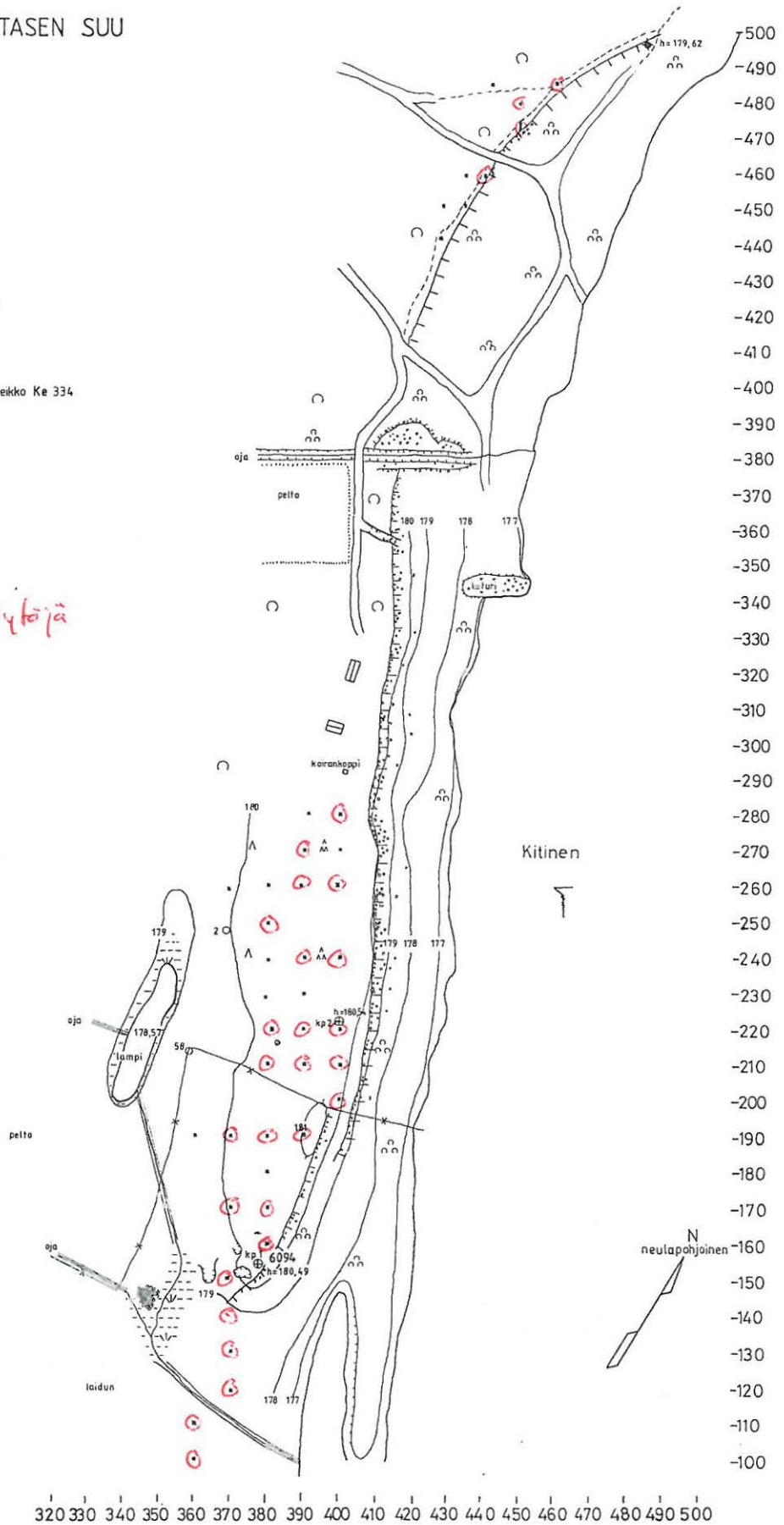
SODANKYLÄ 147 SATTASEN SUU Mika Sarkkinen 1993

YLESKARTTA MK 1:1000

Piirt. T. Ylimaunu

- rakennus
- koekuoppa
- Kemijoki Oy:n vedenkorkeuden mitta-asteikko Ke 334 mittauspiste n:o 2
- rajapyykki
- 6094 Kemijoki Oy:n kiintopiste
- peltoraunio
- kosteiko
- piikkilanka-aita
- o koekuoppa, josta löytyi*

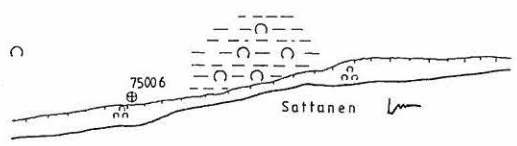
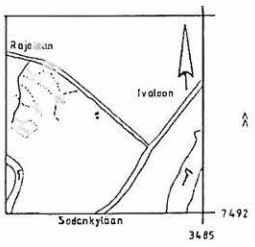
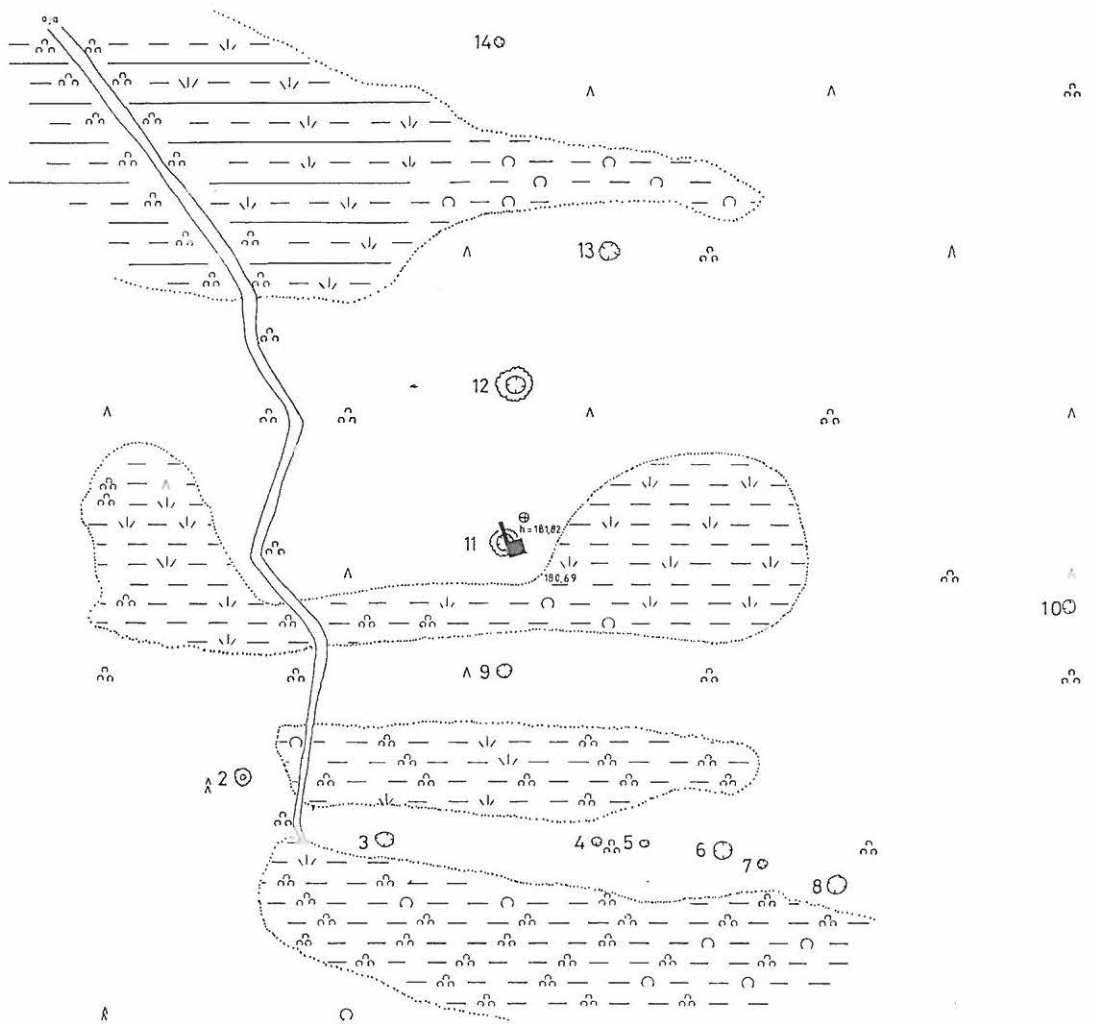
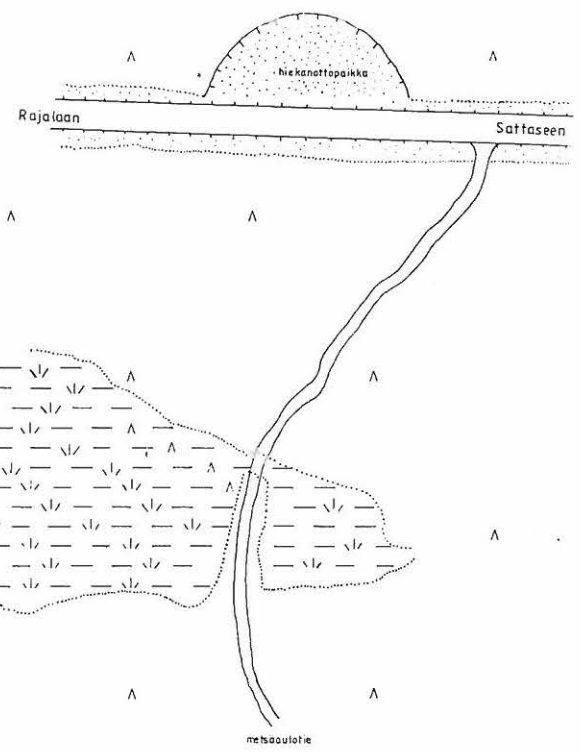
SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N

Mika Sarkkinen 1993

Yleiskartta 1:1000
0 50 m

Piirt. T. Ylimaunu

- 75006 IV O:n monikulmiopiste
- pyyntikuoppa
- vallin ympäröimä kuoppa
- kaivausalue

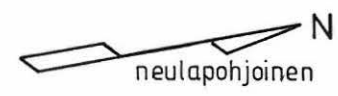

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N

M. Sarkkinen 1993

Pintavaaitus mk 1:100

Piirt. T. Ylimaunu

	396		398		400	
	.		.		.	
	181,35	181,52	181,50	181,44	181,46	200
	181,32	181,57	181,62	181,66	181,61	
	181,42	181,59	181,74	181,75	181,90	202
	181,17	181,31	181,55	181,75	181,88	
	181,48	181,31	181,46	181,68	181,69	204

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N

M. Sarkkinen 1993

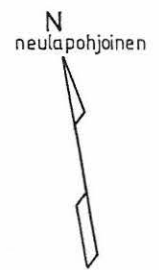
Tasokartta mk 1:50

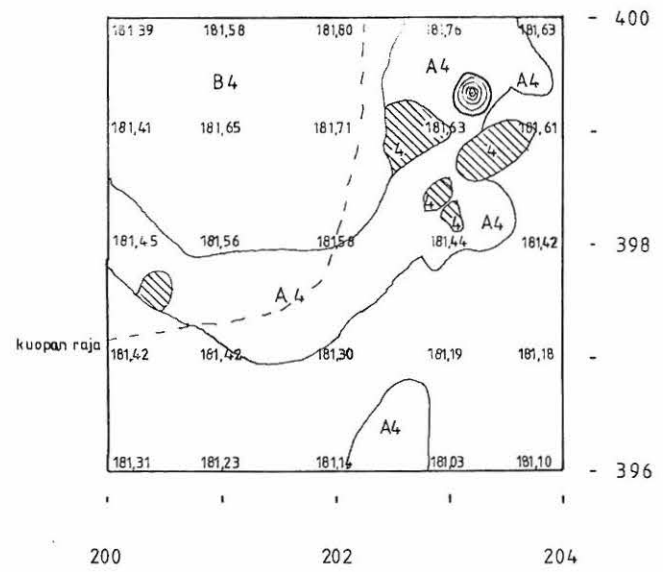
Piirt. M. Sarkkinen
T. Ylimaunu

- likamaa
- punaiseksi palanut
- hiililaikku
- nokimaa

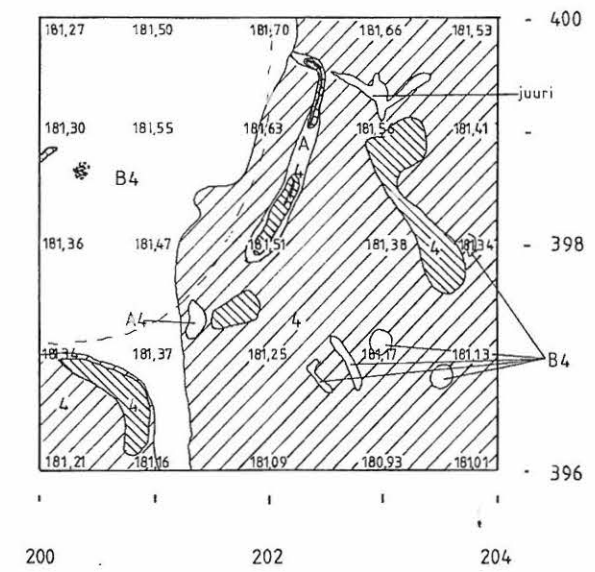
- A huuhtoutunut
- B rikastunut
- C puhtas pohjamaa
- 4 hiekka

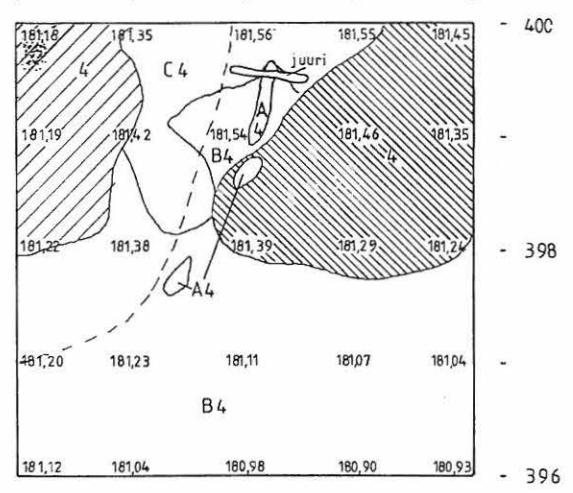
taso 1

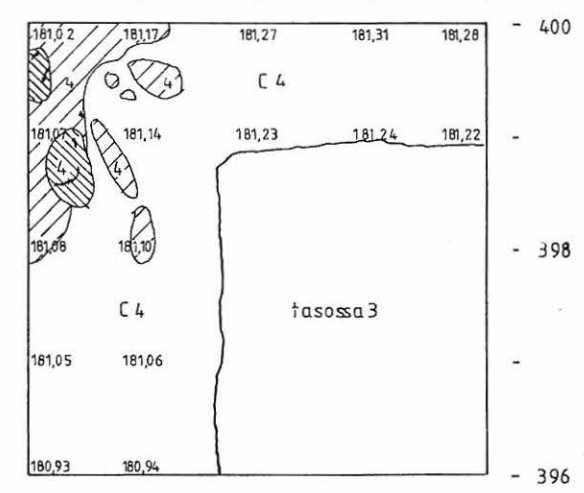
taso 2

taso 3

taso 4

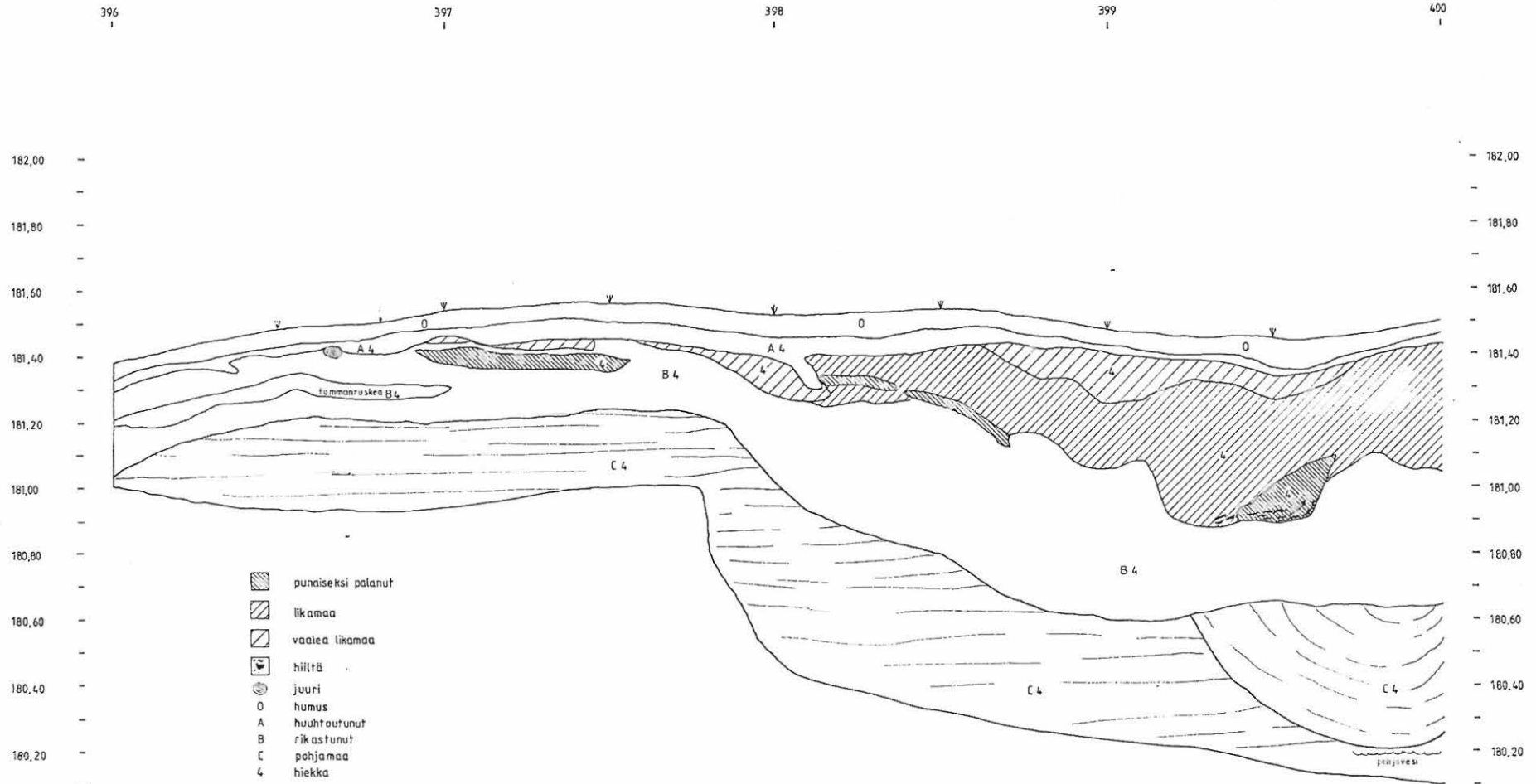

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N
M. Sarkkinen 1993

Poikkileikkaukarta A mk 1:10 idästä

Piirt. T. Ylimaunu

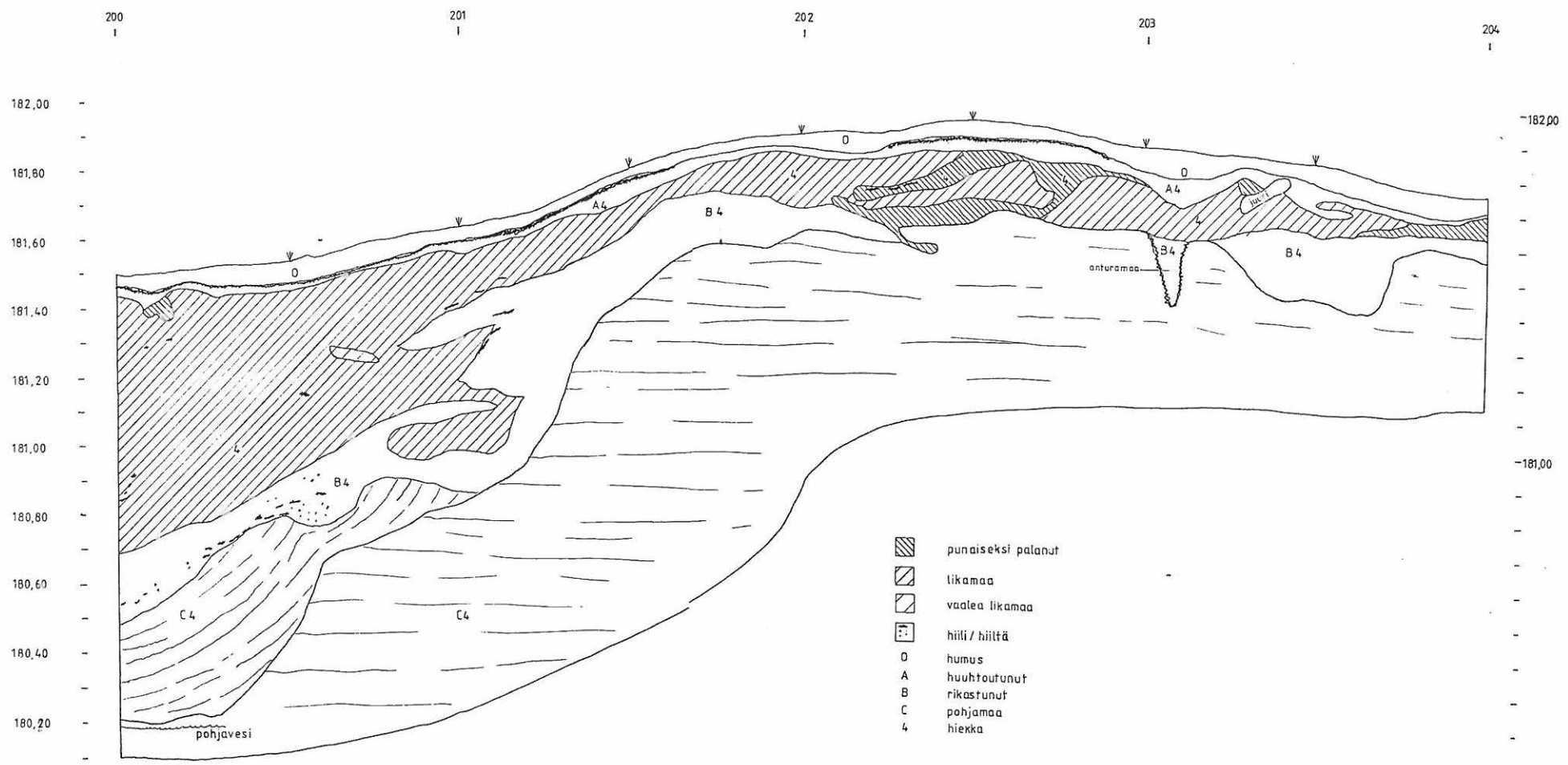

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N M. Sarkkinen 1993

Poikkileikkauskartta mk 1:10 etelästä

Piirt. T. Ylimaunu

- punaiseksi palanut
- likamaa
- vaalea likamaa
- hiili / hiiltä
- D humus
- A huuhoutunut
- B rikastunut
- C pohjamaa
- 4 hiekka

49

SODANKYLÄ 148 MUSTASUVANTO N M. Sarkkinen 1993

Poikkileikkauskartta B liittyy karttaan A

mk 1:10 0 1 m idästä

Piirt. T. Ylimaunu

